

F. KARARLI

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

2019

**T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**NIHAN KAYA'NIN ROMAN VE HİKÂYELERİNDE
KADIN**

FİKNET KARARLI KUŞÇU

TEMMUZ-2019

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

NİHAN KAYA'NIN ROMAN VE HİKÂYELERİNDE
KADIN

FİKNET KARARLI KUŞÇU

TEZ DANIŞMANI:

Dr. Öğr. Üyesi Ali KURT

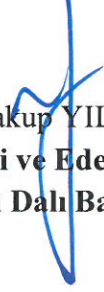
TEMMUZ-2019

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Fiknet KARARLI'nın "Nihan Kaya'nın Roman ve Hikâyelerinde Kadın" başlıklı tezi 04/07/2019 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Dr.Öğr.Üyesi Yasin ÇAKIREL
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans elde etmek için gerekli olan koşulları sağladığımı onaylarım.

Doç.Dr. Yakup YILMAZ
Türk Dili ve Edebiyatı
Anabilim Dalı Başkanı

Bu tezi okuyarak içerik ve nitelik açısından incelediğimizi ve Yüksek Lisans derecesi almak için yeterli olduğunu onaylıyoruz.

Dr.Öğr.Üyesi Ali KURT
Tez Danışmanı

Jüri Üyeleri:

Doç.Dr. Mehmet GÜNEŞ

Dr.Öğr.Üyesi Ali KURT

Dr.Öğr.Üyesi Birol BULUT

Marmara Üniversitesi

Kırklareli Üniversitesi

Kırklareli Üniversitesi

BEYAN

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde bizzat elde edildiğini, ayrıca Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada özgün olmayan tüm kaynaklara eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

İmza
Fiknet Kararlı Kuşçu
04.07.2019

ÖZ

NIHAN KAYA'NIN ROMAN VE HİKAYELERİNDE KADIN

Kuşçu Kararlı, Fiknet

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı

Tez Yöneticisi: Dr. Ali Kurt

Temmuz, 2019

Edebiyat dergilerinin 2000’li yılların başından itibaren adını sıkça andığı yazar Nihan Kaya’nın edebiyat ve psikoloji odaklı seminerleriyle bağlantılı olarak kaleme aldığı inceleme eserlerinden de yararlanarak roman ve hikâyelerinde yer alan kadın kahramanlarının genel özellikleri çalışmamızın esasını teşkil etmektedir. Çalışmamızda Kaya’nın roman ve hikâyelerindeki kadınların ailevi ilişkiler çerçevesinde edindiği konumlarını, toplumsal hayat içindeki kadına yönelik oluşturulan algıyı ve var olma düzleminde yer alan kadın kahramanlarını inceledik. Nihan Kaya’nın edebiyatla psikolojiyi harmanlayarak roman ve hikâyeler yazmasından dolayı çalışmamızda kadın kahramanları analiz edebilmek amacıyla yazarın psikolojiyle bağlantılı olarak yazdığı incelemelerini de göz önünde bulundurduk. Çalışmamızın birinci bölümünde tarihsel süreçte kadının sosyal yaşamdaki konumunu ve modern edebiyatta kadının ele alınışını irdeledik. İkinci bölümde Nihan Kaya’nın roman ve hikâyelerindeki kadın kahramanların ailevi ilişkiler çerçevesinde ele alınış biçimini, edindiği rolleri tespit ettik. Üçüncü bölümde ise kadına yönelik toplumsal yaşamdaki algının Kaya’nın eserlerine yansımalarını inceledik. Bu çerçevede çalışmamızda Nihan Kaya’nın roman ve hikâyelerinde çoğunluk arz eden kadın kahramanlarının özelliklerini ele almış olduk.

Anahtar Kelimeler: Nihan Kaya, roman, hikâye, kadın, kadın psikolojisi, toplumun kadın algısı

ABSTRACT

NIHAN KAYA'S NOVEL AND STORY IN WOMEN

Kuşçu Kararlı, Fiknet

Master of Arts , Türk Dili ve Edebiyatı

Supervisor: Dr. Ali Kurt

July , 2019

The general characteristics of women's heroes included in novels and stories are the basis of our study by taking advantage of the review works written by author Nihan Kaya, which he frequently mentioned in literature magazines from the beginning of the 2000s, in connection with his literature and psychology-oriented seminars. In this study, we examined the positions of women in the novels and stories of Kaya in the framework of familial relations, the perception of women in social life and the women's heroes in the plane of existence. In order to analyze the women's heroes in our study, we took into consideration the reviews of the author in connection with the psychology of the author, because Nihan Kaya has written novels and stories by blending literature with psychology. In the first part of our study, we examined the position of women in social life and the role of women in modern literature in the historical process. In the second part, we determined the way women heroes in Nihan Kaya's novels and stories were dealt with within the framework of family relations. In the third part, we examined the reflection of the perception of women in social life on the works of Kaya. In this context, we discussed the characteristics of women's heroes who have a majority in the novels and stories of Nihan Kaya.

Key Words: Nihan Kaya, noval,story, women, women's psychology, society's perception of women

ÖN SÖZ

Çalışmamızda son yıllarda edebiyatla psikolojiyi harmanlayarak yazdığı eserleriyle ön plana çıkan yazar Nihan Kaya'nın roman ve hikâyelerinde yer alan kadın kahramanları, kadınların toplumsal hayattaki rolleri üzerinden bir okuma yaparak ele aldık.

Her şeye rağmen bireyleşme yolunda hızla ilerleyen kadınları da yad eder, kadına yönelik algımın sosyal kabullerin dışında şekillenmesini sağlayan aileme şükranlarımı sunarım. İnsan hayatı çeşitli merhalelerden oluşur. Özellikle hayatımın keskin virajında beni her daim destekleyen, hayatıma anlam katan eşime ve dostlarıma bu yoğun dönemde bana anlayışlı yaklaştıkları için minnettarım.

Çalışma sürecinde her daim kılavuzum olan ve bu süreçte desteğini benden esirgemeyen değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ali Kurt'a şükranlarımı sunarım. Ayrıca lisans ve yüksek lisans eğitimim sürecinde özellikle ders döneminde bilgi ve tecrübelerinden istifade ettiğim, değerli hocalarıma teşekkürlerimi borç bilirim.

Fiknet KARARLI KUŞÇU

Temmuz, 2019

Kırklareli

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	iii
ÖZ.....	v
ABSTRACT	vii
ÖN SÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ	1
Nihan Kaya'nın Hayatı ve Eserleri.....	7
NIHAN KAYA'NIN ROMAN VE HİKÂYELERİNDE KADIN	
BİRİNCİ BÖLÜM	
TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE KADIN VE MODERN TÜRK	
EDEBİYATINDA KADIN	9
1.1. TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE KADIN.....	9
1.2. MODERN TÜRK EDEBİYATINDA KADINA GENEL BİR	
BAKIŞ.....	13
İKİNCİ BÖLÜM	
TOPLUM İÇİNDEKİ İLİŞKİLERİ BAKIMINDAN KADIN	17
2.1.1. Geleneksel Toplumlarda Kadın Algısı ve Kadın.....	19
2.1.2. Modern Toplumlarda Kadın	27
2.2. ANNE OLARAK KADIN	31
2.2.1 Geleneksel Anne	34
2.2. Modern Anne Tipi	41
2.2.3 Üvey Anne Tipi	44
2.2.4. Kayınvalide Olarak Anne	46

2.3. EŞ OLARAK KADIN	47
2.3.1. İlk Eş	49
2.3.2. İkinci Eş	53
2.3.3 Yasak Aşk Yaşayan/Yasak Aşk Çıkmazında Kadın	55
2.3.4 Eşinden Boşanmış veya Terk Edilmiş Kadın	58
2.4. GELİN OLARAK KADIN	62
2.4.1. Geleneksel Gelin.....	62
2.4.2. Modern Gelin.....	64
2.5. BABAANNE/BÜYÜKANNE/HAMİNNE OLARAK KADIN .	66
2.6. KIZ ÇOCUĞU	69
2.6.1 Anne Eksikliğinde Yetişen Kız	75
2.6.2. Baba Eksikliğinde ya da İlgisizliğinde Yetişen Kız	79
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
TOPLUMSAL HAYAT İÇERİSİNDE KADIN	87
3.1. TOPLUM TARAFINDAN OLUŞTURULAN KADIN KALİPLARI	89
3.2. TOPLUMUN KADINA BASKISI	95
3.3. CİNSİYET ROLLERİ BAKIMINDAN KADIN VE ERKEK	102
3.4. BENLİK SANCISIYLA VAR OLMAYA ÇALIŞAN KADINLAR	109
SONUÇ	123
(Söyleşi)Nihan Kaya'nın Penceresinden Kadın	129
KAYNAKÇA	137

KISALTMALAR

C. :cilt

çev. :çeviren

S. : sayı

ss. : sayfa

TDK : Türk Dil Kurumu

vb. : ve benzeri

GİRİŞ

Cinsiyet kavramı temelde insanın doğuştan getirdiği fiziksel ve biyolojik özellikler kapsamında bireyleri kadın ve erkek olmak üzere iki cinse ayırmıştır. Bireyler sahip oldukları özellikleri kapsamında toplumda kategorilere ayrılarak çeşitli roller ve görevler üstlenmiştir. Süreç içerisinde ise cinsiyet kavramının sınırları genişlemiştir. Bu çerçevede toplumsal cinsiyet kavramını ilk kez kullanan Ann Oakley ise ‘toplumsal cinsiyet’le, biyolojik ayrımla beraber ilerleyen toplumsal bakımdan yüklenen roller bakımından toplumda bölünmeyi işaret eder.(Keskin ve Ulucan, 2016 :50) Toplumsal cinsiyet kadın ve erkekte beklenen sosyal ve kültürel davranışları ele almıştır. Biyolojik cinsiyete dayalı rol ve görev ayrımı toplumsal cinsiyet algısıyla şekillenerek ortaya çıkar. Dolayısıyla toplumda kadın ve erkekte beklenen davranışlar toplumla da bağlantılı olarak şekillenmiştir. Bu çerçevede tarihsel süreçte toplumdaki kadının yeri ve toplumun kadın algısı döneme göre biçimlenmiştir. İlkçağdan günümüze kadar olan aşamada toplumların yaşama biçimlerinin değişimlerine paralel olarak kadının sosyal hayattaki misyonu da şekillenmiştir. İlk çağlarda bereketin sembolü olan ana tanrıçaların ön planda olduğu toplum yapısı söz konusuysa zaman içerisinde kadının tüketici konumuna geçtiği görülür. Kadının tarihteki geçirdiği aşamalara çalışmamızın “Tarihsel Süreç İçinde Kadın” bölümünde yer verildiği için burada kısaca değindik. Kadın toplumda üstlendiği görevler ve rol paylaşımlarıyla her daim sosyal yaşamın vazgeçilmez unsurunu oluşturmuştur. Toplumsal düzenin korunması ve kültürel değerlerin yeni nesle aktarılması kadına düşen toplumun biçtiği aslı görevlerdendir. Değişen sosyal ekonomiyle kadın toplumda üretici konumdan tüketici konumuna geçmiş, bu durumda onun sosyal yaşamda pasif kalmasına sebep olmuştur. Escarpıt’a göre edebi ürünler toplumdaki bireylerin varlığını, psikolojik sorunlarını ve okuyucu topluluğunun tarihsel, toplumsal, politik hatta ekonomik sorunlarını ortaya koyar.(Escarpıt, 1992: 7) Dolayısıyla edebi eserler toplumsal yaşamdan bağımsız olmadığından dönemin anlayışıyla uyumlu kadın kahramanları işlemiştir. Modern edebi eserlerde de kadının

toplumda var oluş sorunu, kadına yönelik algı işlenerek onun sosyal yaşamda bireyleşme süreci edebiyata yansımıştır.

Modern edebiyatın güçlü kalemlerinden yazar Nihan Kaya eserlerini çoğunlukla kadın/kız kahramanları merkezinden şekillendirmiştir. “Nihan Kaya’nın tüm eserlerinde kadın ya merkezî kişidir, ya da önemli bir konumdadır ve mutlaka bu şahıslardan faydalanılarak kadın sorunlarına değinilir.” (Şen, 2011:454) *Gizli Özne* romanında Bihter ve Revna Yenal, *Buğu* romanında Nur, *Disparöni* romanında Feraye ve Feryal, *Evdeki Kız* hikâyesinde Gülbike, *Gelin* hikâyesinde Mihrace, *Setenay*’da Setenay, *Dantel Hatıra*’da anneanne, *Kar ve İnci*’ de Gece ve Dolunay, *Kırgınlık* romanında Michele ve Şenlik Bacı hem bireysel hem de toplumsal bazlı sorunları olan kadınlardır ve yazar kadınların sorunlarını kadın kahramanlar üzerinden işlemiştir. Nihan Kaya’nın eserlerinde kadınlar hem toplumsal ilişkiler bağlamında yer edinmiştir hem de benliklerini arama, varlıklarını sorgulama, toplumun kadın kalıplarına karşı içsel bir direnişi yansıtmışlardır. Yazar eğitimini psikanaliz üzerine tamamladığı için ele aldığı kadın kahramanların bilinçaltı, rüya ve masal tekniklerinden faydalanarak iç dünyalarını yansıtır. Modern dünyanda yalnızlaşan, benlik arayışı içerisinde bunalan kadınların var olma mücadelesini ele alan Nihan Kaya’nın eserlerine daha önce kadın teması üzerinden yaklaşılmadığından edebiyatımız açısından boşluğu doldurmak amacıyla incelememizi kadın üzerine temellendirdik. Yazarın eserleri üzerine daha önce Yüksek Lisans tezi kapsamında Abdurrahman Arslan edebiyatla psikoloji bağlamında çalışma yapmıştır. (Arslan, 2018) Can Şen, feminist edebiyatla bağlantılı olarak Nihan Kaya’nın *Gelin* hikâyesini makalede ele almıştır. (Şen, 2011) Can Şen ayrıca Nihan Kaya’nın *Buğu* romanını postmodern unsurlar bağlamında makalede irdelemiştir. (Şen, 2014) Çalışmamızda yazarın eserleri üzerine daha önce yapılan incelemelerden de faydalandık. Nihan Kaya bir röportajında “Aslında hep aynı hikâyeyi anlatırız, ama değiştirerek”. Bu açıdan bakınca, romanlarımın ve araştırma kitaplarımın bile temel hikâyesi aynı.” diyerek bütün eserleri - inceleme yazıları ve kitapları da dâhil olmak üzere- bir bütünü teşkil etmekte aynı konuyu farklı açılardan ele aldığımı belirtir.(Varelci, 2016) Nihan Kaya’nın roman ve hikâyeleri bu çalışmamızda asıl çıkış noktamız olmakla

birlikte ayrıca yazarın inceleme kitapları da başucu kaynağımız olarak yerini almıştır. Çalışmamızda yazarın kitaplarının yayınlanma tarihlerini göz önüne alarak kronolojik sırayla ele aldık.

Köksal Alver'e göre edebi metin içine doğduğu çağdan, toplumdaki ve metni oluşturan yazardan bağımsız düşünülmez dolayısıyla yazar metniyle bir bütün teşkil eder. Yazar toplumdaki bağımsız olamayacağına göre eserlerinde yaşadığı hem dönemin zihniyetini hem de içinde yer aldığı toplumun dünyaya bakışını yansıtabilir. Bu çerçevede edebiyat sosyolojisinin edebi eserlerdeki toplumsal olayları irdeler. (Alver, 2015: 344) Edebi ürünü doğru anlamlandırarak okuma yapabilmek için metin yazarının hayatını, hayata bakışını, içinde yaşadığı toplumu ve bulunduğu çağın siyasal, sosyal koşullarını bilerek eseri değerlendirmek gerekir. Kaya'nın psikanaliz üzerine ihtisas yapması ele aldığı kadın konusunu psikolojiyle harmanlayarak okuyucuya sunmasını sağlamıştır. Kaya, kadın kahramanlarını çoğunlukla çocukluktan başlayarak olgunlaşma aşamasına gelme sürecine kadar ele almıştır. Kadınların benliklerini oluşturarak birey olma yolunda ilerleme aşamaları eserlerinin ana izleğini oluşturmuştur.

Toplumsal değişimleri edebi metinlerden hareketle tarihsel, sosyolojik ve psikolojik bakımdan okumalarla dönemin ve toplumun zihniyetini ortaya çıkarabilir. Ayrıca psikoloji bilim dalından edebi metnin yaratımında yararlanır. İnsanın merkezde konumlandığı çalışma planlarından dolayı psikoloji edebiyatı besleyen en ciddi çalışma alanlarından biri olmuştur. Her iki disiplin de insan ruhunda mevcut olan bilinmezlere eğilmeleri ve görünmez derinliklere uzanmaları bakımından yer yer benzer yöntemleri kullanmışlardır. Edebiyat insan ruhundaki karmaşaların dilsel olarak yansıtılmasında etkin rol oynamaktadır. Psikoloji bilim dalının merkezinde insanın ruhsal davranışları yer alır. Edebi metinlerin merkezinde ise insan konumlandırılır. Bireyin ruh dünyası ve toplum içerisindeki konumu ve davranış örüntüleri roman ve hikâyelerin olay örgüsünü teşkil eder. Bundan dolayı yazar kahramanın ruh dünyasını okura aktarabilmek amacıyla psikoloji biliminden yararlanır. Gerek bireyin gerekse toplumdaki grupların davranışlarının yansıtılmasında edebiyatla psikoloji birbirinden yararlanır. (Emre, 2009:321) Edebiyatla psikolojinin birbirini tamamladığını hatta

geliştirdiğini düşündüğümüzde edebi eserlerde psikolojiye derinlemesine yer vermenin sebebini de tespit etmiş oluruz. Kaya bir röportajında sevdiği, gördüğü bütün edebiyatçıların içinde zaten iyi bir psikolog olduğunu ifade eder. (Arslan, 2017) Ayrıyeten Kaya'nın İngiltere'de Essex Üniversitesinde Psikanaliz alanında yüksek lisans yapması psikoloji bilimiyle eserlerini harmanlamasında etkili olmuştur. Kaya, kadın kahramanların iç dünyasında yatan benlik krizi sorunlarını çözümlerken psikolojik okumalara eserlerinde yer vermiştir. Yazarın bazı eserlerinde kahramanlarının psikanalist olup şizofreni, nevroza gibi çeşitli semptomlar gösteren kadın kahramanlara yer vermesi psikoloji biliminden faydalandığını açıkça gösterir. Roman ve hikâyelerinde psikanalistlerin kullandığı rüya aktarımı, masal anlatma yöntemlerine sıkça yer verilmiştir. Kaya, söyleşisinde romanlarının her birine ara ara giren rüya ve masalları, ifade edilmesi imkânsız olan gerçekliğin simgesel bir temsilcisi olarak düşünülebileceğini dile getirerek "imkânsız ifade" düşüncesinin romanın alt metninde yoğunlaştığında rüya, masal gibi alternatif gerçekliklerin üst metinde daha çok belirginleştiğini ifade eder. (Arslan, 2017) Yazar biçimsel bazlı olarak eserlerinde psikolojik sorunları yazınsal plana yansıtmıştır. *Gizli Özne* romanında Revna, şizofreni hastası genç kızdır. Nöbet geçirdiği zamanlardaki dünyayı algılama biçimindeki karmaşayı yansıtmak amacıyla yazar farklı yazılı imgeler ve sembolik ifadeler kullanır. Revna'nın gerçekle hayal arasındaki gidip gelmelerini kullandığı kelime bazlı ifadelerden ve sembolik görsellerden yazar şizofreni nöbetini aktarmıştır. Ayrıca Bihter'in bilinçaltından kaynaklı rüyalar ve anlamsız sürekli koşma hali de psikolojiyle bağlantılı olarak romanda işlenmiştir.

Buğu romanında kurgusal gerçeklikle salt gerçeklik iç içe geçirilerek verilmiştir. Psikanaliz öğrencisi Nihan'ın Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinde yaptığı gözlemlerle başkışı Yasef Abranavel arasında geçen konuşmalardan hareketle flashback tekniğiyle roman ilerlemektedir. Şizofreni hastası olan Yasef'in bilincinde gerçek ile hayal karıştığı için yazar biçimsel bazlı geçişlerle onun hayatı algılayışını romanına yansıtmıştır. Aktarılan olay örgüsü Roman ve Gerçek başlığıyla ilerleyerek şizofrenide görülen gerçeklik kargaşası yansıtılmaya çalışılmıştır. Can Şen, yazarın

kitapta buğulu bir atmosfer kurmak amacıyla gerçeklikle kurmaca algısını yıkmak amacıyla postmodernizmin tekniklerinden yararlandığını ifade eder.(Şen, 2014:15-16) Okuyucunun gerçeklik algısını yıkan bölümler eseri adı gibi buğulu bir atmosfere taşımıştır.

Disparöni romanında yer alan kadın kahramanlardan Feraye'nin psikolojiyle ilintili olması ve Carl Gustav Jung'un Bollingen Kulesi'ne olan ilgisinden dolayı Cem'in onun için kuleyi inşa etmesi psikolojik okumaların önemini göstermiştir. Roman zamansal gelgitlerle ilerlemektedir zira Feraye karakteri geçmişe takılıp kaldığı gibi Cem de geleceğe aşırı odaklanmıştır. Karakterlerdeki psikolojik gelgitler ve takıntılar biçimsel bazlı esere olayların anlatımında yansıtılmıştır.

Kar ve İnci romanında psikanalist Aydın karakteri adı gibi olayları aydınlatmakta ve hastası Gece'ye rüya, masal yorumlama gibi psikanalizin sıkça başvurduğu tekniklerle çözüm aramaktadır. Romanda Gece'nin psikolojik ruhi anlamda hissettiği karaktere göre kendini isimlendirdiği ve bu çerçevede romanı onun gözünden aktardığı görülür. Çoklu bakış açısı tekniğinin kullanıldığı romanda Gece'nin kendini isimlendirmesine göre bakış açısı ve bölüm başlıkları değişerek hikâye ilerlemektedir.

Nihan Kaya hemen hemen bütün eserlerini farklı biçimlerde psikoloji ve psikanalizle bağlantılı olarak oluşturduğu için çalışmamız kapsamında psikolojiyle edebiyatın ortak bağlantısı üzerinde durmayı yeğledik. Bu çerçevede eserlerin alt metnine vakıf olabilmek amacıyla Kaya'nın inceleme eserlerinde üzerinde durduğu Carl Gustav Jung'un çalışmalarından yararlandık. Kaya'nın inceleme kitaplarından da yararlanarak roman ve hikâyelerini analiz etmeye çalıştık.

Edebi metin bireyin ruhi tutumunu yansıtırken psikolojiden toplumun dünyasını oluştururken ise sosyolojiden yararlanır. Edebi metin içinde doğduğu toplumun kültürüne ve hayata bakış açılarını yansıtırken sosyoloji bilim dalından yararlanır. Değişen toplumsal koşullar dönemin edebi eserlerinde farklı şekillerde yansımaktadır. Toplumsal değişimleri edebi metinlerden hareketle tarihsel, sosyolojik ve psikolojik bakımdan okumalarla dönemin ve toplumun zihniyetini ortaya çıkarabilir. Sosyolojik açıdan değişen kadın imajının toplumdaki yansımaları ve toplumsal açıdan kadına

koyulan yasaklar, uygulanan baskılar incelememizde yardımcı olmuştur. (Emre, 2009:319-349)

Çalışmamız giriş ve sonucun dışında üç bölümden oluşmaktadır. Nihan Kaya'nın edebiyatla psikolojiyi harmanlayarak roman ve hikâyeler yazmasından dolayı çalışmamızın 'Giriş' bölümünde edebiyat psikoloji ilişkisine yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde yazarın hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Toplumsal anlamda kadın algısının değişikliğini kavrayabilmek adına çalışmamızın ilk bölümde tarihsel planda kadının sosyal anlamda geçirdiği değişiklikleri "Tarihsel Süreç İçinde Kadın" ve "Modern Türk Edebiyatında Kadın" bölümünde inceledik. Böylece kadının hem tarihsel hem de edebi metinlerle bağlantılı olarak değişimi ve dönüşümü yansıtmaya çalıştık. Tarihsel değişen kadınlık algısının Türk edebiyatındaki yansımalarından bahsedilmiştir. Ayrıca "Nihan Kaya'nın Hayatı ve Eserleri" başlığının altında yazarımızın hayatından ve yapıtlarından hareketle kadını ele almasını inceledik. Çalışmamızın ikinci bölümünde Nihan Kaya'nın roman ve hikâyeleri temel alınarak oluşturulan toplumsal ilişkiler yönünden öne çıkan kadın, kız tiplerini ele almayı uygun gördük. "Nihan Kaya'nın Roman ve Hikâyelerinde Toplum İçerisinde İlişkileri Bakımından Kadın" başlığı altında kadının toplumsal bağlamda anne, eş, gelin, kayınvalide, kız gibi farklı ilişkiler içerisindeki durumları ve tutumları yansıtılmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde kadının aile içerisinde konumlandırılması ele alınmıştır. Toplumsal beklentiler ve ilişkiler perspektifinde kadının çeşitli kategorilerdeki durumları ele alınmıştır. Kadının aile içerisindeki ilişkilerine göre toplumsal açıdan kadından beklenen yükümlülükler ele alınmıştır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde "Toplumsal Hayatta Kadın" başlığı altında kadının toplumsal yaşam içindeki yaşadığı baskılar, kalıplara sıkıştırılmalar, topluma rağmen var olmaya çalışmalarını ele almaktayız. Üçüncü bölümde de toplum tarafından kimliksizleştirilen kadınların kendi benliklerini arama mücadelesi, toplumsal baskının kadınlara etkisi ele alınmıştır. Ayrıca bölümde Nihan Kaya'nın kadın karakterlerini analiz amacıyla yazarla yaptığımız röportajdan yararlanılmıştır. "Nihan Kaya'nın Penceresinden Kadın" başlığında yazarımızın gözünden kadınları görebilmek ve onu keşfetmek çalışmamıza yardımcı olacaktır.

Nihan Kaya'nın Hayatı ve Eserleri

2000'li yılların başından itibaren edebiyat dünyasında ismi sıkça anılan yazar Nihan Kaya, 1 Ağustos 1979'da İzmit'te doğdu. 1990 yılında İzmit Ulugazi İlkokulundan mezun oldu. Kocaeli Oruç Reis Anadolu Lisesini 1997'de başarıyla tamamlayarak eğitimine Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünde devam etti. (Işık, 2017: 2094) 2001 yılında üniversiteden mezun olan yazar ardından İngiltere'de Essex Üniversitesine bağlı Centre for Psychoanalytic Studies bölümünde psikanaliz üzerine yüksek lisans yaparak 2005 yılında programı tamamladı. King's Colege London'da Karşılaştırmalı Edebiyat bölümünde doktora tezi yazarak sanatsal yaratıcılığı Jung açısından inceledi. 2005'ten bu yana edebiyat ve psikoloji alanlarında Avrupa ve Amerika'nın değişik yerlerinde konferanslarda yer aldı. Türkiye'de de halen MEF Üniversitesinde Psikoloji bölümünde ders vermektedir. Edebiyat ve psikoloji üzerine çeşitli seminerler düzenleyen yazar okuyucularıyla sık sık çeşitli etkinliklerde ve sanat atölyelerinde buluşmaktadır. Kaya'nın ilk öyküsü *Yedi Kontörlük Hayat* 2000 yılında Dergâh dergisinde yayımlandı. ("Kaya, Nihan", 2010: 609) İlk romanı *Gizli Özne*'yi 2003 yılında yayımladı. Kaya'nın ikinci kitabı *Çatı Katı* 2004 yılında Türkiye Yazarlar Birliği Öykü Ödülüne layık görülmüştür. Ardından sırasıyla 2006'da *Buğu*, 2008'de *Disparöni* romanlarını yayımlamıştır. 2011 yılında inceleme kitabı *Fildişi Kuyu: Edebiyat-Psikoloji- Kadın* eserini yayımladı. 2012 yılında *Ama Sizden Değilim* öykü kitabından sonra 2013 yılında inceleme eseri *Yazma Cesareti*'ni yayımladı. 2016 yılında *Kar ve İnci* romanı, 2017'de ise *Kırgınlık* romanıyla okuyucularının karşısına çıktı. 2018 yılında *İyi Aile Yoktur* inceleme eserini müteakiben 2019'da *İyi Toplum Yoktur* eseri yayımlanmıştır.

1. BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE KADIN VE MODERN TÜRK EDEBİYATINDA KADIN

1.1. Tarihsel Süreç İçinde Kadın

İnsanoğlu ilkçağlardan itibaren pek çok aşamadan geçerek günümüze erişmiştir. Bu süreçte toplumdaki kadınlar ve erkekler farklı roller üstlenerek mevcut toplumsal yapının gelişmesine katkı sağlamıştır. Zaman içerisinde toplumların gelişerek modernleşmesine katkı sağlayan en önemli kişi kadındır. Kadının nesline dilini öğretmesi ve kültürünü kuşaklara aktarması, toplumsal düzenin oluşmasında rol oynaması toplumun gelişiminde etkili roller üstlendiğini gösterir. Üstlendiği görevlerden hareketle sosyal hayatta kadınlık algısı dönemsel bazlı farklılıklar yaşamıştır. Toplumsal yapının kadın algısının temelleri geçmişten gelmektedir. Toplumdaki kadın algısını kavrayabilmek amacıyla tezimizin bu bölümünde tarihsel süreç içindeki kadını ele almayı uygun bulduk.

Kadın, ilkçağlardan itibaren toplumsal yapı içinde bereketin sembolü olarak kabul edilmiştir. Bu sebeple dönemin heykellerinde kadınsı figürlerin sıkça kullanıldığı bilinmektedir. Kadının üreme ve yaşamayla bağlantılı olduğu düşüncesinden hareketle ana-tanrıçaların dönemdeki varlığından söz edilmesi de ayrıyeten gerekir. Tarihsel süreç içinde avcılık-toplayıcılıkta üretici olarak aktif rol oynayan kadının yerleşik yaşama geçilmesiyle birlikte zamanla tüketici konumuna geçtiği ve dolayısıyla toplumsal yapı içerisinde pasif olarak yer edindiği görülür. (Kapanoğlu, 2006:5-15) Toplumsal yapıdaki değişimler elbette kadının rollerinin farklılaşmasında ve kadınlık algısının değişmesinde rol oynamıştır. Genel olarak toplumdan topluma kadına yönelik algı kültürel unsurlarla birlikte değişiklik göstermektedir. Bu sebeple tezimizde ele aldığımız kadınlar Türk toplumunun kahramanları

olarak yer aldıkları için tarihsel süreçte Türk kadınlarıyla ilgili olarak yaratılan algının üzerinde duracağız.

Türk toplumunun gelenek ve göreneklerinde kadına saygı her daim ön planda tutularak kadın toplumun önemli bir üyesi olarak kabul edilmiştir. Kadınların annelik ve kahramanlık özelliklerinin üzerinde durulduğu ve analık hakkının tanrı hakkıyla eşit tutulduğu görülmektedir. (Gündüz, 2012: 130) Gerek hakanlarının yanında yer alıp elçileri karşılayan siyasi hayattaki hatunlar gerekse de anadan onay almadan sefere çıkmayan beyler sosyal hayatta kadına önem verildiğinin göstergelerindedir. Ziya Gökalp hiçbir kavimin, Türkler kadar kadın cinsiyetine hak vermediğini ve saygı göstermediğini ifade eder. (İnan, 1968: 35) İslam öncesi Türk kültürünü yansıtan edebi eserlere incelendiğinde kadının toplumsal yapı içindeki algılanışı keşfedilir. Altay Türklerine ait en eski anlatı olan Yaratılış Destanı'nda Tanrı Ülgen sonsuz bir boşlukta uçmakta iken göklerden gelen yarat emrine karşılık denizin içerisinden gelen Ak-Ana yaratıcıya ilham veren bir kadın figürü olarak destanda çizilmektedir. Ayrıca Dede Korkut Hikâyelerinin ön sözünde kadın tiplerinden bahsederek '*kadınlar evin dayanağıdır*' denilerek kadınların önemi vurgulanmaya çalışılmıştır. Hikâyelerde erkeklerin yanında yer alan kadın kahramanların yer yer kılıç kuşanıp ata bindiği, eşini düşmanlardan kurtardığı ve eşi için canını vermeye gönüllü olduğu görülür. Yine kahramanların annesinden izin almadan düşmanın üzerine gitmediği, annesinin yaptığı duaların kabul edildiğinin düşünülmesi Türk toplumunda anneliğe biçilmiş olan ulvi değeri yansıtmaktadır. Kazak Türklerinde kadına verilen değer atasözleriyle Birinci zenginlik sağlık, ikinci zenginlik ise kadın ifadesiyle anlatılmıştır. (Çimen, 2008: 10-108) Bu sözden de anlaşılacağı gibi Türk toplumunda kadın önemsenerek toplumun her alanda yer alması sağlanmış ve çeşitli sözlerle bu önem vurgulanmıştır. Türklerin kadınlara gösterdiği saygı Batılıların da dikkatini çekmiştir. Ünlü seyyahlardan olan İbn Batuta seyahatnamesinde Türklerin kadınlarına olan hürmetinden bahseder.

"İbn Batuta Seyahatnamesinde Kıpçak kadınları için 'Burada tuhaf bir hale şahit oldum ki, o da Türklerin kadınlara gösterdikleri aşırı hürmettir. Bunların kıymet ve derecesi erkeklerin çok üstünde' demektedir." (Çimen, 2008: 114)

Türk toplumunda sosyal hayatta cinsiyete dayalı kadın-erkek iş bölümü söz konusudur. Kadın iç işlerinde ev işlerinden ve çocuğun eğitiminden sorumlu olmakla birlikte gerektiğinde dış işlerinde erkeğin yanında yer almıştır. Ziya Gökalp'e göre kadının kamusal alandan uzaklaşması ise eski Türk anlayışının yerini eski Arap âdetlerinin almasıyla başlamaktadır.

“Türk ailesinin İslâm devrinde devamı, İslâm ailesidir. İslâm ailesi; eski Arap ailesinden doğduktan ve buna Yunan'la, İran'ın pedersâhi ailesinden birtakım unsurlar katıldıktan sonra Müslüman kadını gayet elemli bir mevkie düşmüştür.” (Gökalp, 1974: 295)

Sosyal hayatta ortaya çıkan farklılaşmalar toplumun kadına bakışında değişimine yol açmıştır. Kadın her ne kadar kamusal alandan uzaklaşsa da Türk kültüründe önemini yitirmemiştir. Selçuklular döneminde Nizamülmülk, *Siyasetname* başlıklı eserinde kadına verilen önemi şiddetle eleştirmiştir. “Osmanlılarda kadın kimliğinin biçimlendirilmesi, öncelikli olarak dinin ve geleneksel toplumsal yapının izin verdiği ölçüde ve kadının her şeyden önce “*Edilgen*” olduğu benimseyişine dayanarak gerçekleştirilmekteydi. (Yılmaz, 2010: 200) Kadınlar toplumsal yaşamda edilgen görünse de dönemde Bacıyan-ı Rum vakfının kadınlar için eğitim mecrası olması kadınların sosyal, kültürel hayatta varlıklarını etkin sürdürdüklerinin göstergesidir. Osmanlı toplumunda Tanzimat Fermanı'nın ilanıyla birlikte Batılılaşmanın hız kazanarak kadınların üzerinden ilerlemesi dönemde kadın derneklerin kurulması ve kadınlarla ilgili yayın organlarının çıkmasına zemin hazırlamıştır. (Aksoy, 2017: 7-16) Dönemde ilk kez feminizm hareketleri toplumda görülmeye başlanmıştır. Bu hareketler Meşrutiyet'in ilanından sonra çıkan yayın organları vasıtasıyla yürütülmüştür. Kadın hareketlerinin hız kazanması kadınların haklarının tekrardan gündeme gelmesine vesile olmuştur.

1 Mayıs 1913'te gerçekleşen Sultan Ahmet Mitingi'nde Halide Edip Adivar'ın yaptığı konuşma, kadınların sosyal alanlara çıkışlarının ilk işaretlerinden birini oluşturur. 1914'te ise kadınlar ilk kez üniversiteye gidebilme hakkı elde etmişlerdir. (Karataş, 2009: 1656) Sosyal yaşamda varlığını göstermeye başlayan kadınlar milli mücadelenin hemen her safhasında ordunun yanında yer almıştır. Türk kadınının Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte kamusal alanda görünürlüğünün artması, ekonomiye aktif katılım

sağlaması onun statüsünün güçlenmesine katkı sağlamıştır. Osmanlı Devleti toplumsal yapısından hareketle kadın-erkek algılayışı çerçevesinde kadını toplumsal roller içinde şekillendirmiş yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti de ulus-toplum anlayışıyla kadını sosyal hayat içerisine dâhil etme kaygısı duymuştur. (Yılmaz, 2010: 201) Bu sebeptendir ki Türk kadını dönemde sosyal ve siyasal anlamda birçok Batı ülkesine oranla erken haklarına kavuşarak toplum içerisinde yer edinmiştir. Funda Gençoğlu Onbaşı'na göre, Cumhuriyet döneminde medeni kanunun kabul edilmesi, kadınlara oy hakkı tanınması kamusal alandaki değişikliklerle kadın sosyal yaşamda daha görünür düzeye gelmiştir. Kadınlar artık yeni hayatın içinde Batı tarzı kıyafetleriyle yeni hayatın temsilcisi konumunda yer almıştır.(Onbaşı, 2003:92)Elbette geçirilen değişimler çerçevesinde kadının kamusal alanda etkililiğin artmasına katkıda bulunmuştur.

Karataş'a göre 1960'lı yıllar, modern Türk kadınının geçmişten gelen İslami değerleri, Cumhuriyet döneminden gelen Kemalist beklentileri ve 1960 sonrasında görülen sosyalist hareketlerin ortasında kaldığı kadınlar açısından zorlu yıllar olmuştur. Dönemde özellikle modern Kemalist kadın kimliği, kadınlar tarafından sorgulanmaktadır. (Karataş, 2009:1659) 1970'li yıllarda Türkiye'de filizlenmeye başlayan kadın hareketleri 1980'lerde kadına yönelik tutumların sorgulamasına neden olmuştur. Kopenhag'ta düzenlenen II. Dünya Kadın Konferansı'nda kabul edilen "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi"nin 14 Ekim 1985 tarihinde Türkiye'de yürürlüğe girmesi, kadın hareketinin gündem güne artmasına neden olmuştur. 1990'lı yıllarda ise kadınların üniversiteden mezun olarak iş yaşamında aktif rol oynamaya başladığı görülür. Kadın hareketinin çeşitli vakıflar bünyesinde ele alınması dönemden itibaren artmıştır. 90'lı yıllarda Türkiye'de ilk kadın başbakanın toplumda yer alması kadının statüsünün farklılaşmasına yol açmıştır. Kadının kamusal alandaki görünürlüğünün katlanarak artması edebiyata da aksetmiştir.

1.2. Modern Türk Edebiyatında Kadına Genel Bir Bakış

Her dönemin sosyal, kültürel, siyasal zihniyeti o devrin sanatı içerisinde vücut bulur. Edebiyat diğer sanatlara oranla dönemi bir bütün olarak yansıtmaya imkânı sunmaktadır. Bu çerçevede tarihsel süreçte kadının geçirdiği aşamaların edebiyatta vuku bulan görünümüne kısaca değinmek gerekir. Kadın ve kadınlık algısının tarihsel süreçte geçirdiği aşamaları ve bununla paralel olarak edebiyata yansımaları görebilsek 2000’li yıllardaki roman kahramanı olan kadınları da kolaylıkla analiz edebiliriz. İslamiyet’ten önceki devrede kadının toplumdaki yeri ve önemini “Tarihsel Süreç İçinde Kadın” bölümünde ele almıştır. İslami Dönem Türk edebiyatında ise Dede Korkut Hikâyelerinde kadın tiplerinin açıklandığından bahsetmiştik. Eski Türk hayatında kadının eşinin yanında mühim bir yeri olsa da kadının aslı vazifesinin annelik olduğu görülür. Metin Has-Er’e göre İslami devirde haremde ya da kafeste arkasında bulunan kadın dönemin edebiyatında gazel, şarkı ve mesnevilerde ulaşılmaz varlık olarak ele alınmıştır. Divan edebiyatında bilhassa idealize edilen kadın tipi söz konusudur. Tanpınar bunu saray istiaresi olarak açıklamaktadır. Kadının sultan, sevilen olduğu erkeğin ise seven, kul olduğu edebi bir anlayış söz konusudur. (Has-Er, 1994: 5) Halk edebiyatında da kadın şiirlerde ve hikâyelerde önemli kahraman olarak yer almıştır. Osmanlı Devleti’nin tarihsel süreçte batılılaşmaya önem vermesi dönemin zihniyetinin değişmesine sebebiyet vermiştir. Elbette bunun yansımaları edebiyatta da karşılığını bulmuştur. Batılılaşmanın hız kazanmasıyla başlayan Modern Türk edebiyatında batılı tarzda roman ve hikâye edebiyatımızda görülmeye başlanmıştır. Roman ve hikâye türünün edebiyatımızda görülmesiyle birlikte kadının edebiyatta ele alınış biçiminde imkânlar artmıştır.

Türk toplumunda Tanzimat’tan beri yaşanan Batılılaşma sürecinde toplumsal, kültürel değişimden en çok etkilenen kadınlar olmuştur. Kadınlar toplumdaki statüleri, aile içindeki yerleri ve giyim kuşamlarıyla bir medeniyet dairesinden başka bir medeniyet dairesine geçen toplumda neredeyse değişimin ölçüsü, adeta simgesi kabul edilmiştir. (Şeker, 2017: 642-643) Tanzimat Döneminde toplumsal anlamda görülen yenilikler edebi ortamda da

kendisini hissettirmiştir. Bu dönemde roman türü ilk kez edebiyatta yer bulmuştur. İlk dönem yazarlarında roman topluma ulaşmayı sağlayan vasıta olarak görüldüğünden hareketle çizilen kadın tipleri sosyal, kültürel değişimler açısından mesaj taşımaktadır. Modernleşmenin kadın üzerinden yapılması romanlarda ele alınan kadın tipinin belirlenmesinde de etkili olmuştur. Tanzimat dönemi romanlarında Türk kadınlarına Avrupalı kadın tipi tanıtılır. Kadınlar sadece hemcinslerini örnek almakla kalmaz, Batılı düşünceye sahip babalar, paşalarda kızlarının, eşlerinin bu tarzda yetişmesini ister. (Karabulut, 2013: 51) Romanlarda ele alınan kadın kahramanlar dönemin ahlak, aile, gelenek ve göreneklerine uygun bakış açısına göre şekillendirilmiştir. Metin Has-Er'e göre ise Tanzimat yazarları romanlarında daha çok kadın karakterleri ön planda tutmuşlardır: Güzel, terbiyeli, kültürlü, hususiyle edebiyattan, mûsikîden anlayan, güzel konuşan, ev idaresinde, çocuk terbiyesinde bilgili, ailesine bağlı, eşine sadık, namusuna düşkün, ağırbaşlı, ciddî, becerikli, mutluluğu evinin dört duvarı içinde arayan ve bulabilen, kendinden ziyade ailesi için yaşayan, fedakâr kadınları. (Has-Er, 1994: 5-544) Romanlarda Müslüman kadın ideal eş olarak çizilirken yabancıların ise düşkün kadın olarak ele alındığı görülür. Kadının görücü usulü evlendirilmesi, kadın hakları, meslek sahibi olamaması, cariyelik hususu vb. konuların işlendiği romanlarda kadın birey olarak değil, ailenin bir parçası olarak ele alınmıştır. Dönemin romanlarında ön plana çıkan bir diğer husus ise cariyelik meselesidir. Sergüzeşt'e cariyeliğin bir kadının yaşamına olan etkisini ele alınmıştır. Dönemin diğer roman ve hikâyelerinde ise genel olarak zıt özellikler taşıyan kadın kahramanlardan cariyelerin genellikle olumlu bir planda çizildiği görülür.

Servet-i Fünun romanlarında kadın ete kemiğe bürünmüş, duygularıyla kendine has tarzı olan birey olarak çizilmektedir. Genellikle varlıklı kadın kahramanların yer aldığı romanlarda kadınların ruhsal yapısı, psikolojik çözümlenmeleri ve kadınların içinde buldukları yasak aşk ilişkileri ağırlıklı olarak ele alınmıştır. (Kırtıl, 2012:127-128) Tanzimat yazarlarının aksine Servet-i Fünun yazarları kadınların üzerinden toplumu

eğitme amacı gütmediklerinden dolayı kadın dönem romanlarında birey olarak ilk defa görölmüştür.

Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle yayın hayatına getirilen özgürlüklerle birlikte dönemde dergi ve gazete sayıları artmıştır. Dönemde kadınlar için yayınlanan dergilerin sayısının arttığı ve kadın derneklerinin kurulmaya başlandığı görülür. Yayın organları üzerinden kadın hakları ve direnişide başlamıştır. Sosyal hayattaki farklılaşmalar Meşrutiyet romanında kadına yeni bir kimliğin yüklenmesini sağlamıştır. “Kadın kimliği ve bireyleşme konusu, II. Meşrutiyet sonrası yazılan romanlarda da devam eden bir izlek olarak karşımıza çıkar.” (Günaydın, 2012:314) Kadınların sosyal hayattaki dernek ve örgütlerde aktif rol almasıyla birlikte Milli Edebiyat Dönemi romanlarındaki kadın kahramanların misyonları değişmiştir. Romanlarda kadın kahramanlar Türkçü/Turancı kimliğiyle idealleştirilmiş, yenileşme yönüyle kadınlara kahraman olarak rol biçilmiştir. Romanlarda kadın kahramanların Türkçü/Turancı zihniyetleri yansıtılarak, kişilik özellikleri, aşk ve evlilik hayatları, sanatsal yetenekleri, batılılaşma ve modernleşme hakkındaki düşünceleri yazarların bakış açısından işlenmiştir. (Yılmaz, 2016 :215) Sosyal yaşamda değişen koşullardan hareketle kadınların toplumsal konumunda da değişiklikler olmuştur. Dönemin romanlarında yaşamda aktif olarak var olan kadın kahramanların yoğunluk kazandığı görülür.

Türk kadını Cumhuriyet döneminde giyim, kuşam, çalışma, eğitim gibi pek çok açıdan haklara kavuşmuştur ancak cinsiyet kimliğinden vazgeçmek zorunda kalmıştır. Annelik rolünün ön plana çıkarıldığı ve bu sebepten öğretmenlik ve hemşirelik gibi mesleklere kadınların yönlendirildiği görülür. (Karataş, 2009:1657-1658) Dönemin egemen anlayışından hareketle yazılan romanlarda kadın kahramanların idealist öğretmen özelliklerinin ağır bastığı görülür. Bu çerçevede dönemin romanlarındaki kadın kahramanların kendisinden ziyade halkın ihtiyaçlarını gidermek için çalıştığı görülür.

1960'lı yıllarda dünyada baş gösteren üniversite hareketleri Türkiye'de de etkisini göstermiştir. Toplumcu görüşe sahip gençlerin başlattığı hareket kadınlara yönelik sosyalist kadın kimliğini oluşturma çabalarıyla edebiyatta yer edinmiştir. Siyasi anlamda kimliğin yaratılmaya çalışıldığı dönemde dava

romanları yazılmış ve dava kadın kahramanları çizilmeye çalışılmıştır. 1960'lı ve 1970'li yıllardaki kadın yazarlar olgunlaşma sürecinden geçerek sayıları hızla artmıştır. Kadın yazarların çizdiği kadın kahramanlar ise kadınlık durumunu sorgulamadan öte gitmemiştir. 1990'lı yıllardan itibaren birey ve bireyin iç benliğine dönüş önem kazanmıştır. Yıllar boyunca erkek yazarlar tarafından çizilen kadın kahramanların ataerkil düzende bastırılması işlenmiştir. Ancak 90'lı yıllardan itibaren kadın yazarların kadın sorunlarını derinlikle işlediği görülür. (Karataş, 2009:1669) Jale Parla'ya göre Türk kadın yazarları kadın kahramanlarını belirli bir olgunlaşma aşamasından geçirerek onların nasıl değiştiklerini ortaya koymaya çalışırlar. (Parla, 2017: 180) Kadınların tarihsel süreçte geçirdikleri aşamalar edebiyatta da vuku bulmuştur. 1970'li yıllardan itibaren kadın yazarlar kadınların toplumdaki yerini ve eksikliğini belirtmek amacıyla eserler kaleme alarak buna dikkat çekmişlerdir. 1980'li yıllarda ise salt feminizmden arındırılarak yazarlar kadının var olma sancılarını yansıtmayı tercih etmişler bunu da daha çok siyasi ideolojiler çerçevesinde işlemişlerdir. Sibel Bayram'a göre kadınlar toplumdaki hâkim iki düşünce arasında sıkışıp kalmaktadırlar. Birinci görüş olan tutucu akıma göre, kadınların birincil görevleri iyi anne ve eş olmalarıdır. İkinci görüş olarak ise kadınların her şeyden önce bir birey olduğu, özgür bir kişiliğe sahip olmaları gerektiği şeklindedir. (Bayram, 2013: 75) 1980'den sonra edebiyatta kadın yazarların sayıca arttığını ve çizilen kadın kahramanların kırsal kesimdeki kadınlardan değil de artık şehirdeki bireysel kimlik arayışındaki kadınlardır. Bayram'a göre kadın ne Tanzimat döneminde çizildiği gibi meleksi ya da şuh edalı varlıktır, ne Servet-i Fünun dönemindeki süslü, Batılılaşan varlıktır ne Milli edebiyat dönemindeki ülkücü, idealist kadın ne de Cumhuriyet dönemi resmi ideolojisi doğrultusunda modern kıyafetler arasında boy göstererek ülkenin modernleşmesinin simgesidir. Seksen sonrası kadın sadece kendisi olmaya çalışan bir bireydir. (Bayram, 2013: 109) Toplumdaki değişimler edebiyatta da karşılığını bulduğu için 2000'li yıllarda modern anlamda kimlik kargaşası yaşayan kadınların varlığı, toplumun baskısına rağmen var olma sancıları dönemin romanlarda sıklıkla işlenmiştir.

2. BÖLÜM

TOPLUM İÇİNDEKİ İLİŞKİLERİ BAKIMINDAN KADIN

Toplum aynı toprak parçası üzerinde yaşayan ve aralarında köklü ve giderilmez bağlar bulunan bireyler topluluğu olarak tanımlanabilir. (Timuçin, 1994: 231) Bahsedilen bireyler topluluğu ortak kültür, inanış ve değerlere sahip olup toplumsal düzenin sağlanmasını sağlar. Buna bağlı olarak herkesin belirli noktada toplum hayatında doldurduğu bir yer vardır. Toplumsal hayatta bireyler birbirleriyle etkileşim halinde bulunur. Bahsedilen etkileşimlerle birbirini etkileyen farklı özelliklere sahip toplumsal gruplar vuku bulur. Toplumun en küçük yapısı olan aile İslam Ansiklopedisi'nde "Akrabalık ilişkisiyle birbirine bağlanan fertlerin bir araya getirdiği topluluk" şeklinde tanımlanmıştır. ("Aile" 1989:196) Kadın gerek toplumda gerekse toplumun en küçük yapı birimi olan aile içerisinde farklı etkileşimlerde bulunur. Elbette farklı etkileşimlerde bulunan kadın aile ilişkileri çerçevesinde de farklı statüler kazanacaktır: kız evladı, anne, annecanne, gelin, kayınvalide vb. Kadınların farklı ilişkiler kazanması her ilişkide değişik rol ve görevleri de beraberinde getirmektedir.

Bir arada yaşayan insan topluluğunun mevcut düzeni koruması ve düzenin devamlılığını sağlaması için iş birliği yapması şarttır. Yazılı olmasa da toplumsal hayat içerisinde iş birliğini oluşturmaya yönelik bireylere roller düşmektedir. Bu çerçevede toplumsal cinsiyet, toplumsal rolleri ve görevleri de belirlemektedir. Zeybekoğlu'na göre toplumsal cinsiyet: Bireylerin, sırf kadın ya da erkek olmaları nedeniyle nasıl davranmaları gerektiğini ve onlardan beklenen farklı sorumlulukları, görevleri ortaya koyan kavramdır. (Zeybekoğlu, 2010: 3) Bireyin sahip olduğu biyolojik cinsiyetin yanı sıra toplumsal anlamda sahip olduğu cinsiyet birleşerek toplumun bireyden beklediği görev ve sorumluluklar belirlenir. Toplumsal yaşamda kadına ve erkeğe düşen görevlerin ve davranışların öğrenileceği yer ailedir. Zira toplumun en küçük örneği konumunda olan ailede bireyler yetişir ve birey ilk

toplumsallaşmayı aile de deneyimler. Eğitimin ailede başladığı ve çocuğun bütün bilgi ve tecrübelerini ilk bu kurum da kazandığı düşünülürse toplumsal statüleri, normları çocuğa öğretmek için en ideal yer ailedir. Çocuğa ailedeki statü pozisyonlarının kazandırılması, onun toplumsal hayatı anlamlandırmasını kolaylaştıracak ve toplumdaki ilişkiler ağını yorumlamasını sağlayacaktır.

Ailede, bireylerin çeşitli statü pozisyonları, bu pozisyonlara göre diğerlerinin beklentileri birbiriyle eşgüdüm içindedir. Örneğin babanın. statüsü, karısının, oğlunun ve kızının statüsüne göre belirlenirken, babanın kızından ya da diğerlerinden beklentileri çerçevesinde onlar da babadan beklenti içine girebilmektedirler. (Özensel, 2004: 79)

Bahsedilen statü pozisyonlarının etkileşimde kaldığı kişiye göre rollerinin değişmesi mevcuttur. Aile içerisindeki çocuklara göre kadın annedir, nikâhlı olduğu kişiye eş ve kayınvalidesine göre de gelindir. İlişki ağının değişmesi kadının statüsünü değiştirmekle kalmamış ayrıyeten farklı görevleri de üstlenmesini gerektirmiştir. Bu kapsamda çalışmamızın II. Bölümü'nde Nihan Kaya'nın roman ve hikâyelerindeki kadınları aile içerisindeki ilişkileriyle bir bütün olarak ele almayı uygun bulduk. Genel olarak ailenin içerisindeki kadını tespit etmek üzere çalışmamızı temellendirdik. Aile içindeki yerleşik anlayış olan geleneksel kadınlık algısında başlayarak kadının ailede ilişkileri çerçevesinde kazandığı annelik, gelinlik, büyükannelik gibi akraba terminolojisinde karşıladıklarının Kaya'nın roman ve hikâyelerinde işleniş biçimlerini inceledik. Kadın aile içerisinde modern, geleneksel, üvey, kayınvalide gibi çeşitli sıfatlarla karşımıza çıkacaktır. Annelik vasfının yanında eş olarak kadın farklı sorumluluklar altında kalmış, toplumun beklentilerine cevap vermeye çalışmıştır. Toplum tarafından sürekli çeşitli kalıplara girmek zorunda kalan kadın kimlik bunalımında kendini bulma yolunda ilerleyecektir. Kaya'nın romanlarındaki kadınların çoğu benlik arayışını sürdürmekte farklı biçimlerde toplumsal normlara kafa tutmayı istemektedir.

Kaya'nın eserlerinde kadın ne sıfat taşırsa taşırsın toplum karşısında farklı konular çerçevesinde baskılara maruz kalan, benliğini yitirmiş ya da

yitirmekte olan, öznededen çok hayatının nesnesi konumundan öteye geçememiş edilgen varlık olarak karşımızda duracaktır.

2.1.1. Geleneksel Toplumlarda Kadın Algısı ve Kadın

Gelenek, toplumdaki topluma göre farklılık gösteren içinde doğduğu toplumun hayata bakışını, yaşama biçimini, değerlerini, kültürünü yansıtan toplumun nesilden nesle aktarılacak yaşatılan parçasıdır. Türk Dil Kurumu geleneği şöyle tanımlamıştır: “Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane, tradisyon.” (TDK Sözlük, Gelenek Maddesi) Değerlerin toplumdaki topluma göre değişmesi geleneklerin de değişikliğine yol açmaktadır. Gelenek günlük hayatımızda muhafaza ettiğimiz, nesilden nesle aktarımını sağlayıp devamını beklediğimiz alışkanlıklarımız için kullanılmaktadır.

Sosyal hayatta bireyin anne ve babasının kişisel varlıklarından ziyade onların ait oldukları toplumun aile, ulus ve ırk geleneğinin yeni bireye aktarılması ve bireyin ailesinin temsil ettiği sosyal çevre geleneğiyle kuşatılması söz konusudur. (Freud, 1938: 77-78) Geleneğin ailede kazanılması ve toplumda varlığını sürdürmesi bu şekilde sağlanır. Geleneğin yapısında, var olan alışkanlıkların sorgulanmadan devamının sağlanması anlayışı yatar. Geleneksel kadın dediğimizde ise gelenekten hareketle değişime kapalı, geleneğin mantıksal sorgulamasını yapmadan davranış kalıplarını uygulayan kişiler genel olarak ele alınır. Abdullah Metin'e göre toplumları geleneksel ve modern olarak ayırdığımızda geleneksel kadın kimliği geleneksel toplumlara ait bir kavramdır. Geleneksel kadın kimliği değişime açık olmayan, daha yavaş değişen, kutsal kabul ettiği gerçeği sahiplenen ve bir sonraki nesle aktarma kararlılığında olan kadının kimliğidir. (Metin, 2011: 83-84) Geleneksel anlayış, toplumun geleneklerine bağlı kalarak, sorgula ihtiyacı hissetmeden ananelerin yerine getirilmesine dayanır. Toplumdan topluma muhakkak ki kadınlık algılayışı ve kalıpları değişecektir. Lakin kadınlık algısında değişimler olsa da geleneksel kadın algısı ait olduğu toplumun zihninden çok da bağımsız şekillenmeyecektir.

Sosyal değişme sürecinde toprağa yerleşme ile kadın üretim alanından çekilerek ekonomik olarak erkeğe bağımlı hale gelmiş dolayısıyla statüsünü kaybederek evine kapanmış ve geleneksel kadın rollerini gerçekleştirmektedir. (Çimen, 2008: 325)

Kadın ve erkek yaşadıkları topluma göre roller edinir. Toplumun rolleri özellikle geleneksel toplumlarda belirgin biçimde ayrılmıştır. Çoğunlukla erkeğe aileyi korumak ve geçimini sağlamak gibi görevler biçilmişken kadın ise çocuğu yetiştirmek ve ev içi görevleri yerine getirmesi verilmiştir. Baba ailenin otoritesine; anne ise babadan geri planda temizlik ve çocuk bakımı ile ilgilenen bir role büründürülür. Geleneksel toplumlarda kadın eve ait kabul edilmiş ve bu sebeple ev dışındaki her yerin onun için tehlikeli olduğu varsayılmıştır. Evde çocuklarını eğitmekle sorumlu tutulan kadın toplumun ona yüklediği misyonla “eş” veya “anne” olma durumunu içselleştirir. (Kurt ve Ayaz, 2018: 314) Türk toplumunda da kadının sosyal hayattaki konumu farklılaşan sosyal, siyasal, kültürel etmenlere bağlı olarak değişim göstermiştir. Elbette kadının günlük hayat içerisinde değişen konumuna bağlı olarak yüklendiği görev ve sorumluluklarda da farklılıklar olacaktır. Bu çerçevede toplumun genellediği ve sürekli tekrarlanarak gelenekselleştirdiği kadın rolleri meydana çıkmıştır. Sosyal hayattan uzaklaşarak eve kapanan kadınların zaman içerisinde toplumun onlar için biçtiği rolleri kabullenmişlerdir. Geleneksel kadın kimliği “...evlilik ve üreme gibi yaşamın alt dallarını saymakta ve sadece bu alanları kadınlarla ilişkilendirmektedir.” (Holland, 2016: 43) Kadının sosyal hayattan uzaklaşarak ev içine dönmesi onun ikincil görevlere yönelmesi sağlar. Böylece ikincil görevler olarak ifade edilebilen evin temizliği, evin tertip düzeni, çocuğu yetiştirmesi gibi sorumluluklar kadına yüklenmiştir.

Nihan Kaya'nın roman ve hikâyelerinde geleneksel toplumda kadının genellikle sorumluluklar altında ezildiği, toplumun kurallarını sorgulamadan verilen rollere uyduğu görülmektedir. Kaya, ilk romanı *Gizli Özne*'nin başkişisi Revna, çalıştığı evin tarihçesinden bahsederken geleneksel toplumdaki kadının niteliklerini de şöyle dile getirmiştir:

O zamanlar bir evin içinde ne kadar çok hizmetçi olursa olsun evin kadını evdeki her türlü işin tek sorumlusu sayılır, her işten biraz anlaması, biraz yapması beklenir, hatta en önemli işler sadece ona bırakılır, evde bir eksiklik görüldüğünde

hizmetçilerin yaptığı işi iyi denetleyemediği için evin kadını suçlanırmış... O zamanlar kadınlık ev işi demek ya... (Kaya, 2006b: 27)

Romandan verilen parçadan hareketle kadınlığın ev işi, sorumluluk gibi ikincil iş kavramlarıyla açıklandığı vurgulanmaktadır. Bu durumda herhangi bir aksaklığın kusur olarak görülmesi ve manevi anlamda kadına baskı yapılması söz konusudur. Kadının asli yaşamının evden oluşması ve kadına toplumca verilen evin tertibinin sorumluluğunu devam ettirmesi söz konusudur.

Geleneksel toplumlarda kadın neslin devamını sağlama görevinin yanı sıra neslin cinsiyetini de belirleme görevi üstlenmiştir. Eskilerde kalan bu algılayış sistemine göre kadın çocuğun cinsiyetini belirlemektedir. Modern tıbbın aksine olan bu bilgi değiştirilmeden geleneksel toplumlarda muhafaza edilir. Aynı romanında Nurten Hanım'ın oğlu Behçet Bey, zürriyetinin devamı için eşinden erkek çocuk doğurmasını bekler. Beklentileriyle gerçekler farklılaştıkça buhranlar geçirerek eşini çeşitli aşağılamalara maruz bırakır.

Yeniden hamile kaldığını kocasına ezile büzüle haber verdiği bir gün, Behçet Bey “Pekâlâ” diyerek ayağa fırlamış ve “Haberin olsun” diye bağırarak, “Bu sefer de erkek olmazsa ellerini bileklerinden keseceğim, ona göre! (Kaya, 2006b: 28)

Geleneksel toplumlarda kadını algılama biçiminde kadının soyun devamını sağlaması onu önemli konuma getirirken kız çocuğuyla devamı sağlaması tam tersi etki yapmaktadır. Erkeklik üstünlük arz ettiği ve neslin devamını sağlayan yegâne unsur olarak kabul gördüğü söylenebilir. Erkek bebeğin kız bebeğe oranla tercih edilir olmasını ataerkil toplum yapısının soyun erkekten ilerlediği düşüncesine dayanan nüvelerindedir.

Erkeklerin gözünde kadınlar ev işleri ve bunun beraberinde getirdiği basit işleri üstlenmiş yaratıklardır. *Gizli Özne* romanında kız çocuğu Bihter'in gözünden büyüklerin toplantıları aktarılmış ve toplumda önemli konumda yer alan Ateş İsmail Bey'in ikram edilen keki beğenmemesi üzerine geleneksel zihniyetteki toplumlardaki kadınlık algısı yansıtılmıştır.

- Bütün kadınlar aptal! diye bağırır Ateş İsmail Bey Amca. Bütün gün evde oturup yemek yapar, hayatı ev işi saçmalıklarından ibaret zanneder, birbirlerini çekiştirir, başka da bir şeyden anlamazsınız. Akılsız mahluklar! (Kaya, 2006b: 34)

Toplum içerisindeki saygın kişilik olarak tanınan Ateş İsmail Bey'in kadınlık algısı geleneksel toplumdaki kadın algısıyla bütünlük arz eder. Bu algıya göre vurgulanan kadın özellikleri: pasif, akıldan yoksun ve basit işleri yapabilmeleridir. Ateş İsmail Bey'in kadınlara yönelik düşünce ve davranışları kız çocuğu Bihter'in bilincine kadına yönelik bakışın yerleşmesinde etkili olmuştur.

Geleneksel toplumlarda genç kızlıktan kadınlığa geçişle birlikte kadınlığa has sorumluluklar meydana çıkar. Kültürel değerlerin çocuğa aktarımı ve onların kontrollerinin sağlanması kadının asli görevlerindedir. (Doğramacı, 1997:148-149) Annenin kültürel değerleri, toplumun beklentilerini ve rollerini kız çocuğuna benimsetmesini gerekir. *Gizli Özne* romanında da Bihter annesinin sahip olduğu özelliklere kavuşabilmesi için çatal kaşıkları muntazam olarak çekmeceye dizmesi ve ev işlerini öğrenmesi gerekir. Bütün bir aile Bihter'in iş görmesi ve yüreklenmesi için kurgusal seremoniye yer verir. Toplumun ortak bilincinde yatan kadınların ikincil işlere olan yatkınlıkları birey olma yolunda yer alan genç kızlara yavaş yavaş benimsetilir.

Geleneksel yaşamda kadının sorumlulukları ve görevleri artmakla birlikte önemi azalmaktadır. Kadın/kız evin ihtiyaçlarını karşılayan, temizlik işleri ve yemeği üslenen, kendi hayatını aile efradı için feda eden sessiz varlıktır. Kaya, *Çatı Katı* başlıklı hikâyelerini topladığı eserindeki Evdeki Kız hikâyesinde annesi vefat eden Gülbike'nin okuldan alınıp ailesine sessizce kurban edilmesini aktarmıştır. Feda ettiklerini görev bilinciyle yerine getiren Gülbike'nin varlığından kimsenin haberi yoktur zira kahramana ailesi var olma imkânı tanımamıştır.

Herkes uyurken kalkacaksın Gülbike... Ocağı silip, çay suyunu koyacaksın. Hepsinin ayrı istekleri var. Gülce için mutlaka portakal suyu sıkacaksın. Erkek kardeşlerinin pantolonlarını her sabah onlar sofraya oturmadan önce ütöleyeceksin. (Kaya, 2006c: 18)

Geleneksel toplumdaki kadınlık algısının ev işleriyle eş değer tutulduğu gözlemlenir. Geleneksel anlayışa sahip toplum içerisindeki kız çocuklarının genç kızlığı hızla atlayıp kadınlığa daha çabuk geçiş yaptığı görülür. Tercihinden ziyade ailelerin seçimine ya da şartlara bağlı gerçekleşen

durum söz konusudur. Gülbike kız olması nedeniyle annesinin vefatı üzerine babası tarafından okuldan çekilip alınır.

E, diğerleri zaten oğlan. Bir Gülbike var. Zaten o da olmasa halimiz ne olacak bilmem. Çamaşırlarımızı, bulaşıklarımızı hep o yıkıyor. Hanım öldükten sonra çocuklara annelerini hiç aratmadı valla, her işimize koştı! Ama ne de olsa okul işte. Çok engel oluyorHem, kız çocuğu . okuması ille de elzem değil ya! Sonunda yine evinin kadını olacak değil mi? Doktor, mühendis çıkıp ne yapacak? Hem evde eli biraz iş tutmaya da alışır, bari işe yarar bir şeyler öğrenir. (Kaya, 2006c: 20)

Evdeki Kız hikâyesinde geleneklerine daha bağlı yaşam sürenlerin hikâyelerinin tipik örneği yansıtılmıştır. Geleneksel toplumlarda kadının eğitime katılımıyla eve ve evin sorumluluklarına bağımlılığı arasında ters orantı vardır. Kadının asli görevi ve sorumluluğu ev ve çevresidir. Kız çocuğunun hayatının ev hayatından ibaret sayılması ve eğitim olsa bile bu durumun değişmeyeceği görüşü toplumda yerleşmiş olan geleneksel kadınlık algısından ileri gelir.

Hikâyede yazar geleneksel toplumda yetişen kız çocuklarının yaşamdaki zorluklarını yansıtmakla birlikte bunun geleneklerden getirildiğini de vurgulamıştır. Toplum tarafından çocuklara annelerinin, ananelerinin kaderi doğrudan aktarılarak geleneğin devamlılığı sağlanır. Carl Gustav Jung, *Feminen Dişillığın Farklı Yüzleri* kitabında bilinçaltımızın atalarımızın deneyimleriyle dolu olduğunu belirtir. (Jung, 2016: 13) Bilinçaltından doğrudan aktarım sağlandığı için anne-kız arasında ayrıyeten özel bir aktarım olmasına gerek yoktur. Nihan Kaya, eserlerinde toplumun kadınlık algısının uzantılarının ortak bilinçle kız çocuklarına yerleştirdikleri üzerinde durmaktadır. Evdeki Kız hikâyesinde Gülbike'nin toplumun beklentilerine uygun hareket etmesi ve sorgulamadan ona çizilen rolü benimsemesi kanaatimizce bu algının uzantısıdır.

Yüklendiğin hayatların tercihin değil, sana anneannelerinin bıraktığı eski bir miras olduğunu düşünmeyeceksin bile. Değişenin yalnızca başka fayans taşları, başka parkeler olduğunu hiç anlayamayacaksın. Bir gün geriye bakıp arkanda yalnızca temiz havlular, ütülü çamaşırlar, yıkanmış bulaşıklar gördüğünde, bu hayat senin mi, yoksa başkalarının mı; cevaplayamayacaksın. (Kaya, 2006c: 23)

Kız çocuklarının sırtına yüklenen görevlerin gelenekten geldiği yazar tarafından eser içerisinde dile getirilmiştir. Kaya, eserlerinde özellikle

geleneksel yaşamda kadınlık algısının temizlik, yemek gibi ikincil işlerden ibaret görülmesini sıkça işlemiştir. Kırsal yaşamda kadınlarla erkeklerin üstlendiği görevler farklılaşmaktadır. Genel olarak bulaşık, çamaşır, temizlik, çocuk bakımı gibi ikincil işler kadınlar tarafından yapılmaktadır. Kadınların yaptıkları işler daha çok ev temelli emeğe dayanan ücretsiz yapılan işlerdir. Bunlara bağlı olarak kadınların yaptıkları ekonomik olarak bir değer ifade etmemektedir. Bunun bir sonucu olarak kırsal alanda ev işleri kadın işini değersiz ve görünmez kılmaktadır. Bu perspektiften bakıldığında "erkek işi" ve "kadın işi" tanımlamalarda birincisi daha değerli, ikincisi daha az değerli olduğu yolunda yargılar toplumda kabul görmektedir. (Gökdemir, Ergün, 2012:71-72) Kaya, kadınlık görevlerinin ve kadının aşağılanmasına karşı toplumun kadından bunu kabullenmesini *aynı* kitabında Gelin başlıklı hikâyesinde ele almıştır. Mihrace sağır ve dilsiz olduğu için muhtarın oğlu zihinsel engelli Salim ile evlendirilir. Mihrace evde sürekli aşağılanmaktadır. Ankara'dan eve gelen mühendis onun ailesini özlediğini düşündüğü için onu köyüne götürür. Yıllar sonra mühendis aynı köyden biriyle karşılaşınca Mihrace'yi merak ederek sorar. Hikâyeden verilen parçada geleneksel toplumlardaki kadınların kaderini kabullenmesi ve sessizce itaat etmesi toplumun beklentisinin örneğidir:

–Haa, baba evine kaçışını mı diyorsunuz. Evet, Mihrace bir ara nasıl olduysa Aşırıköy'e kaçırılmıştı, doğru; ama daha o sabah babası döve döve koca evine geri götürdü onu. Hatta, hatırlıyorum, öyle kötü dayak yemiş ki, birkaç gün hasta yatmıştı kız. Ama bir daha öyle bir cahillik etmedi çok şükür. (Kaya, 2006c: 61)

Kırsal alanda kadınların ve erkeklerin üstlendikleri roller farklılık göstermektedir. Geleneksel toplumlardaki anlayışa göre kadının her türlü fedakarlığa sahip olması gerekirken karşı çıkmaya çalışması onun ancak dayakla sindirilebileceğinin işaretidir.

Çatı Katı hikâye kitabında yer alan Dantel Hatıra başlıklı hikâyesinde anneannesiyse büyüyen Ceyda ve onun kuzeni Reyhan üzerinden kuşaklar arası kadınlık algısının farklılaşması verilmiştir. Geleneksel toplumda yetişen geleneksel kadın anneanneye göre kadınlık ev işlerinden ibarettir. Hatta torunları anneannelerinin dünyada ev işi diye bir şey olmasa ne yapacağını

sorguladıkları görülür. Asıl olan şeyin ev işleri ve sorumluluklar olduğu çerçevesinde hapsolan anneanneninin üzerinden geleneksel toplumdaki kadınlık algısı şu şekilde verilmiştir:

-Ah Ferai'ciğim, hadi yeniden bir kadın olalım, kadın olalım da, şu tavanarasına sakladığımız kumaşları kaldırıp yine eski günlerdeki gibi dikişimizin başına oturalım! Kadınlığımızı unuttuk vallahi... (Kaya, 2006c: 71)

Evin tertip düzeni, dikiş dikmek, temizlik yapmak üretkenlik kadınlığın vasıfları arasında gösterilmiştir. Anneanneyi ziyarete gelen torunu Nedret'in evde işleri kendi yaptığını söylemesi üzerine anneanne tepki gösterir. Evde işleri yaptıracak birini bulamadın mı, diyerek kızlardan birini kahve yapmaya diğerini Nedret'in yatağını toplatmaya gönderir. Geleneksel kadın kimliğinde ev işlerinin kadının sahası olduğu düşüncesinin hâkim olduğu bu sebeple erkeğin iş yapmasının hoş görülmediğini hikâyeden hareketle çıkarılabilir.

Kadınların makûs algısı toplumda yer edinmiş olmakla birlikte gelecek kuşaklara da çeşitli şekillerde aktarılarak algının devamı sağlanmaktadır. Nihan Kaya, Setenay hikâyesinde doğumda annesi öldüğü için babasıyla büyüyen küçük Setenay'ın gözünden geleneksel kadınlık algısını yansıtır. Bakıcının ev işlerini yapması ve evde çeşitli görevlerini üstlenmesinin eş olmayla bir olduğunu düşünür.

- Babam o kadınla evlenecek, değil mi, dayı?-Saçmalama Setenay! Bunu da nereden çıkardın? -Ama artık eve yerleşip ev işlerini yapacak demiştin; yemekleri pişirecek, babanın kıyafetlerini ütöleyecek demiştin!-Hayır Setenay, hayır! Bu çok farklı bir şey! (Kaya, 2006c: 103)

Ananelerin öğretisine göre kadın evdeki işlerden sorumlu, evine kendini adayan kişidir. Bu algı toplum tarafından bilinçsiz bir şekilde bireylere adapte edilmektedir. Yazarın eserlerinde sıkça dile getirdiği ise toplum tarafından bu algının varlığının sorgulanmadan kabullenilmesidir.

Buğu romanında geleneksel kadının çizgilerinin silinmeye başladığı yalnızca geleneksel kadına satır aralarında değinildiği görülmektedir. Hastalıklı ve hassas özellikler gösteren Yasef Abranavel hayatının idamesi noktasında bocalamaktadır. Yasef'in gelecekte de bakıma ihtiyaç duyması halinde babaannesi eşinin onun için sürekli koruyup kollayıcı görevle yanında yer alacağından bahseder.

-Babaanne, sen olmasan ben ne yapacağım, diye mırıldandım. ...-Güzel, anlayışlı, uysal Yahudi karın hep yanında olacak. İçindeki sevgiyi sana adayacak. Genç, güzel, sevgi dolu bir Yahudi kadın... Hep yanında olacak. (Kaya, 2006a: 53-54)

Ama Sizden Değilim kitabındaki Taş Parke hikâyesinde geleneksel toplumsal kabullerin temsilcisi konumunda yer alan anneanne, kadının aile içerisindeki görev sorumluluğunu tekrar tekrar hatırlatır. Genç kızlara da bu görevin devamını sağlanması için gerekli nasihatlerde bulunur. Genç kızın içinde bulunduğu ruhi bunalımın müsebbibi olarak ev işleriyle ilgilenmemesi olarak ifade eder.

Çocuğa hiçbir iş yaptırmadığın için kendisini boşlukta hissediyor, dedi. İnsanın sabah yataktan kalkmak için bir amacı olmalı. Sehpaların tozunun alınması gerektiği aklına gelsin ki kalkıp işe koyulsun. (Kaya, 2012: 55)

Toplumdaki geleneksel kadınlık algısında kadının görev ve sorumlulukları evinin tertibinden ibarettir. Dolayısıyla kız çocuklarına küçüklükten itibaren bu bilinç işlenmektedir. Aile içerisinde kadının rolü her zaman önemli olmuştur. Anneannenin amaç ya da hedef olarak koyduğu tozun alınması gibi gündelik ev işleri bu bilincin uzantısıdır. Dokuzu Altı Geçe hikâyesinde satır arasında verilende kadının nerede ne konumda yer alırsa alsın asli ve ulvi görevinin değişmemesidir. “Saat dokuzu altı geçiyordu; evlerde kadınlar, sokaklarda kadınlar, balkonlarda kadınlar, köylerde, şehirlerde, kasabalarda kadınlar hararetle camları, yerleri, halıları siliyorlardı.” (Kaya, 2012:7) Hikâyede farklı kişilerin farklı yerlerde ve görevlerde yansıtılmasına karşın yazar kadınların köy ya da kent farkı olmaksızın aynı görevi ifa ettiklerini satır arasında değinmiştir. Metinden hareketle toplumun yerleşik algısı kadının yeri evidir ve sorumlulukları evinin düzenidir anlayışının uzantılarını görmek mümkündür.

Kadın aile içerisinde yer almaya başladıktan sonra yani eş konumuna geçtiğinde hayatındaki sorumluluklarda farklılaşmaktadır. *Kar ve İnci* romanında Dolunay evlendiği günden beri eşinin onu aldattığını bildiği halde toplumun bunu rahatça kabullenebildiğini lakin kendisi kadın olduğu için bu fedakârlığı göstermesi gerektiğini hisseder.

Evlendiğimizden beri susuyorum; kocam da başkaları da, kocamın beni aldattığını bildiğimi bilmiyor. Kocamın bana “Sen artık bizim soyadımızı taşıyorsun” diyen

ailesi de çok sayıda suskunluk taşıyor; evlendiğimde bilmiyordum. (Kaya, 2016: 205)

Kadın artık susma konumunda ve rollerine yenisi de eklenmiştir. Kadının eşini her durumda kayıtsız, şartsız affetmesi ve sadece kendini ona feda etmesi yeni görevidir. Nihan Kaya'nın yayınlanmış olan roman ve hikâyelerinde aile içerisinde kız çocuğunun yetiştirildiği toplum ve ananeler çerçevesinde belli kalıplarda şekillendirildiğini yukarıda verilen parçalardan hareketle anlamak mümkündür.

Nihan Kaya'nın son romanı *Kırgınlık* 'ta geleneksel toplumdaki kadının görev ve sorumluluklarıyla ilgili sorgulayıcı bölüme yer verilmiştir.

Bir kitapta okumuştum. Bir kadın, bir gün mutfak ve oturma odasının yerlerini sildikten sonra en güzel ipek bluzunu giymiş, uzun eteğini düğmelemiş ve iri şapkasını iğnelemiş. Sonra, çiftçi olan kocasının çiftesini ağzının tavına dayamış ve tetiği çekmiş. “Onun önce neden yerleri sildiğini, yaşayan her kadın bilir.” Yazıyordu kitapta. Ben de biliyorum. (Kaya, 2017:63)

Kar adlı bir kızın ağzından yazılan bölümde geleneksel toplumdaki kadınlara yüklenen rollerden ev işleriyle ilgili sarsıcı parçaya yer verilmiştir. Geleneksel toplumlarda kadınlık anlayışının belli kalıplara sıkıştırıldığını ve bunların kadınların varlığına baskı uyguladığı verilmiştir. Bahsedilen bakışa göre kadınların ikincil iş olarak görülen ev işlerinden azami derecede sorumlu olduğu, çocuğun terbiyesi ve yetişmesinde görev aldığı ve sorgusuz sualsiz kaderine razı olması söz konusudur. Kadının rollerini yerine getirdikten sonra kendi istediklerine yönelebilecekleri şeklinde de bu parçadan çıkarım yapılabilir.

2.1.2. Modern Toplumlarda Kadın

Modernlik, çağdaşlık ya da çağcılık olarak çeşitli tanımlarla karşımıza çıkmaktadır. (TDK Türkçe Sözlük, Modernlik Maddesi) Modern olarak kast edilen şeyin modern dairesine girebilmesi için çağın gereklerinden, yeniliklerden uzak düşmemesi gerekir. Değişen toplumsal koşullar, sosyal yaşamda da farklılıkları beraberinde getirmiştir. Toplumsal anlamda yaşanan reformlar, sosyal yaşamın ve kültürün revize edilmesini

sağlamıştır. Özellikle kadınların eğitim alanında yüksek ivme kazanmaları ve iş hayatında erkeklerin yanında yer almaya başlamaları toplumda kadın algısında farklılıklar oluşturmuştur. Kadının eğitiminin artması, toplumsal yaşamda üstlendiği görev ve sorumluluklarında değişiklikleri doğurmuştur. Kadının bilinçlenmesi ve iş hayatında konum elde etmesi modern toplumlarda sıkça rastlanır ve olumludur. Çağdaş toplumdaki kadınların iş hayatında aktif yer almasından dolayı evdeki görev ve sorumlulukları tek başına kadının üstlenmesi artık söz konusu değildir. Çağın gereklerine göre eşi, kadının yanında yer alarak ona yardımcı olduğu görülür. Çağdaş toplumlarda iş bölümünün eşlerle paylaşılması ve toplumsal cinsiyet rollerinin birbirine yaklaşması söz konusudur.

İş bölümü açısından geleneksel toplumda ev içi işleri gerçekleştiren kadın, artık modern sosyal hayat içerisinde erkeklerle benzer işlerde çalışmaya başlamış ve cinsiyet rolleri birbirine yakınlaşmıştır. Modern toplumlarda iş hayatına atılan kadın, sosyal hayat içerisinde kendisini daha fazla gösterirken, artan sorumlulukları beraberinde yeni problemlerin de doğmasına neden olmuştur. Geleneksel rollerin henüz tam olarak değişmediği ve aile içi ilişkilerde geleneksel rollerin sürdüğü bir ortamda kadınların çalışması, ev içi sorumluluklarına ek bir yükü de beraberinde getirmiştir. Bu sürece yeteri kadar destek çıkmayan ve değişimi gerçekleştiremeyen eşler arasında çoğu zaman çatışmalar ve huzursuzluklar yaşanmıştır. Burada mağdur olan ise çoğu zaman ailenin en küçük üyeleri çocuklar olmuştur. (Ersoy, 2009: 217-218)

Modern toplumlar geleneksel toplumlardan farklı olarak geleneklerden uzaklaşmış, hızlı değişimlere ayak uydurabilen toplum yapısına sahiptir. Modern kadınlar çağın gereklerine uyumlu, yeniliklere adapte olabilen, sorgulama çerçevesinde yaptırımları kabullenen bireylerdir. (Metin, 2011: 83-84) Bu bakış açısından hareketle Nihan Kaya'nın roman ve hikâyelerindeki modernleşme yolunda ilerleyen kadınlar incelemeye tabii tutulmuştur.

Modern kadın birçok açıdan yeniliklere uyumlu ve sosyal hayat içerisinde daha aktif var olabilmektedir. Nihan Kaya'nın *Gizli Özne* romanındaki modern kadınlardan biri Revna karakteridir. Revna çeşitli sebeplerden yaşamını yatılı yurtlarda idame ettir, hemşirelik yaparak geçimini temin eder ve bir yandan da resim alanında kendini yenilemeye

çalışır. Sosyal yaşamın içinde benliğini oluşturmaya çalışan modern kadının yaşamla var oluş mücadelesi Revna üzerinden okunabilir. Ayrıca Revna'nın nişanlısının annesi Bihter'de romanda baskın olan modern kadınlardandır. Bihter, eğitimiyle ve çalışma hayatındaki başarısıyla modern kadınlardandır. Psikoloji alanında eğitimini tamamlayarak araştırmalar yapmış ve çalışma alanında kariyerini ilerletmiştir. Revna ve Bihter çağın gerekleriyle uyumlu, sosyal yaşamın içinde yer edinen ve kendini yeniliklere adapte eden toplumdaki modern kadınlardandır.

Nihan Kaya'nın *Çatı Katı* kitabındaki Dantel Hatıra hikâyesinde modern kadın kimliğiyle geleneksel kadın kimliğinin çatışmasına yer verir. Yazar kadının asıl hayatının ev işleri olduğu düşüncesinin ötesine geçemeyen anlayışı modern kadınlık anlayışıyla karşılaştırmak amacıyla modern kadınları ve geleneksel kadınları hikâyede karşı karşıya getirir. Dantel Hatıra başlıklı hikâyede anneanne ve onun yetiştirdiği torunları Ceyda ve Reyhan üzerinden kuşaklar arası kadın kimliğinin farklılaşması verilmiştir. Geleneğin temsilcisi anneanneye göre kadınlık ev işlerinden, evin düzeninden ve hizmetten ibarettir. Modern kadınlardan olan torunu Ceyda ise tam tersine sosyoloji okuyup yüksek lisansını tamamlama gayesiyle ev işlerine vakit ayırmaz. Reyhan ise hukuk eğitimi almakta ve anneannelerinin beklentisini karşılamamaktadır. Asıl olan şeyin eğitimden ziyade evin işleri ve sorumluluğu olduğu düşünceleri çerçevesinde hapsolan anneannenin üzerinden geleneksel toplumdaki kadınlık algısı şu şekilde verilmiştir:

-...Ertesi güne sınavımız olduğu veya ödev yetiştirmeye çalıştığımız zamanlarda “işimiz var” desek, o bu “iş” kavramı içine “ev işi” dışında bir işin nasıl girebileceğini bir türlü anlayamaz... .. “Ah bu okuyan kızlar!” diye söylenerek gidişini muhtemelen duymadığımızı düşünürdü. Yüzümüze karşı “Diplomalarınızla öğreneceksiniz sanki ev süpürmesini!” diye karşı çıkabildiği zamanlar çok nadirdi. ...“Siz kadın olacaksınız da ben göreceğim!” der ve kalkar giderdi. (Kaya, 2006c: 72)

Hikâyede geleneksel toplumda yetişmiş kadın olan anneanneyle modern toplumun kadınları olan Ceyda ve Reyhan'ın iş kavramının farklı değerlendirdiği görülür. Geleneksel kadın kimliği için dikiş dikmek, temizlik yapmak ya da üretkenlik kadınlığın vasıfları arasında gösterilmiştir. Modern

kadın kimliği içinse iş, eğitim ya da meslekle ilgili de olabilir salt ev işleri değildir. Ceyda ise anneanesi tarafından kadınlığın algısının değişiklik arz ettiğini belirtir. Sosyo-kültürel değişiklikler toplumun her alanında kendisini hissettirerek varlığını sürdürür. Yaşam tarzının farklılaşmasına ve toplumdaki yerleşik algıların da yenilenmesine katkıda bulunur. Geleneksel toplumlardaki algıda kadının safi işi ve görevleri belliyken kadının eğitiminin artması ve toplumda farklı statülerde çalışmasıyla kadınlık algısı ve kadının görevleri de farklılaşmıştır.

Buğu romanındaki kadın karakter Nur da modern toplumun oluşturduğu modern kadın kimliklerindedir. Nur, idealleri olan ve bu idealler üzerinde odaklanan modern kadınlardandır. Carl Gustav Jung'a göre her kadının doğuştan içerisinde taşıdığı erkek imgesi yani animus ve her erkeğin içinde taşıdığı kadın imgesi yani anima mevcuttur. (Jung, 2016:108) Bu çerçevede bilinçdışı düzeyde Nur karakterinde animusun ağır bastığı görülür. Filistinli bir ailenin yaşayan tek çocuğu olan Nur'un hem karakter özelliklerinden hem de yaşadıklarından hareketle erkeksi-animus-özelliklerin ortaya çıktığı görülür. Modern toplumlardaki kadınlar içindeki karakteri rahatça yansıtabilmektedir. Nur'un savaççı, mücadeleci yanı evcimen özelliğinin bulunmaması ve ev işleri sorumluluğu duymaması bahsedilen animus özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Nur'un eşi Yasef ise tam tersi evin düzeninden sorumluluklar üstlenmektedir. Nihan Kaya'yla gerçekleştirdiğimiz röportajda karakterlerin özellikleri bilinçli olarak zıt şekilde çizilerek yazıldığını dile getirmiştir.

Sosyal yaşamdaki değişiklikler toplumun zihniyeti de etkilemektedir. Modern toplumlarda kadın kimliği sadece tek yönlü değerlendirilmemekte ve ev yaşamından ibaret görülmemektedir. *Disparöni* romanındaki modern anne karakteri Filiz Akarsu, ikiz çocukları Feryal ile Feraye'nin sorumluluğu ve çocuk bakımını bakıcılarla hizmetlilere devretmiştir. Akademisyen olarak eğitim tahsis etmiş olan modern kadın mesleğinin yoğunluğundan ev hayatını aksatmaktadır. Modern toplumlarda: "Kadınlar bir yandan aile içerisinde kararlarda ve bazı rollerde daha aktif olurken, diğer taraftan üstlendiği geleneksel rollerini de toplumsal kurumlara ve yapılara devretmiştir." (Ersoy,

2009: 217) Eserdeki anne de geleneksel rol olan çocuk bakımı ve ev temizliğini farklı kişilere sorumluluklarını devrederek evin düzenini sağlamamıştır. Geleneksel toplumdaki kadın imgesinin tam zıddı özellikleri modern kadın barındırmakta, onun işi ve hayatı sadece evden ibaret değildir. Toplumun yapısının değişmesi kadın kimliğinin de değişiminde etkili olmuştur.

2.2. ANNE OLARAK KADIN

Anne, insanın dünyada ilk temas kurduğu kadındır. Bu sebeple anne çocuğun yaşama ile arasındaki en güçlü bağ konumundadır. Bebeğin dünyaya gelmesi ve yaşamını sürdürebilmesi için hem biyolojik hem de psikolojik açıdan bakımı üstelenecek anneye ihtiyacı vardır. “Anne ve anneye dair çözümler toplumsal yapının analizinde önemlidir. Çünkü annelik kimliği bireysel olanla toplumsal olanın tam da kesişme noktasındadır. Bu sebeple annelik hem bireysel deneyimleri hem de toplumsal unsurları içerisinde barındırır.” (Karaca, 2012:2) Annelik kavramının kadın açısından bireysel yönü olduğu gibi toplumsal boyutta da kadına belli bir misyon kazandırdığı görülür. Bireysel yönden kadını geliştiren anaç duygular çocuğun dünyaya tutunmasında etkin rol oynar. Carl Gustav Jung’un *Feminen Dişillik Farklı Yüzleri* başlıklı kitabında Sankhya felsefesine göre anne arketipinin üç temel unsuru olan iyilik, tutku ve karanlıkla birlikte ele alır. Anne arketipinin varsayılan unsurlarından hareketle geliştirici, duygusal ve şefkatli olarak betimlendiğini ifade eder. (Jung, 2016:122) Bu sebeple de gerek edebi metinlerde gerekse de salt hayatta çocuk için annenin sevgi dolu varlığını, şefkatli kollarını hissetmesinin öneminden sıkça bahsedilir. Her çağda ve her dilde annelik imgesinin yüceltildiği görülür.

‘Psikanalitik düşünörlere göre, eğer çocuk, yaşamının ilk yılında anlamlı bir şekilde annesiyle ilişki kurabiliyor, sıcaklığını ve sevgisini hissedebiliyorsa kendini güvenli hissedecektir. Bu güvenin kazanılıp kazanılmadığı da, çocuğun tanıdıklarının yokluğunda ve yabancılar yanında duyduğu endişeden anlaşılabilir.’ (Özensel, 2004: 80)

Hayattaki bütün gelişimin ve değişimin kökeninde annelerin sevgisi mevcuttur. İnsan için yaşamın başladığı ana rahminin koruyuculuğu, barınak oluşu buradan hareketledir. Eğer çocuk dünyayı güvenilir bulmazsa ana rahmine dönmek isteyecektir ki bu da tehlikelidir. “Çocuk, psikolojik yaşamına dar sınırlar dâhilinde, sihirli anne ve aile çemberi içinde başlar.” (Jung,2016: 103) Bu açıdan çocuğun ruhsal dünyasının ilk şekli de anne tarafından belirlenir. Psikolojik olarak da içine geldiği dünyaya çocuğun adapte olmasında anneden aldığı duygu yoğunluğu etkili olmaktadır. Çocukluktan genç kızlığa geçiş toplum açısından kolay olmadığı gibi kız çocuğu ve ailesi açısından da mühim bir durumdur. Toplumun çizdiği rolleri uygulamaya çalışarak birey olma yolunda ilerlemeye çalışan kız çocuğu annesinden yeni kuralları öğrenmesiyle asıl hayata başladığını fark ederek hayatı keşfetme yolunda hızla ilerler. Kız çocuğu toplumun çizdiği cinsiyet kimliğini öğrenerek gelişimini sağlamaya çalışır. Geleneksel toplumlarda kadın olmanın ev işleri ve sorumluluklarla eş değer olduğu vurgulanarak kız çocuğu kadınlığa alıştırmaya çalışılır. Anne olmak ilk olarak neslin devamını sağlama, daha sonra ise toplumsal rollerin çocuğa aktarımının sağlanması bakımında ele alınır. Özellikle annelik vasfıyla kadın bambaşka bir boyuta geçmiş olmakla birlikte anne için toplumun kuralları da beraberinde değişmiş ve bu kuralara yenileri eklenmiştir. “Kadının doğurganlığı sosyal statüsünden, ona verilen değerden ve toplumun onu algılayış biçiminden etkilenmektedir. Kadının doğurganlığı ile statüsü arasındaki ilişki toplumlara ve zamana göre değişmektedir.” (Çirimen, 2008: 336) Annenin sahip olduğu çocuk sayısının fazlalığı geleneksel toplumlarda övünç kaynağı olsa da modern yaşamı benimsemiş toplumlarda olumlu karşılanmaz. Kültürden kültüre annelik kavramı farklılaşsa da kadının görev ve sorumlulukların fazlalığı ve toplumun beklentilerini karşılama zorunluluğu bütün kültürlerde mevcuttur. İlk eğitimci olarak görülen, toplumun normlarını öğreten anneler elbette değişen şartlar ve kültürel farklar bakımından değişik özellikler taşıyacaktır. Özellikleri değişse de her daim anne olmanın beraberinde getirdiği fedakârlık, çikarsız sevgi ve toplumun beklentilerini karşılama zorunluluğu baki olacaktır.

Aile içerisinde annenin neslin devamını sağlama görevinin yanında muhakkak ki neslin sağlıklı, ahlaklı ve toplumun beklentileri çerçevesinde yetişmiş olmasını sağlama görevi elzemdir. Toplumun beklentilerini sağlama görevi kadına yüklenerek aile içerisinde anne çocukların eğitimlerinde sorumlu tutulmuştur. Anne toplum normlar çerçevesinde evlat yetiştirecek, kayınvalide olduğunda gelinin toplumun kurallarına uymasını sağlayacak, torunlarını bu kurallarla büyütecektir. Görünmez bir örümcek ağı olan bu normlarla geçen bir ömür annenin hayata vedasına kadar sürmek mecburiyetindedir.

Gizli Özne romanında başkişi Revna yatılı yurtlarda büyüdüğü için onun gözünde annelik kavramı kadınlık kavramıyla eş değerdir. Çocukken fiziksel ve psikolojik ihtiyaçları karşılayabilecek anne bulunmadığı için Revna için annelik özlemini duyduğu ideal kişidir. Revna kadınlıkla anneliği eş tuttuğunu şu şekilde açıklar:

Bir kadın çocuk doğurmadan önce kadın değildir. Ben buna yürekte inanırım. Etrafta o benim hiç doğurmadığım çocuklardan hep vardı, Rehâ... Saçlarını tarayıp okşamak, kıyafetlerini ellerimle giydirmek, geceleri onları yataklarına ben yatırmak istedim. Bana bunlardan birini yapan hiç olmamıştı; en azından hatırlayabildiğim süre içerisinde. (Kaya, 2006b: 120-121)

Revna'nın bakış açısına göre kadının tam olarak kendini bulup gerçekleştirdiği nokta anneliğidir. Annelikteki üretkenlik yeni bir varlığın dünyaya gelmesini sağlamadaki mucize ve onun şekillenmesindeki kutsal vazifenin birleşiminden hareketle annelik algısı toplumda kalıplaşmıştır. *Gizli Özne* romanında özne olma yolunda ilerleyen Revna nişanlısıyla yaptığı bir konuşmada bunu açık açık ifade eder.

Annelik, çok üşüyen Bihter'in acıdan, soğuktan, hayattan korunmak için sarındığı yorganlar gibidir. Anneler, sadece, korurlar: açlıktan, soğuktan, pislikten, pasaklılıktan, kötülükten, bilgisizlikten...; ve "korumak"tan başka hiçbir şey düşünmezler. Annelik artık avutulmak değil, avutmaktır. Başka kollara sığınmak değil, sığınmaktır. (Kaya, 2006b: 226-227)

Nihan Kaya eserlerinde anneliğin bir anlamda kendinden feragat etmenin, karşılıksız sevgi üzerine kurulu olduğunu işlemiştir. Annelik kavramı her daim koruyucu ve fedakârlık temsilcisi konumundadır. Hem dini

ritüellerde hem de geleneksel toplumlarda annelik kavramına kutsallık atfedilerek annenin korumasına olan ihtiyacın yavrusu için önemi belirtilir. Kaya'nın üzerinde durduğu bir diğer durum ise anneliğin salt evin ve çocuğun fiziksel ihtiyaçlarını karşılamak olarak algılanmasının yanlışlığıdır. Annenin çocuğun ihtiyaç duyduğu duygusal boşluğu tamamlamasının önemine vurgu yapmıştır. Özellikle son romanı *Kırgınlık* ve son incelemesi *İyi Aile Yoktur* da annenin çocuğun ruhi ihtiyaçlarının giderilmesindeki öneminin üzerinde durarak annelik kapsamında salt fiziksel ihtiyaçların alınmasını eleştirmiştir.

2.2.1 Geleneksel Anne

Geleneklerin yaşatıldığı toplumlarda adetlere bağlı kalarak, sorgulama ihtiyacı hissetmeden anelerin birebir uygulandığı gözlemlenir. Toplumdan topluma muhakkak ki annelik algılayışı ve kalıpları değişecektir. Türk geleneklerinde annelik her daim önemsenmiş, kadınların anne olmasının önemi sürekli vurgulanmıştır. Türk toplumunda annelik dini kavram olarak da ele alınarak kutsallaştırılmıştır. Annelik vasfını gösteren kadınların dini anlamda da çeşitli şekillerde ödüllendirileceği belirtilmiştir. Nihan Kaya'nın eserlerinde geleneksel yaşam tarzını benimsemiş anneler toplumun isteklerine boyun eğerek her şeyden evvel çocuk yetişmenin öneminde karar kılmışlardır. Geleneksel annelerin kendi benliklerinden ziyade çocuklarını ön plana çıkardıkları gereğinden çok fedakârlıkta bulunarak geleneksel alışkanlıkları devam ettirdikleri görülür. Bununla birlikte geleneksel toplumlardaki ataerkil zihniyette egemen olan annenin soyun devamını sağlaması algılayışına da değinilmiştir.

Cinsiyeti belirleme fonksiyonun yalnızca kadından kaynaklandığı düşüncesi geleneksel zihniyetteki bireylerin yerleşik düşüncesidir. Kaya, bu algının annenin üzerinde yarattığı baskıyı *Gizli Özne* romanında ele almıştır. Soyun devamını sağlayan anne, soyadının yürütülmesinde konumlanan erkek çocuğun dünyaya getircisidir. Dolayısıyla annenin dünyaya getirdiği bebeğin cinsiyeti aile içerisindeki kadının değerini arttırıp azaltabilmektedir.

Bahsedilen eserde Nurten Hanım'ın oğlu Behçet Bey geleneksel toplumun zihni yapısından hareketle eşinden illa erkek çocuk dünyaya getirmesini ister. Erkek cinsiyetine sahip çocuk dünyaya getirmezse çocuğu bileklerinden keseceğini söyler. Anne olarak genç kadın korku içerisinde yeni doğacak çocuğun her şeyden önce cinsiyetine odaklanmış durumdadır. Atalardan gelen neslin devamının sağlama düşüncesi sorgulanmaksızın, çağın değerlerinden uzak olarak devam ettirilmektedir.

Kaya, annenin emeklerinin ve saf sevgisinin önemini satır aralarında değinerek eserlerine yansıtmıştır. *Çatı Katı* başlıklı hikâyelerini topladığı eserde alt okumayla annenin merhametli, vefakâr olduğu dile getirilmiştir. Vicdani azap duyan bir çocuğun dilinden kaleme alınan hikâyede kendini suçlayan başkişinin annesinin fedakârlıklarını da dile getirerek hak etmediğini öne sürer.

Ben senin adımın baş harflerini yakama işlediğin temiz emeklerine layık olamadım, anne. Beni uykuya göndermeden önce saçlarımı okşayarak verdiğin yüce öğütleri tutamadım. Yüksek basamakları senin öğrettiğin gibi çıkmasını bilemedim, anne. Sapa yollarda, geceleri üzerimi örttüğün saf sevginle çizilmiş dik trabzanlara tutunamadım. (Kaya, 2006c: 9)

Toplumun normlarının devamının sağlayıcısı konumunda yer alan anneler hem bu normların devamında hem de kaidelerin yeni nesillere aktarımında yapı taşları olarak görev alır. Çocuğun toplumun içerisine adım atmasından, topluma uyum sağlamasına kadar yakın takipte kalarak onu eğitmeye çalışır. Kaya'nın eserlerindeki derin okumayla satır arasında annenin bir yönünün de toplumsal normları çocuğa benimsetmek olduğu görülür. “Anne, bu adam deli mi? Saatlerdir hareket etmiyor. Sus kızım, ayıp. Duyacak! Ama ya deliyse, anne? O zaman ayıp olmaz, di mi?” (Kaya, 2006c: 5) Geleneksel toplumsal kabullerin, dini bilgilerin çocuğa aktarımında anne birinci derecede önem teşkil etmektedir. Çocuğun eğitimini aldığı ilk yer ana kucağıdır ve çocuk topluma hazırlık aşamasını annenin yanında geçirir.

Anne, çocuğun hayatını tek başına idame ettirebildiği döneme kadar en önemli yegâne kişidir. Özellikle geleneksel anlayışta anneler çocuğun öz bakım becerilerine kavuşması noktasında onun yardımcıdır. *Buğu* romanında hastalıklı bir çocuk olan Yasef'in çocukken geçirdiği krizler ve bu

kriz anlarındaki annesinin ya da anne konumundakilere olan bağı açıkça onlara duyduğu ihtiyacı belirtir.

Annem yola çıkmadan evvel beni tekrar tekrar dönüp öpmüş, kucaklamış, her ne kadar babaannemin bana gözü gibi bakacağından hiç kuşkusu olmasa da, beni ilaçlarımı her gün almayı ihmal etmemeye karşı sıkı sıkı tembihlemiştir. (Kaya, 2006a: 53)

Geleneksel kadınların annelik kimliğinde aşırılıklara kaçarak bazen çocuğu aşırı koruyup kolladıkları görülür. Bu çerçevede annenin aşırı korumacı yaklaşımı çocuğun kişiliğinin daha pasif, özgüvensiz olmalarına sebebiyet verir. Romanda da Yasef'in sürekli ilgi odağındaki çocuk olarak büyümesi, nazlandırılıp her istediğinin yapılması ve sorumluluklarının özellikle annesi tarafından yüklenilmesinden dolayı Yasef pasif, çekingen, cesaretsiz bir erkek olmuştur. Annesiz büyüyen Nur ise cesur, gözü pek, aktif bir kadın olarak çizilmiştir. Ayrıca romanda anne sadece kendi yavrusuna değil ihtiyaç duyan bütün çocuklara kucak açan sevgisi evreni dolduran varlık olarak gösterilir. Yasef'in çocukluk arkadaşı Nur, anne ve babasını kaybettiği için yetimdir. Amcası tarafından ihtiyaçları karşılanan Nur'un mümkün oldukça Yasef'in annesi tarafından yemeğe davet edilmesi, çeşitli hediyeler sunularak onu mutlu edilmeye çalışması anneliğin kavramının genişletildiğini de gösterir.

Disparöni romanındaki başkışilerden Cem Enginsoy soylu bir ailenin çocuğudur. Geleneksel koruyucu anne İkbâl, oğlu için işini ve önceliklerini terk ederek kendini çocuğuna adamıştır. Cemil Enginsoy fizik alanında Nobel Ödülünü kazandıran buluşundan dolayı hayatını kaybetmiştir. Cem babasının kültürel mirasının varisi olarak görülerek toplum tarafından umutla onun davranışları takip edilir. Cem beklentileri karşılama zorunluluğunu hissederek özellikle annesinin baskılarının üstesinden gelemmez. Annesinin yoğun emeklerine karşın hayatını kopuk ve sürekli seyahat halinde yaşamaktadır. Düzenli bir hayat kuramaz ve hiçbir konuda bir dikiş tutturamaz. Carl Gustav Jung'un *Feminen Dişilliğin Farklı Yüzleri* kitabında annelik unsurunun aşırı büyütülmesi durumunda kadının kendi kişiliği ikincil öneme sahip olacağını belirtir. Bu tip kadınlar başkaları için yaşamalarına rağmen kendi kişiliklerinin yanında çocuklarının da yaşamlarını mahveder.

(Jung, 2016: 128) Bahsedilen İkbal karakteri de kendi kişiliğini eşinin ölümünden sonra bir kenara bırakarak annelik unsurunu aşırı büyütülmüştür. Dolayısıyla İkbal'in kendi bilinci azaldıkça çocuğuna yönelik baskısı artmıştır. Her ne kadar fedakârlıkta bulunsa da Cem baskılar altında ezilerek hayata tutunamaz. Ne düzenli bir işi ne de düzenli bir aile hayatını idame ettiremez. Romanda bahsedilen mevzu şu şekilde ifade edilmiştir:

Çok yazık. Sana verdiğim emeğe yazık. Hayatımı verdim sana. Senin için mesleğimi bir kenara attım. Eğitimimi her şeyin üzerinde tuttum. İyi bir insan olman için elimden geleni yaptım. Hep babanın yarım kalmış işini onun bıraktığı yerden devralmanı hayal ettim. Boş bir şey için ölmedi bu adam; bunun önemini sen de idrak et, sen de onun emeğine layık bir hayat sür, ismine layık bir evlat ol istedim. Babanın gurur duyacağı bir evlat yetiştirmek istedim. (Kaya, 2008: 32)

Romandan alınan parçadan hareketle annelik unsurunun aşırı ön plana alınması durumunda kadının tek başına birey olamadığı ancak çocuklarıyla var olduğunu tespit ederiz. Geleneksel anneler çocuğunun kararlarını, hayatını kendince yönlendirerek çocuğunun da birey olma yolunu kapatmaktadır. İkbal kendi varlığını evladı için yok ederek beklentileri doğrultusunda oğluna baskı uygulayarak onun da hayatını mahvetmiştir. Geleneksel anne algısına bakıldığında modernden farklı olarak yaşı kaç olursa olsun çocuğunu yönlendirme, eksiklerini kapatma mümkün oldukça yanında destek olma söz konusudur. Çocuğun bireyleşmesine katkıdan ziyade sürekli anne tarafından yönlendirilmesi söz konusudur. *Kar ve İnci* romanında evli ve iki çocuk babası olan Kaya'nın halen daha annesi tarafından yönlendirilmesi bunun açık örneğidir.

Annem yavaşça kulağıma eğiliyor ve “Kaya, Göksel Beyler sağ tarafta; sana sesleniyorlar” diye fısıldıyor... Annemin görevi, görevimi eksiksiz yaptığımdan emin olmak. Görevimiz çok önemli. Çünkü buradaki herkes, bu iş yapılmazsa bütün eksik kalacak kadar önemli. O hariç. (Kaya, 2016:14)

Yaşam içerisinde annenin çocuğu üzerindeki sorumlu olma hissi belli bir zamandan sonra sürekli tedirginlik haline ve aşırı denetime dönüşebilmektedir. Burada Jung'un yukarıda bahsettiğimiz sözünü hatırlatmakta yarar olacaktır. Annenin kendi benliğini ikinci plana atarak anneliği abartması sonucunda hem çocuğu baskılarıyla hem de kendini

mahvettiğini söylemiştik. *Disparöni* romanındaki geleneksel zihniyetteki anne İkbal Enginsoy'un benzer özelliklerini, *Kar ve İnci* romanında Gece'nin annesinde görülmektedir. Geleneksel anlayışta çocuğun özgürce keşfetmesinden ziyade doğru ve yanlışın birebir annenin aktarımına dayalı olduğu görülür. Bu da çocuğun herhangi bir yanlışında annenin hem toplum hem de aile bireyleri -özellikle baba- tarafından suçlanmasına sebebiyet verir. Gece, annesinin denetiminden bunalmakla beraber yalanlarının yakalanmasını aldırılmaz. "Annem, insanı dakika başlarında sivri ucuyla dürten ve kusursuz işleyen bir sarkaç gibi. Kusursuz işleyen her şey gibi elektrikli bir sarkaç." (Kaya, 2016: 53) Sorumlulukların altında ezilen anne mükemmeliyetçi ruh haline bürünerek etrafındakilere uyguladığı kontrolün dozunu tutturamayabilir. Annenin geleneksel algılayışta olması kızının keşfederek dünyayı algılamasındansa kendi deneyimlerinin kızına rota çizmesini isteyerek baskıda bulunmaktadır.

Çocukluğumdan beri hayatım ikiye ayrılmıştı. Annemle birlikte çok sıkıcı, her detayın sivri köşelerle çevrelendiği bir hayat yaşar, babamla geçireceğim Pazar gününü ipe çekerdim. Annemle sürdürdüğümüz hayatın köşeleri içine kıvraktı. Babamla birlikte iken ise ne yapsak, neye binsek yuvarlaktı. Babamla o yuvarlak dünyadan dönerim ve annem bana hayat hakkında hiçbir şey bilmediğimi söylerdi. Annem bana hayatı ve erkekleri sürekli kötülerdi. Annem bana hayatı ve erkekleri kötiledikçe ben hayattan, erkeklerden değil, annemden nefret ederdim. (Kaya, 2016: 54)

Kaya, geleneksel mükemmeliyetçi ve katı kurallı bir anneyle serbestlik abidesi olan babanın arasında gelgitler çizen kız çocuğunun penceresinden annenin baskısını yansıtmıştır. Annelik rolünde aşırılığa gitme durumunda çocuk annenin beklentilerini karşılayamamakta ve beklentilerin tersi yönünde hayata ve kişiliğe sahip olmaktadır. Aynı durumun *Kar ve İnci* romanında da Gece ile annesi arasındaki ilişkide mevcuttur. Jung'a göre; çocuklar ebeveynlerinin yaşamlarında yerine getiremedikleri her şeyi ödünleyerek bilinçdışı seviyede güdülenir. Bu yüzden de ahlaki fikirli ebeveynlerin çocukları ahlaksız olarak toplumda yer alır. (Jung, 2016: 101) Ayrıca Jung'un görüşünden hareketle okuma yaparsak şayet her iki geleneksel annenin en büyük korkusu ve yaşamlarında yer vermedikleri durumları çocuklarının

birebir yaşaması farkında olmadan anneleri tarafından çocukların bu durumlara itildiklerinin göstergesi olarak ifade edilebilir.

Nihan Kaya, *Kar ve İnci* romanında ünlü keman virtüözü Dolunay'ın ve Deniz İlder'in evlilikle sonuçlanan birlikteliğinde kadının anne olmasıyla beraber kendi hayatından vazgeçmesini de işler. Jung, kadının anne ve erkeğin baba olmasıyla birlikte bireylerin özgürlüklerinin kaptırdıklarını ve yaşam dürtüsünün enstrümanı haline geldiklerini belirtir. (Jung, 2016:102) Toplumun geleneksel annelik kavramında kadının benliğinden vazgeçerek hayatındaki önceliğini çocukları üzerinde belirmesini ister. Ünlü virtüöz çocuklarının var olmasıyla beraber yalnız onlar için kariyerinden vazgeçerek geleneksel anne statüsüne geçiş yapar. Böylece kendi benliğini çocukları için yok etmiştir. Kaya'nın eserinden alınan parçada bahsedilen konu şu şekilde işlenmiştir:

Ünlü bir müzisyenle evlenerek kendi müziğinizi katlettiğinizi daha o gün görmüştü sanırım. Sanırım gerçekten de annemin sezdiği gibi oldu; nerede ne yaptığınıza dair haber görmedik o günden sonra. Deniz İlder'in eşi, Kaya ve Kar'ın annesi oldunuz muhtemelen. Bir erkek başarılı bir kadınla yuva kurduğunda kendisi sönmez hâlbuki. (Kaya, 2016: 63)

Nihan Kaya, annenin çocuğun karakterinde önemli rol oynadığı çeşitli eserlerinde vurgulamıştır. Erkeğin yaşamında evliliğin herhangi bir şeyi değiştirmemesine nazaran evlilikle kadının toplumdaki statüsünün farklılaşması verilen parçada konu edinilmiştir. Kaya'yla yaptığımız röportajda özellikle geleneksel ve aşırı koruma gafletinde bulunan annelerin çocuklarındaki yetenekleri ve özellikleri yok etmeye çalıştığını vurgulamıştır. Yazar anneliğin geleneksel olarak sadece çocuğun fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanması olarak görülmesini eleştirir. Kaya, çocukluk üzerine yazdığı inceleme kitabı *İyi Aile Yoktur* adlı eserinde romanlarının alt planında yer alan geleneksel annenin çocuğuyla olan ilişkisini derinlemesine işler.

Bizim ülkemiz, çocuğun fiziksel bakımına azami itina gösterirken ruhuna aynı itinayla yaklaşmayan, hatta, fiziksel açıdan gösterdiği ihtimamı çocuğun ruhunu sakat bırakmak için araç olarak kullanan, fiziksel bakım vasıtasıyla aslında kendi ruhundaki acıları, zayıflıkları onarmaya çocuğunun ruhunu kendi malı gibi alet ettiğinin farkında olmayan annelerle dolu. (Kaya, 2018: 56)

Geleneksel olarak toplumda annelik kavramının çocuğun fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması olarak görülmesinin yanlışlığını her fırsatta belirten Kaya, asıl olarak ruhi anlamda doyum sağlanmadığında çocukların hayatta mutlu olamadıklarını belirtir. Romanlarındaki benlik arayışındaki karakterlere genel olarak baktığımızda anneleri tarafından psikolojik açıdan doyurulmadıkları görülür. *Gizli Özne*'de Bihter, Revna; *Disparöni* 'de Cem, Feraye; *Buğu* 'da Nur; *Kar ve İnci* 'de ise Gece karakteri üzerinden yapılacak okuma düşüncemizi temellendirir.

Kaya, sanatta çocuğun yeniliğin, yaratıcılığın temsilcisi olduğunu ifade eder. (Kaya, 2018:48) Geleneksel toplumlarda amaç var olan düzenin devamının sağlanması olduğundan bu tarz toplumlar yeniliklere kapalıdır. Geleneksel toplumdaki anneler ise mevcut düzenin devamının sağlayıcısı ve çocuğa aktarıcısı konumundadır. Dolayısıyla geleneksel anneler, çocuğun içerisindeki yaratıcılığın, yeniliğin karşısında yer alır. Geleneksel anne çocuğuna tek düze, sıradan kalıbın içinde yaşamayı öğretir. Romandan verilen pasaj bahsedilen hususu açıklayacaktır:

...Dertlerinin bulaşık, çamaşır yıkamak, yemek pişirmek, çeşmeye su doldurmaya gitmek olduğunu, komşularla çene çalmaktan, akşamları kapıda oturup gelen geçenlere bakmaktan zevk aldığını söylüyordu bu Meryem Ana karakteri. Dahası, istiyordu ki oğlu İsa da peygamber değil, sıradan bir adam olsun, sıradan insanların uğraştığı işlerle uğraşsın. "Peygamber ha; Allah korusun!" diyordu. "Evlenmesini, bana torun vermesini istiyorum İsa'nın," diyordu. (Kaya, 2017: 22)

Kaya çocukların annelerine rağmen toplumda var olmaya çalışmasını *Kırgınlık* romanında benzetmeyle ele almıştır. Geleneksel anne kalıbını Hz. Meryem üzerinden yansıtan yazar onunda geleneksel anne kalıbı içerisinde değerlendirildiğinde oğlunun peygamber olmasındansa işlerini aksatmayan, toplumsal görevleri ve normları yerine getirip sorgulamayan evlat olmasını isteyeceğini söyler.

Annelik çocuğun yalnızca fiziksel ihtiyaçlarının giderilmesinde değil ayrıca ruhi arayışlarında da çocuğa destek olunmasını gerektirir. Gerçekleştirdiğimiz röportajda yazar geleneksel toplumlarda anne ya da babanın sevgisini, ilgisini çocuğa yeterince ve gereğince yansıtmadığını ifade etmiştir. Geleneksel yaşam içerisindeki yaygın anlayışta anne yemek yapar,

evin temizliği ve tertibini sağlar ve dñnyaya getirdiklerinin bir Şekilde hayatta kalmasında gñrev alır. Oysaki ihmal edilen duygu bñlñmñndeki açıklar çocuuğu arayışlar içerisine yñnlendirir. Geleneksel annenin çocuuğun duygusal anlamda ihmalini eleştirdiği Kırgınlık romanından alınan parça aşağıda verilmiştir:

Ev işlerini çocuk yetiştirmenin önemli parçası zanneden anneleri bir kenara bırakalım anneliği konuşurken. Ne de olsa bizim ùlkemiz, çocuklarına her gñn ve her gñn ve her gñn ve her gñn ve her gñn mñkemmelen ùtñlñ kıyafetler, çocukların evde olacağı dakika hesabına gñre pişirilmif enfes yemekler verirken, aynı çocukların ruhuna hiç de o kadar òzenli, nazik davranmayan annelerle doludur. (Kaya, 2017: 23-24)

Geleneksel kalıptaki anne algısına sarsıcı bir bakışla yaklaşılmış ve annelik kavramının farklı bir boyutu satır arasında yansıtılmıştır. Kaya temiz yemek yiyemeyerek dñzenli bir evde yaşayamaması çocuuğun ileriki yaşamında ruhsal sıkıntıların sebebi olmayacağını ancak ruhi anlamda ilgisiz kaldığında ileriki yaşamında psikolojik sorumluların baş gñsterebileceđini ileri sñrmñřtñr. (Kaya, 2018: 55) Kaya'nın eserlerini anlamlandırma açısından bir bñtñn okuma yaparsak geleneksel annenin çocuuğun ruhunu ihmal ettiğini ifade ettiği, çocuklarına gelenekleri aktardığı, neslin devamını sağlayıcı olarak ele alındıkları gñrñlñr.

2.2.2 Modern Anne Tipi

Modern toplumlar geleneksel toplumların aksine ani değişimlere ve yeniliklere ağıktır. Modern toplumun bireyi modern birey olarak ele alınmaktadır. (Metin, 2011: 84) Çađa ayak uyduran modern kadın kimliğine baktığımızda kadının eğitiminin arttığı ve iş hayatına atıldığı gñrñlñr. Kadın sosyal hayat içinde edindiği yerin genişlemesiyle birlikte değişen sosyo-kñltñrel unsurlar kadının annelik rolñnñn de farklılaşmasına yol ağmıştır. "Anneler her zaman, çocuklarına karşı geleneksel "kadınca" tutum ve davranışlar içinde değildirler." (Segal, 1990: 185) Değişimler annelikteki sorumlulukları bitirmese de çocukların bakımı için yardımcılarnın tutulması

ya da eğitimleri için özel kişilere yer verilmesi gibi alternatifleri ortaya çıkarmıştır. Annenin sorumluluklarını alanında iyi olan kişilere devrettiğini söylemek mümkündür. Kariyer peşinde koşan, çocuklarının daha çok keşfederek öğrenmesi için ona alan yaratan modern anne tipleri günümüzde daha yaygındır.

Disparöni romanında Feryal ile Feraye'nin annesi Filiz Akarsu arkeoloji dalında akademisyen olup sürekli arkeoloji kazılarına katılmakta ve dolasıyla çocukların beklediği fiziksel ve ruhsal alakayı göstermemektedir. Annelerinin sorumluluklarını üstlenen bakıcılarla büyüyen çocukların gözünden verilen parça annelik kavramının değiştiğinin tespitidir.

Bu anne, her zaman çok işi olan, koltuğunun altında kalın kitaplarla, klasörlerle, bir kutudaki taşlarla oradan oraya koşturan, bazen günler, bazen haftalarca ortadan kaybolan, evde olduğu zamanlarda da gündüzleri çoğunlukla dışarıda olan ya da çalışma odasına kapanan, yaşı kırkına yaklaşmış anneydi... Neyse ki evde başka anneler de vardı. Anlaşılan o ki bunlar evde diğer annenin eksikliğini doldurmak için getirilmiş annelerdi. Camları siliyor, yemeği yapıyor, bahçeyi suluyor, Feraye'yle Feryal'i yıkayıp giydiriyor; Feraye'nin masallarda dinlediği annelerin yaptığı işleri yapıyorlardı. Yalnız, bunlar çoğunlukla dışarıdan gelen, bir anda ortadan kaybolabilen annelerdi. Feraye anlamıştı ki diğer anne seyrek olarak da ortaya çıksa daimiydi; o hiç değişmiyordu ve uzun zaman ortalıklarda görünmese bile hep geri dönüyordu. (Kaya, 2008: 40-41)

Çocuğun bakış açısından yansıtılan anne figürünü evin işlerini yapan, çocukların fiziksel ihtiyaçlarını karşılayan hizmetliler karşılamaktadır. Lakin zamanla çalışanların değişse de hep aynı kadının evde olması annelik misyonunu onun taşıdığı görüşüne çocuğun kavuşmasını sağlar. Romanın başkişileri Feraye ile Feryal ikiz kardeşlerdir. Lakin Feryal çocukken geçirdiği hastalıktan dolayı vefat eder. Anne ve babasının ilgisizliğinden usanan Feraye, ikizinin ölümünü kaldıramamasına rağmen anne- babasının rahatlıkla bunu karşılamasından dolayı onlardan nefret etmeye başlamıştır. Yazar toplumda ebeveynliğin çocuğun sadece fiziksel ihtiyaçlarını karşılamak olduğu anlayışını eleştirmiştir. Feraye ve Feryal ebeveynlerine yük oldukları düşüncesinde büyümüşdür çünkü fiziksel ihtiyaçları çeşitli kişiler tarafından karşılanmış ama psikolojik açıdan yalnız bırakılmışlardır. Feraye'ye göre bu ağır ruhsal durumu kardeşi daha

hassas olduğu için kaldıramamış ve ölmüştür. Ebeveynlerinden beklemedikleri sevgiyi bulamayan ikizler, aradıkları şefkati birbirlerinde bulmuşlardır. Fakat birinin vefatıyla diğeri yalnızlığa mahkûm olmuştur.

Hiçbir zaman istemediniz onu, değil mi? Hissetmediği mi sanıyorsunuz?! Beni de istemediniz; ama ben daha sağlamdım, bana bir şey olmadı. O ise naifti; istenmediği yerde durmazdı. ...Ölmemizi değil, ama olmamamızı istediniz, yalan mı?! Sadece işiniz olduğu, anne baba olmanın mesuliyetini taşımadığınız bir hayat istediniz! Sırf, dünyaya getirmiş olmanın sorumluluğu yüzünden katlandınız çocuklarınıza! (Kaya, 2008: 48)

Modern hayatta kadının sosyal yaşamda yer alması ve çeşitli etkenlerle farklılaşan anne algısını oluşturmuştur. Bu annelerin eksikliğini gidermek amacıyla da yardımcıları evlerde yer edinmiştir. Her ne kadar çocuğun temel ihtiyaçları karşılanırsa da duygusal anlamda çocukların bitmeyen boşlukları içlerini kaplamıştır. Daha önce bahsettiğimiz gibi psikanalistlere göre çocuğun annesiyle kurduğu bağ sıkı olmazsa ana rahmine dönmek ister çünkü dünya güvenli değildir. Feraye de kendinden bahsederken ana rahmine dönmek istediğini birebir olarak ifade eder. Dünyada umduğunu bulamaz, bu sebeple iç dünyasına çekilir ve evden dışarı çıkmaz.

Geleneksel anlayıştan ziyade modern annelik kavramında koruyup kollamanın dışında çocuğa kendi ayakları üzerinde durmayı da öğretmenin önemine değinir. Yani ne geleneksel gibi tek boyutuna indirgenerek çocuğun ruhsal dünyası eksik bırakılmayacak ne de aşırı özgürlük tanıyıp ilgiden mahrum bırakılmayacaktır. Modern anne çocuğun birey olması yolunda onu destekleyerek varlığını ortaya koyması için yardımcı kaynaktır.

Anne-baba olmak, korumak demektir. Açlıktan, soğuktan, mikroptan, pasaklıktan, kötülükten, bilgisizlikten ve daha onlarca şeyden, çocuk kendisini korur hale gelene dek, korumak demektir. Çocuğun herkesten, hatta gerekirse kendi annesinden, kendi kardeşinizden, hatta gerekirse diğer çocuğunuzdan, hatta gerekirse kendinizden, korumak demektir. Çocuğu bir gün, kendisini gerekirse size karşı dâhil koruyabileceği hale getirmektir. Çocuğun kanatlarını kırmak değil, güçlendirmek demektir. (Kaya, 2017: 131)

Modern anne sıkı sıkıya ev işlerine bağlı olmayan aksine çocuğuyla bağları her anlamda güçlü olmalıdır. Zamansal farklılaşma ve kişilerin anneliğe yaklaşımlarının farklı olması her kadının kendine has bir annelik algısının

oluşmasını sağlamaktadır. Nihan Kaya'nın eserlerinde modern annelik kavramının içerisindeki kadın kahramanlarında temelde çocuklarının varlığını desteklediği verilmiştir.

2.2.3 Üvey Anne Tipi

Üvey anne “öz olmayan anne, analık, üvey ana, cicianne” tanımlarında değerlendirilen kavramdır. (TDK Türkçe Sözlük, Üvey Anne Maddesi) Üvey annelik kavramı, çocuğun kendi annesinin dışında babasının başka bir kadınla evlenmesi durumunda ortaya çıkar. Çocuğa göre babanın eşi konumunda yer alan kadın, çocukla biyolojik açıdan bağı olmadığından üvey olarak adlandırılır. Üveylik durumu toplumumuzda yaygın görülmekle beraber Nihan Kaya'nın eserlerinde yer yer üvey annenin kahraman olarak çizildiği görülür. Yazar ilk romanı *Gizli Özne*'de Bihter'in babaannesinin bir daha çocuğu olamayacağı için eve kuma getirdiğini ve onun çocuğuna üvey annelik yaptığını anlatır. Biyolojik açıdan bağı olmayan çocukları şefkatle büyüten babaanne, çocuklara göre üvey anne konumundadır. Üvey anne kavramı eserde olumlu anne özellikleri taşımakta ve kendi çocuğu gibi üvey çocuklarına sahip çıkmaktadır. Ayrıca genel olarak üvey anne Kaya'nın eserlerinde genellikle kız çocuklarının babalarıyla olan ilişkilerinin şekillenmesinde rakip olarak çizilmiştir. Üvey anne, kız çocuklarının babalarından bekledikleri ilgiyi görememelerinin sebebi olarak eserlerde yansıtılmıştır. Babalarını yeni eşlerinden kıskanan, adeta onlardan olan kardeşlerini rakip ilan eden kız çocukları söz konusudur.

...ancak seneler sonra, babam bir kadınla evlenip ben de gördüğüm ilgiyi yavaş yavaş yitirmeye başlayınca varabildim. Babam herhalde artık büyüdüğüme, ona eskisi kadar ihtiyaç duymayacağıma kanaat getirmiş olacak ki, yıllar süren bekâr hayatından sonra birden evleniverdi. (Kaya, 2006b: 154)

Revna, babasının ilgisini kaybetmeye başlamış olduğunu fark eder ve bunu kabullenemez. Babasının ilginin üvey annenin yanı sıra bir de üvey kardeşe kaymasından rahatsızlık duyar. Revna doğum gününü unutan babasından bir bakıma öç almak için akıl hastası olarak nitelenen Senai'ye

kaçar. Kişiliği sebebiyle topluma uyum sağlayamayan Senai ile toplumun ve ailesinin ilgisini yeterli bulamayan Revna, hayatlarının devamında birlikte kimlik arayışlarına devam ederler. Revna, babasının üvey annesine ve üvey kardeşine karşı sevgisini, ilgisini kıskanarak hayatını farklı bir düzleme çevirmiştir.

Kar ve İnci romanında ebeveynleri boşanmış olan Gece'nin çocukluğunda babasına karşı olan sevgisine ve üvey annesine karşı duyduğu kızgınlığı ifade ettiği parça içinde taşıdığı duyguların dışı vurumudur.

Babam sırasıyla bir Pazar gününü benimle, bir Pazar gününü de ailesiyle geçiriyordu. Eksiksiz, kusursuz bir aileydi bu: Güzel, başarılı bir eş, bir avukat; biri kız biri erkek iki çocuk. Bu kusursuz aile tablosuna ben dâhil değildim. Babamın karısı beni bu tablonun hiçbir köşesinde istemiyordu. Babamın ikinci evliliğinden olan kardeşlerimle hiç tanışmamıştım; çünkü babamın karısı benim onlarla tanıştırılmayacağımı onlar daha doğmadan önce söylemişti babama. Babamla kurdukları bu mutlu yuvaya hiç adım atmayacağımı da. (Kaya, 2016: 126)

Romandan alınan parçadan hareketle bakıldığında Gece'nin üvey annesini babasıyla arasında duran bir rakip olarak görmektedir. Gece babasının evine giremez ve duygusal yakınlığından mahrum büyür. Üvey annesi Alev'in eşinin ilk eşiyle ilgili hiçbir şeye tahammülü olmadığı için Gece ile babasıyla gizli gizli görüşür. Gece, babasının evine gidemez, babasının hayatında var olduğuna dair herhangi bir bulgu dahi mevcut değildir. Bahsedilenlerden hareketle üvey anne baba-kız ilişkisinin bozulmasında ana etken olarak çizilmiştir. Üvey anne kız çocuğunun babasıyla geçireceği zamanları, sevgisini ve ilgisini çalan bir rakiptir.

Babamın, orada bulunmuş olduğuma dair bütün izleri evine gitmeden önce arabasından titizlikle temizlediğini, kendisinden titizlikle temizlendiğini, çok erken yaşta, acıyla fark ettim. Sevgili nedir, ne anlama gelir, henüz bilmiyordum; ama kendimi babamın karısından sakladığı sevgilisi gibi hissediyordum daha o yaşta. (Kaya, 2016: 127)

Gece sürekli babasının hayatında kendine yer açmaya çalışır lakin üvey annesi Alev buna izin vermez ki zaten babasıyla görüşmeleri de günden güne azalır. Gece, bir gün babasının cüzdanında sadece üvey kardeşlerinin resimlerinin olduğunu görünce babasının hayatının hiçbir yerinde olmadığını

fark ederek kırılır. Babası ise Alev'in izin vermediği için Gece'nin resmini cüzdanına koyamadığını belirtir. Kız çocuğuyla üvey anne arasındaki ilişki genellikle eserlerde rekabet olarak yer almıştır. Eserlerde üvey anne tipleri belirgin olarak değil de satır aralarında kız çocukların içinde derin sızıya sebep olan kişi olarak çizilmiştir. Babasının sevgini paylaşamayan kız çocuğunun kapanmayan yarasıdır. Dolayısıyla üvey anne tipleri eserlerde fiziksel özelliklerinden ziyade baba-kız ilişkisinin oluşmasına engel olan perde konumunda yansıtılmıştır.

2.2.4. Kayınvalide Olarak Anne

Kadın aile fertleriyle çeşitli ilişkilerde bulunur. Kadının kurduğu her ilişki ona farklı roller ve statüler kazandırır. Toplumda kayınvalide statüsünün kazanılması annenin evladını evlenmesiyle gerçekleşir. Genel tabirle: “Kocaya veya kadına göre birbirlerinin annesi, kayınvalide, hanımanne” (TDKhttp://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b7b0f5f626af5.44480978) Kayın hısımlığı ile kurulan bu bağ Türk toplumlarında ciddi derecede önemsenir. Büyüklere saygının ehemmiyeti toplumumuzda bilinmektedir. Nihan Kaya'nın roman ve hikâyelerinde yer alan kayınvalide tipinin toplumsal bazlı değişime tabi olduğu görülür. *Gizli Özne* romanında Yanık Köşk'ün geçmişinde yer alan kayınvalide ile Revna'nın kayınvalidesi Bihter aynı tipte çizilmemiştir. Romanda Revna'ya aktarılan hikâyelerde geleneksel anlamda kayınvalide statüsüne göre hareket eden kahramanlar isimsiz olarak satır arasına yerleştirilmiştir. Nurten Hanım'ın kayınvalidesi ziyarete geleceği için heyecan yapması ve kadınlık görevi(!) olan temizliğe önem göstermesi dikkatleri celp eder.

Kayınvalidesi köşke o meşhur ziyaretlerini yapmadan önce her tarafı elden geçirip defalarca kolaçan eder, gümbür gümbür atan küçücük kalbiyle her işe yetişmeye çalışmış. O zamanlar “kadınlık”, “ev işi” demek ya... (Kaya, 2006b:27)

Kayınvalidenin kontrol mekanizması olarak gelinine yaklaşması bölümde kısaca verilmiştir. Adeta temizlik hastası olan Nurten Hanım'ın

evine, kayınvalidesinin sürekli kusur bulması ve onu beğenmek yerine yermesi bundan ileri gelir. Geleneksel toplumlarda kayınvalidenin gelin üzerinde belli bir kontrol mekanizması söz konusudur.

Kayınvalidesi bir de kapıdan çıkarken kaşla göz arasında arkasına dönüp “Zengin kızımı diye kendinizi rahata alıyırım sanmayın” diye nasihat ediverince, beyninden vurulmuş dönmüş. Memnun etmesi güç kayınvalideyi uğurlar uğurlamaz yıldırım hızıyla salona girip Dilâ Hanım’dan yadigâr fotoğrafın çerçevesini silmiş; gözlerinden yaşlar boşanarak, özenle, tekrar tekrar. (Kaya, 2006b: 28)

Kaya, bu romanında Yanık Köşk’ün geçmişinde yaşananları aktarırken geleneksel aile düzenlerinden, kayınvalide davranışlarından bahseder. Ayrıca kitabın başkişisi Revna nişanlısı vefat edince kimsesiz olduğu için kayınvalidesinin evine yerleşir. Bihter, Revna’yı sahiplenmesi, ona annelik yapması ve eşinin aksiliğine karşı ılımlı yaklaşmasıyla modern kayınvalide özelliklerini yansıtmıştır. Sorgulamadan Revna’yı kabul eden ve kızı gibi gören kayınvalidesi, onun eksikliğini hissettiği anne sevgisini ona vermeye çalışır. Modern anlamda yapılandırılan kayınvalide karakteri gayet başarılı örnek alınması beklenen yönde şekillendirilmiştir. Akademik anlamda kendini yetiştiren modern toplumun bireyi olan Bihter’in geline olan yaklaşımı son derece anlayışlı, tamamlayıcıdır.

2.3. EŞ OLARAK KADIN

Kadın genç kızlıktan kadınlığa geçişle birlikte evlenerek yeni bir aile kurma yolunda hayatını idame eder. Toplumsal normlar ve beklentiler yeni dönemde de kadına bazı sorumluluklar yükler. Kadınların eş olarak erkeğini temsil etmesi ve her daim eşinin yardımcısı konumunda yanında bulunması gerekir. Eş tipleri toplumdan topluma farklılık arz eder. “Türkiye’de tek eşli evlilik yaygındır. Bu konudaki en güncel araştırma ve incelemeler de bunu doğrulamaktadır.” (Doğan, 2009: 136) Kaya’nın roman ve hikâyelerinde tek eşli birliktelik baskın olmakla beraber az da olsa evliyken başkalarıyla da ilişkisi bulunan erkek kahramanlara yer verilmiştir. Kaya’nın roman ve hikâyelerinde ikinci eşlerin varlığı baskındır. Satır arasında geçen dul

kadınlara yönelik toplumsal yaklaşımlar ve sınırlamalara da yer verilmektedir.

Türk toplumunda kadının eş olması kendi benliğini bir kenara bırakarak eşyle var olması anlamından şekillenir. *Disparöni* romanında Cemil Enginsoy'la evlenen başarılı fizikçi bilim kadını İkbâl, evlilikle birlikte bütün çalışmalarını bırakarak sadece eş ve anne olarak hayatına devam eder. Evlilik, erkeğin hayatında statü ya da meslek olarak herhangi bir başkalaşım yaratmazken kadının benliği tamamen farklılaştırır. *Kar ve İnci* romanında başarılı ve ünlü müzisyen keman virtüözü Dolunay'ın Deniz İlder'le evlenmesiyle birlikte hayatının, varlığının değişmesi en açık örneğidir. Yıllar sonra hayranıyla karşılaşan Dolunay'ın benliğindeki değişim açıkça romanda şu şekilde verilmiştir:

Ünlü bir müzisyenle evlenerek kendi müziğinizi katlettiğinizi daha o güngörmüştü sanırım. Sanırım gerçekten de annemin sezdiği gibi oldu; nerede ne yaptığınıza dair haber görmedik o günden sonra. Deniz İlder'in eşi, Kaya ile Kar'ın annesi oldunuz muhtemelen. Bir erkek başarılı bir kadınla yuva kurduğunda kendisi sönmez hâlbuki. (Kaya, 2016: 63)

Romandan alınan parçadan hareketle şöyle bir çıkarımda bulunabiliriz: Kadının evlilikle birlikte toplumdaki sosyal konumu değişir ve evlenerek kadın kendinden feragat etmektedir. Dolunay İnci evlenerek eşinin soyadını almasıyla birlikte kendi benliğini yitirmiştir. Dolunay'ın temsili olarak kaybettiği inci kolye, hem kendi benliğini hem de ailenin geleneğinin sembolüdür. Zira Dolunay'ın monologlarında eşinin soyadıyla birlikte birçok şeyden vazgeçtiği, kendi benliğini artık tanıyamadığını belirtir. Kadının evlilikle birlikte eş, anne, gelin olması onun görev ve sorumluluklarını arttırmaktadır. Toplumsal açıdan kadından beklenenler de farklılaşmaktadır. Bu sebeple evlenen kadınların birey olarak müstakil var olması pek mümkün değilken erkeğin kendini var etmesi mümkündür. Bahsedilen tutum toplumun buradaki yaklaşımından da kaynaklanmaktadır.

2.3.1. İlk Eş

Kaya roman ve hikâyelerinde genellikle evliliğin kadının hayatında yeniliği beraberinde getirdiğini ele almıştır. Erkek kahramanların ilk eşiyile olan münasebetinden dolayı ilk kadın eş kategorisinde kadınları ele aldık. Erkek kahramanların çeşitli sebeplerden dolayı (boşanma veyahut vefat vb.) eserlerde ikinci kez evliliğe de başvurduğu görülmüştür. İkinci kadın eşlerin kız çocuğunun açısından farklı boyutta ele alınması üvey anne başlığı altında da işlenmiştir. İlk kadın eşlerin ikincilere nispeten genel olarak fedakâr, mücadeleci ve daha geleneksel çizgide yer aldığı görülür. İlk kadın eş için genellikle evin yükünü çeken, her durumda çocuklarının ve eşinin yanında yer alan kadın tipi çizilmiştir. Ayrıca ikinci kadın eşlerin özelliklerine de ikinci eş başlığı altında detaylı olarak yer verilmiştir.

Gizli Özne romanında Revna'nın annesi erken yaşta vefat ettiği için Revna öksüz büyümüştür. Bu sebeple ilk eşin özelliklerine detaylı olarak eserde yer verilmemiştir. Aynı romanda Revna'nın babasının belli bir zaman sonra evlenmesiyle birlikte Revna'ya gösterdiği ilginin azalması onu bunalıma sürüklemiştir. Revna da toplum normlarına aykırı hareketlerde bulunan, sırf ilgisini çektiği için alt komşusu Senai'yle kaçarak evlenmiştir. Revna'nın ilk eş olarak da konumlandığı bu eserde gayet anlayışlı, eşinin psikolojik sorunları ve diğer problemlerinde de yanında olduğu görülmüştür. Revna'nın kızı Revna çalışmak için gittiği köşkte kahramanlar adeta geçmişte yaşamaktadır. Bu nedenle sürekli anıları canlandırma çabasıyla geçmiş zaman olaylarını masalsi formatta aktarırlar. Yanık Köşk'ün bir zamanlar ki ismi olan Çilekli Köşk'te yaşayan Arap şeyhinin kızı Dilâ Hanım, Nurten Hanım ve onun kızı Fikret Hanım ilk kadın eş olarak eserde bahsedilenlerdendir. Yer verilen kahramanlar Yanık Köşk'ün tarihçesi anlatılırken köşkün içerisindeki anılara, yaşantılarına satır arasında konu edinilmiştir. Dolayısıyla kadın eşlerle ilgili detaylı bir portre çıkarmak mümkün değildir. İzlenimlerden hareketle geleneksel anlayışla evi yönetme, düzeni sağlama, soyun devamını ilerletme ve eşine koşulsuz itaat gibi konularda ilk kadın eşler üzerinde örneklemelerde bulunulmuştur. Reha'nın

vefatı üzerine Revna köşkteki işini bırakıp nişanlısının evine sığınmıştır. Reha'nın annesi Bihter'in Revna'yı sahiplenışı, anneliği ve eşinin aksiliğine karşı olan ılımlı yaklaşımıyla ilk kadın eş özellikleri kısmen yansıtılarak çizilmiştir. Romanda Revna'nın kayınvalidesi Bihter karakteri de Kemal'in ilk ve tek eşi olarak ele alınmıştır. Bihter epilepsi krizleri geçirerek çocukluğundan beri belli aralıklarla bilinçsiz bir şekilde koşmaktadır. Doktor eşi Kemal'le bu tedavi aşamasında tanışmış lakin başlangıçta onu her haliyle kabullenen eşinin zamanla psikolojik istismarına ve darp şeklindeki şiddetine maruz kalmıştır. Eğitimli bir kadın olmasına nazaran Bihter'in eşi için özveride bulunarak her daim yanında olduğu belirgin olarak eserde verilmiştir. Bihter'in hikâyesinde Kemal'in davranışlarına sonsuza kadar katlanma ve onu olduğu gibi kabullenme söz konusudur.

Çatı Katı başlıklı hikâyelerinin toplandığı eserde ise Gelin hikâyesinde geçen Mihrace, Salim'in ilk eşi olarak yer almaktadır. Bu hikâyede kırsal yaşamdaki kadın hayatı daha detaylı göz önünü serilmiştir. Mihrace sağır ve dilsiz olup çocuk yaştaki gelinlerdendir. Muhtar'ın oğlu zihinsel engelli Salim'le evlendirilir. İlk kadın eş olarak Mihrace psikolojik ve fizyolojik şiddete maruz kalmakta ama eşinin yanında yer almaktadır. Fedakâr ve koşulsuz itaatkâr geleneksel kadın algısını yansıtmaktadır. Eşinin ailesinin hakaret ve aşağılamalarına rağmen hizmette kusur etmeyen Mihrace ilk ve tek eş olarak fedakâr ve koşulsuz itaatkâr olarak eserde yansıtılmıştır.

Aynı kitapta yer alan Evdeki Kız hikâyesinde Gülbike'nin annesi erken yaşta vefat etmiştir. Gülbike babası tarafından okuldan alınarak kardeşlerinin bakımını üstlenmesi sağlanmıştır. Öğretmenin bu duruma karşı çıkmasıyla birlikte Gülbike'nin babası ölen eşin evdeki fonksiyonunu belirterek eşinin evin düzen ve tertibini sağladığını ifade eder. Fedakârlık ve özverinin temsilcisi olmak zorunda kalan Gülbike bir nevi annesinin yerine geçmiştir.

Buğu romanında psikanalistin edindiği bilgilerden hareketle Nur, Yasef Abravanel'in ilk eşi konumundadır. Romanda İsraili Yasef'in Filistinli Nur'un ailesinin vefatından sonra çocukken tanışması ve giderek değişen ilişki boyutları ele alınmıştır. Nur Filistin adına çeşitli yasak eylemlerde

bulunarak sürekli başını derde sokmaktadır. Yasef ise ona derin bir hayranlık duymaktadır. Nur başının belaya girmesinden dolayı prosedür gereği Yasef'le evlenmiş ve Türkiye'de beraber yaşamaya başlamıştır. Lakin ne yaparsa yapsın Nur aidiyet kazanamamakta sürekli Filistin için gayri resmi çalışmalarda bulunmaktadır. Bu çalışmalar esnasında Filistinli İmran'la tanışarak yakınlık kurar. Birlikte Filistin sınırından geçerken ölmüş oldukları haberi gelir. Yasef sinir krizi geçirerek Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları hastanesine şizofreni tanısıyla yatırılır. Dönemde psikanaliz öğrencisi Nihan Kaya tez ödevi için hastanede temizlik görevini ifa ederken Yasef'le tanışarak hikâyesini öğrenir. Romandaki ilk kadın eş konumunda bulunan Nur karakteri fedakârlık, sevgi ve saygıyı eşinden ziyade Filistin üzerinde toplamıştır. Kâğıt üzerinde eş konumunda bulunup aynı evi paylaşırsalar dahi eşinin karakterine ve hassasiyetlerine önem vermemiş olduğu görülür.

Disparöni romanında ilk kadın eş konumunda Feryal ile Feraye'nin annesi Filiz Akarsu'dur. İlk kadın eş arkeoloji alanında akademisyen olduğu için geleneksel eşten ziyade daha modern eş ve annelik sergilemektedir. Sürekli işleri olduğu için eşiyile ve çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenemez ve asıl fedakârlığın çalışarak aileye katkı sağlamakla olacağı inancındadır. Genel olarak Kaya'nın romanlarına hâkim olan ilk kadın eşin fedakâr, evine bağlı, özverili, sevgi ve saygıyla eşine koşulsuz itaat eden profili bu romanda modernleşmenin toplum yaşamındaki olumsuz etkilerine maruz kalmış ilk kadın eş olarak çıkarılmıştır. *Disparöni* romanı iki koldan zamansal kırılmalarla yazılmıştır. Romanda bir taraftan Feraye'nin bireyselleşme mücadelesi yer alırken diğer tarafta Cem Enginsoy'un varlık arayışı konu edilir. Cem'in babası Cemil Enginsoy ünlü fizikçi olup Enginsoy Etkisi başlıklı buluşa sahiptir. Cemil Enginsoy yaptığı çalışmalar sırasında radyasyona maruz kaldığı için erken yaşta vefat eder. İkbâl Enginsoy ise hem eşinin varlığında hem yokluğunda kendi mesleğini bırakarak eşini önceliği haline getirir. İlk kadın eşin burada kendinden feragat ederek bilimi, işini bırakması ve eşinin çalışmalarına yardımcı olması, vefatından sonra da ona duyduğu saygının koşulu olarak eşinin bütün çalışmalarını toplayarak oğluna bunları aktardığı gözlenir. İlk ve son olan kadın eş olarak İkbâl'in kendi benliğinden vazgeçerek eşi için var olduğu görülür.

Ama Sizden Değilim kitabında yer alan Pakize başlıklı hikâyede yaşlı teyzenin eşinin ölümünde sonra sosyal hayat içinde yer edinmesinden bahsedilmiştir. Letafet, eşinin onu kısıtladığı ve sosyal hayat düzleminden dışladığını ifade eder.

Oh olsun sana Hüsnü Efendi, diyorum; sen misin beni gençliğimde eve mahkûm eden! Yattığın yerde çatla da patla! Sen orada yatarken şehrin altını üstüne getirdim ben bugün! Kız kardeşimi görebilmek için beni ancak yalvarta yalvarta gönderdiğin Vefa'da salına salına gezip boza içtim, senin önünden geçmeme bile izin vermediğim eğlence fuarına girdim... (Kaya, 2012:30)

Görüldüğü gibi kadının aile yakınlarını görebilmesi için bile eşinin rızasını alması gerekmektedir. Sosyal hayata eşinin direktiflerinin dışında yer alamayan ilk kadının eşinin vefatından sonra bunun acısını çıkartması ironi olarak hikâyede işlenmiştir.

Kar ve İnci romanında Deniz İlter'in ilk kadın eşi olarak Dolunay yer alır. Deniz İlter ünlü müzisyen, eşi ise alanında başarılı keman virtüözüdür. Evlenmeleriyle beraber Dolunay müziği ve bütün kariyerini fedakârca bırakarak evine, eşine bağlanmıştır. Romanda Deniz İlter'in öğrencisi Gece'yle yaşadığı yasak aşkın farklı boyut kazanması üzerine Deniz'in onu terk etmesi ve yıllar sonra müziği bıraktığını açıkladığı baloya Gece'nin gelmesi konu edilmiştir. Çoklu bakış tekniğiyle geriye dönüşler yapılarak roman ele alınmıştır. Dolunay'ın kariyerini eşi için feda etmesi, eşinin yasak aşkını bildiği halde aile değerlerini korumaya çalışması ve eşine gösterdiği hürmet ilk kadın eşlerin sergilediği genel özelliklerdendir. Ayrıca romanda Deniz'in oğlu Kaya'nın eşi de ilk kadın eş olarak yer almıştır. Kaya'nın adı verilmeyen sadece eşini temsil etme ve onun beklentilerine saygı göstermesi bakımından çizilen ilk kadın eşin özellikleri satır arasına yerleştirilmiştir. Gece'nin annesi de ilk eş olarak eşine fedakârlıklarda bulunmuş lakin yine de evliliğinin devamını sağlayamamıştır.

...Beni şimdi olduğum kadın sanıyorsun hep. Değildim! Beni acılaştırmanın baban olabileceği hiç mi gelmiyor aklına? Daha el kadar bir bebektin baban başkalarının yatağında sabahlamaya başladığında. Dünyanın en anlayışlı, en özverili, en sevgi dolu eşiydim ben. Beni aldattığı kadınların hepsinden daha güzeldim. (Kaya, 2016: 140)

Gece'nin annesine göre eş olarak sahip olduğu özelliklerin erkek tarafından yeterli bulunmaması aldatılmaya sebep olmuştur. Ayrıca *Kırgınlık* romanında Kırmızı başlıklı bölümde anlatıcının gözünde kısaca da olsa teyzesinin ilk kadın eş olarak özelliklerine yer verilir. Düzenli olarak eşin ihtiyaçlarını gideren, itaatkâr, sevgi dolu ve anlayışlı ilk kadın eş konumu yansıtılmıştır. Kısaca incelenen roman ve hikâyelerden hareketle ilk eşin ortak özellikleri eşine koşulsuz itaat, fedakârlık, sevgi ve her daim eşin yanında yer alarak onu temsil etme şeklinde verilmiştir.

2.3.2. İkinci Eş

Nihan Kaya'nın roman ve öykülerinde genellikle ilk ve tek evlilik yaşamı olan kahramanlar ele alınmıştır. Bazı eserlerinde ise detaylı olmasa da baba-kız ilişkisi açısından problem teşkil eden ikinci kadın eşlere yer vermiştir. Erkeğin eşinden çeşitli sebeplerle ayrılmasıyla birlikte hayatına giren ikinci kadın eş Üvey Anne başlığı altında da ele alınmıştır. Babanın yeni biriyle kurduğu ilişkiyi kaldıramayan kız çocuğunun üvey anneyi rakip olarak görmesi ya da ilginin paylaşılmasını hazmedememesi eserlerde söz konusudur. İkinci kadın eşle ilgili özellikler genellikle kız çocuğunun gözünden yansıtılarak babayla kurulan duygusal bağa engel olarak çizilmiştir. Bu sebeple genellikle ikinci kadın eşler baba-kız ilişkisini engelleyen, olumsuz, saygısız ve otoriter bir tavırda gösterilmiştir. İkinci eşin gözünden ele alınan bölümler Kaya'nın eserlerinde yoktur. Bu nedenle ikinci evlilikle gelen ikinci kadın eşlerin ismi, fiziksel özellikleri gibi detaylara hemen hemen hiç yer verilmemiştir bundan ziyade hissettirdikleri ve tavırları genç kızların gözünden satır aralarında dile getirilmiştir.

Gizli Özne romanında Revna'nın annesi erken yaşta vefat eder ve babası kızına bunun eksikliğini hissettirmemek adına onunla yakından ilgilenir. Belli bir yaşa erişinceye kadar birebir mesut yaşayan baba-kızın ilişkisine babanın evlilik kararı almasıyla birdenbire üçüncü kişi/ üvey anne dâhil olmuştur. Romanda ikinci kadın eşin ismi dahi verilmez sadece Revna'nın hissettikleri üzerinden kadının ele alındığı görülür.

Herhalde çocukken bendeki “güç” olduğunu sandığım şey kaynağını gerçek bir güçten değil, babamın beni boğduğu o yoğun ilgiden, ihtimamdan duyduğum mutluluktan veya böbürlenmeden alıyordu. Ama bunun farkına çok geç, ancak seneler sonra, babam bir kadınla evlenip ben de gördüğüm ilgiyi yavaş yavaş yitirmeye başlayınca varabildim. (Kaya, 2006b: 154)

Bahsi geçen ikinci eş Revna’yı kötü muamele de bulunmamıştır lakin ilginin bölünmesi ve bir nevi babasının sevgisine rakip olması konumundan çok olumlu atmosferde de ele alınmamıştır. İkinci eşin gözünden yansıtılan bölüm hiç olmadığı gibi hissettirdikleri dışında eserde yer edinmemiştir. Revna’nın Senai’den olan kızı Revna aile yadigarı olan Mavi Pelerinli Kız eserini yayınlamasıyla birlikte kitaba rağbet olmuş ve yazarı araştırılmaya başlanmıştır. Revna’nın üvey annesi ise üvey kızının böyle notları olduğunu söyleyerek telif parasını Revna’nın kızı Revna’dan isteyerek romanın sonunda yer almıştır. Burada ise daha fırsatçı konumunda ikinci eşin yer aldığı görülür.

Kar ve İnci romanında Gece’nin anne ve babası boşanmıştır. Gece arada bir babasıyla görüşür lakin babasının ikinci evliliği olması ona olan ilginin azalmasına yol açar. Nihan Kaya’nın diğer romanlarında da görüldüğü gibi bu eşinde adı ya da fiziksel özellikleri önemli değildir. Önem arz eden şey kız çocuğuna hissettirdikleri ve baba-kız arasına çektikleri setlerdir.

Babamın karısı beni bu tablonun hiçbir köşesinde istemiyordu. Babamın ikinci evliliğinden olan kardeşlerimle hiç tanışmamıştım; çünkü babamın karısı benim onlarla tanıştırılmayacağımı daha onlar doğmadan önce söylemişti babama. Babamla kurdukları bu mutlu yuvaya hiç adım atmayacağımı da. (Kaya, 2016: 126)

İkinci kadın eş kızıyla görüşmesini yasaklamasa da üvey kızın varlığına dahi tahammül edemez. İlk eşten kalan hatıra ya da onun varlığını hatırlatacak hiçbir şeye -ilk eşten gelen çocuk gibi- hayatında yer yoktur. İkinci eş daha otoriter olduğu için eşinin önceki hayatına saygı göstermek yerine yok saymayı tercih etmiştir. Gece’nin babasının buluşmadan sonra bütün delilleri yok etmesi, kızını evine asla götürememesi gibi sebepler baba-kız ilişkisinin ortasında görünmez ikinci eşin duvarından kaynaklanmaktadır.

2.3.3 Yasak Aşk Yaşayan/ Yasak Aşk Çıkmazında Kadın

Sosyal hayatta bireyler karşılıklı olarak farklı temelde ilişki ağı kurabilir. Kadın ve erkeğin birliktelikleri, taraflardan birinin evli olması durumunda toplum tarafından yasak ilişki kapsamında ele alınır. Bu tarz ilişkiler toplumda eleştirilir ve toplumun ahlakını, düzenini bozması bakımından tasvip edilmez. Lakin ilişki içerisinde bulunan taraflara toplumun bakış açısı ve yaklaşımı cinsiyete göre farklılaşır. Erkeğin yasak ilişkisi onaylanmasa da kadının maruz kaldığı tepkiyle de erkek karşılaşmaz. Kaya, genel olarak eserlerinde yasak ilişkiye az yer ayırmıştır. Ancak değinilen eserlerde de kadının toplum tarafından yasak ilişkinin tek sorumlusu ve suçlusu olarak hedef gösterildiğini sezdirmiştir.

Buğu romanındaki Filistinli Nur karakteri, varlığını vatan hasreti ve onun uğruna verdiği mücadeleyle bulmaya çalışmaktadır. Filistin için yaptığı çalışmaları kolaylaştırmak amacıyla İsraili Yasef'le kâğıt üzerinde evlenmiştir. Her ne kadar Yasef'in Nur'a karşı duyguları olsa da ilişkinin boyutu platoniktir. Nur, Yasef'in ortağı İmran'la Filistin'le ilgili çalışmalar yaparken yakınlık kurmakta, en azından onunla ortak dili konuşmaktadır. İmran'la birlikte Filistin'e yardımları götürmeye gittikleri sırada sınırda öldürülürler. Bunun üzerine yasak ilişkinin olabileceği ihtimali toplumun farklı kesimlerince ele alınır. “-Boşver be Yasef, dedi. Seni hak etmiyormuş karı belli ki. Değer mi kendini bu kadar üzme? Sağlam pabuç olsa kocasını bırakıp da elin adamıyla kaçır mıydı hiç?” (Kaya, 2006a: 16) Kadının içinde bulunduğu ilişkinin boyutu hakkında kitapta detaylar yer almasa da toplumun yasak ilişkide olabilecek kadına bakışı kısaca yansıtılmıştır. Ortak idealleri peşinden koşan iki genç insanın ilişkilerinin boyutu değişse bile hemen suçlu olarak kadının seçilmesi toplumun ahlak bilinçlinin genel uzantısıdır.

Disparöni romanında tam anlamıyla yasak ilişki söz konusu olmasa da evli erkek Cem Enginsoy ile Feraye Akarsu'nun arasındaki bağın güçlü olması Cem'in eşi Oya'nın dikkatini celp etmiştir.

Sizin Cem'le aranızda çok özel bir şey var, Feraye. Sevgili olduğunuzu söylemiyorum. Ama arkadaş da değilsiniz. Bu aranızdaki, sevgili olmak kadar

olmamakla da tanımlanamayacak, çok başka, çok özel bir şey... Cem'in kimseye duymadığı bir yakınlığı var sana karşı. (Kaya, 2008: 102)

Oya bazen sitemkâr olarak bu ilişkiyi dile getirir bazense sadece kabullenışı söz konusudur. Her ne kadar Cem ile Feraye'nin aralarındaki bağ hayata karşı tutunma, var olma mücadelesi olsa da ilişkileri erkeğin eşi tarafından kıskançlık konusu haline getirilmiştir. Cem'in kızı Hayal'in ebeveynlerinin boşanmış olmalarına rağmen Feraye'yi bundan sorumlu tutması, çeşitli ziyaretlerle onu sorgulaması böyle bir durumda kadının suçlanacağına işarettir.

Kar ve İnci romanında yasak ilişki konusunu detaylı olarak ele alınmıştır. Her ne kadar romanın ana izleği yasak ilişki olmasa da çerçeve hikâye buradan ilerlemektedir. Romanda Deniz İlder'in evli olduğu halde öğrencisi Gece'yle sürdürdüğü yasak ilişki çoklu bakış açısı tekniğiyle ele alınmıştır. Romanda evli erkeğin tercihi dâhilinde kalan kadınların sürekli ötelenmesi, ikinci planda yer alması söz konusudur. Gece, erkeğin iki kadın arasında kalarak onlardan birini tercih etme durumunu psikanalist Aydın'a masal formunda aktarır. Gece, esmer kız ile beyaz kızın arasında kalan erkeğin esmer kızın beyaz kızı kabullenmemesi üzerine beyaz kızı kapı dışarı ettiğini sembolik olarak aktarır. "Ve kızın üzerine sertçe kapıyı kapattı. Kız karanlıkta tek başına kaldı. -Çünkü hiçbir odada iki kişiye yetecek kadar yer yoktur. Hiçbir kalpte." (Kaya, 2016: 48) Her ne kadar evli erkek tercih olarak ikinci kadını ön planda tutuyormuş gibi görünse de asıl kadın evdeki eşi olarak kalır. Gece'nin masal formunda aktardığı bu durumu metaforik olarak ikili şekilde okuyabiliriz. Leyla ismiyle kendini anlattığı bölümde Gece bahsedilen isimiyle karanlığı temsil ederken babasının Alev'den olan kızı Beyza aydınlığı temsil eder. Babası nasıl ki beyaz kızını Beyza'yı tercih etmişse Deniz'de evdeki eşi geceyi aydınlatan Dolunay'ı tercih etmiştir. Bu durumda hep karanlıkta kalan babası tarafından Leyla olarak adlandırılan Gece karakteridir. Bu sebeple Beyza ve Dolunay isimlerinin anlamından da yararlanılarak seçilen kadınlar aydınlığı temsil eder. Erkek tarafından öncelemeyen kadın ise babası için Leyla, yasak ilişkisi için ise Gece ismiyle karanlığı temsil eder. Psikanalistlerin kullandığı masal tekniği üzerinden romanda kişiyi anlama ve yorumlama noktasında yararlanılmıştır. Nihan

Kaya'nın bu alanda eğitim alması dolayısıyla psikanalizle romanlarını bağdaştırmasında etkili olmuştur.

Gece'nin Deniz'le olan yasak ilişkisi sırasında her şey güzel devam ederken hamile olduğunu söylemesiyle durum karmakarışık hale gelir. Deniz bebeğin alınması konusunda ısrarlı davranır ve Gece'ye psikolojik şiddet uygular. Gece'nin buradaki tutumu karşısında Deniz'in eşinin yanında yer alması ve yasak ilişkiyi bitirme yolunda adım atması onu kaosa sürükler. Gece, okulun yanmasından sorumlu tutulduğu gibi Deniz'i yasak aşka zorla sürükleyen konumunda da yer alarak toplumun ahlak bekçileri tarafından yargılanır. Gece, nasıl ki hep ötelenen kadın oluyorsa potansiyel bebeği de aynı konumda yer alır. Bu sebeple Gece kendi bebeğiyle Deniz'in kızını Kar'ı karşılaştırır. Yine adamın beyazlığın temsili olan Kar'ı seçerek Gece'nin olabilme ihtimali olan kızı İnci'yi yok etmeye çalışır. Gece, varlığını öldürmek için denize girer ve intihara kalkar. Aslında metaforik anlamda bir ölüm söz konusudur. Gece benliğini öldürerek denizden çıkınca yeni bir kişilik olarak var olacaktır. İncinin kaybolması, yok olması hem Gece'nin yasak ilişkiden doğabilecek çocuğun yok olması hem de Dolunay'ın evlenerek kaybettiği kızlık soyadıdır. Kadın evlenerek kendi benliğinden uzaklaşarak ona verilen isimle yeni birey olarak varlığını sürdürmüştür.

Gece babasından beklediği ilgi ve sevgiyi eksik görmüş kadın karakterdir. Babasının ikinciye evlenmesiyle birlikte artık babasının hayatında gizli, saklı yer edinmek zorunda kalmıştır. Hatta yeni eşin ilk eşle ilgili hiçbir şeyi kabul etmemesi ve Gece'nin babasıyla dışarılarda buluşması, babasının hayatında varlığına dair hiçbir izin olmaması ikinci eşin istekleridir. “Çocuk, varlığının annesiyle babası tarafından aynı anda, birlikte onaylandığını hissetmeli. Aldatmak içime o zaman mı işledi bilmiyorum. Ya da ölüm.” (Kaya, 2016: 127) Gece'nin küçük yaşta kendisini babasının sevgilisi gibi görmesindeki etken babasıyla sürekli gizli görüşmeleri ve bu görüşmelerden sonra babasının ondan kalan izleri yok etmesinden ileri gelir. Bir aldatmanın içerisinde küçük yaştan itibaren kalan Gece bununla ileriki yaşantısında da yüzleşir. Babasındaki ilgi eksikliğini kapatma ihtiyacından dolayı kendisinden büyük ona baba şefkatiyle yaklaşan Deniz'e yaklaşmasına

sebebiyet verir. Yasak ilişkide bulunduğu Deniz’le babasının yarım bıraktıklarını kapatma ihtiyacını giderir.

Yasak aşk toplumda onaylanmış bir durum değildir lakin taraflardan kadın olanın her zaman daha çok yıprandığı, yaftalandığı görülür. Kar ve İnci’de de fatura hemen Gece’ye kesilir. Öğretmeniyle yaşadıkları etrafta duyulunca okuldan atılır, ailesi asla onunla görüşmek istemez. Gece’nin yaşadığı ilişki tek taraflıymış gibi muhterem Deniz İlter’e kimse dil uzatamazken ailesi ve çevresi Gece’yi evlatlıktan çıkarıp şerefini kurtarır.

Kadın kahramanın ismi ve fiziksel özellikleri değişse de toplumun onlara bakışı ve yaklaşımı değişmemektedir. Kadınlar hem erkek tarafından ikinci plana atılmış hem de toplumun dışlamalarına maruz kalmıştır. Romanlarda yasak ilişki içerisinde bulunan kadın kahramanların çocukluk aşamasında baba sevgisi ve ilgisini gereğince almadıkları ve bu eksikliği hayatları boyunca kapatmaya çalıştıkları görülür. Var olma sorunun üzerinde yoğunlaşan kadınların varlıklarını sevgiyle ve şefkatle bulma yolunda ilerlenmektedirler. *Buğu* romanında babasını erken kaybeden Nur içindeki sevgiyi İmran’a yönelterek aradığı benliğini bulmaya çalışır. *Disparöni* ’de ilgisiz anne ve babanın kızı Feraye benlik krizinin üstesinden Cem’le birlikte gelmeye çalışır. *Kar ve İnci* de ise Gece babasından sevgiyi gereğince almadığı için neredeyse yaşı babasına yakın Deniz’le ilişki yaşamıştır. Bahsedilen kadın kahramanlar toplum tarafından çeşitli yaptırımlara maruz kalarak varlık arayışlarını sürdürmüştür.

2.3.4 Eşinden Boşanmış veya Terk Edilmiş Kadın

Kadının yasal olarak eşinden boşanması ya da eşinin vefatı durumunda toplum tarafından kadına dul gibi farklı kavramlar yakıştırılır. Eşinden sonra süreçte kadının varlığını topluma rağmen koruması, benliğini şekillendirmesi kolay değildir. Nihan Kaya’nın roman ve hikâyelerinde yer alan dul kadın kahramanların toplumun beklentisi çerçevesinde hayatlarını sınırlandırdıkları

görülür. Toplumun beklentileri dul kadınlara yönelik farklılaşmakta ve kadın her yaptığından sorumlu tutulmaktadır. Bu süreçte kadının giydiği kıyafetten, kullandığı sözcüklere kadar her şey toplum tarafından irdelenir. Kadın farklı yadırgamalara maruz kalır. Bu aşamada kadınlar seçtiği hayatı değil, toplumun seçtiği kalıplar içerisindeki hayatı sürdürür. Kalıpların dışında hareket eden kadınlar ayıplanıp, kınanarak toplumsal yaptırımlarla karşılaşır.

Gizli Özne romanında başkışisi Revna'nın işe başladığı Yanık Köşk'te geçmişe hapsolan Nevzat ve Ferit, sürekli köşkün geçmişinde yaşayanlarını anlatır. Ev sahipleri Revna'ya Behçet'in kızı Fikret'in eşinin vefatından sonra yılmayarak hayat mücadelesine devam ettiğini ve süt sağarak kapı kapı dolaşıp çocukları muhtaç etmeden büyüttüğünü anlatır. Fikret'in eşinin ölümünden sonra toplum baskısına maruz kaldığını yazar yer yer hissettirir:

Kocasından sonra bir erkeğe yan baktığı görülmemiş hiç. Siyah elbise giymiş bir gün. Üzerinde küçük, kırmızı çiçekleri varmış elbisenin. “ Fikret koca istiyor herhalde, kırmızı çiçekli elbise giymiş” dediklerini duymuş kadınların, arkasından. Hoş, o yokluk yıllarında şimdiki gibi, bir dükkâna girip çeşit çeşit kumaş bulabilmek de yok ya, kumaşı kim nerden, kimden bulup diktiyse... Yıldırım çarpmışa dönmüş Fikret. Hışım ile eve gidip çıkarmış elbiseyi üzerinden. Bir daha da düz siyahtan başka renk elbise giymemiş. Gülümsememiş bile o günden sonra. (Kaya, 2006b: 29-30)

Toplumun eşi olmayan kadına yönelik sarf ettiği dul kavramında, kadına yönelik bir nevi aşağılama söz konusudur. Dul kadının belli kalıplarla yaşamlarını idame ettirme beklentisi romandan alınan parçada yansıtılmıştır. Kadınların dile düşmesi, hakkında laf çıkması erkeklere oranla hem daha kolaydır hem de daha yıpratıcıdır. Bu çağrışımların kadınların hayatında önemli bir yeri vardır. Ataerkil ideolojilerde kadının varoluşunu çeşitli kavramlarla sınırlandırıldığı görülür. (Parla ve Irzık , 2017: 7) Dul kadınların ise dile düşmesi ve hakkında laf çıkması daha da yaygın görülür. Kadının kıyafetlerinden anlam çıkarılması, her hareketinin farklı yorumlanması toplumsal olarak kadına yöneltilecek psikolojik baskının ürünüdür. Fikret de zaten artık sadece “siyah” elbise giyerek hayatından gülümsemeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Asıl ölen eşi değil, asıl öldürülen Fikret'in benliğidir.

Gizli Özne romanında Bihter'in babaannesi erken yaşta dul kalmıştır. Eşinin ailesi, yanlarında dul kadını istemediklerini hal ve hareketlerinde

gösterir ve dul kadın evden ayrılır. Romanda geçen dul kadına toplum nezihindeki yanlış bakışın örneğidir.

Nitekim kocasının (o devirde benzerlerine çok sık rastlana) bu söylentilerden kendileri de korkan ailesi dul gelinlerinin evdeki varlığından rahatsız olmaya başlamış; “gıt” demeseler de onu evde artık istemediklerini bir şekilde hissettirmişler babaanneme. (Kaya, 2006b: 109)

Romandan alınan parça dul kadının toplum yaşamına olumsuz etki edeceğine olan inancın varlığının şahididir. Bihter, babaannesinden dinlediği dul kadın öykülerinin sürekli zihninde yankılandığını hisseder. Öykülere göre dul kadının belli davranış kalıplarını göstermesi bile suçlu sayılmasına yetmektedir.

Güzeldi, duldu, ama iffetsiz değildi. Neşeliydi sadece biraz. Şen şakraklı; şakayı, kahkahayı severdi, o kadar. İçinde kötülük yoktu. Nasıl olduysa söylentiler çıktı mahallede hakkında. Ama bir kadın dulsaydı, birazcık da neşeliyse, önüne geçilmezdi böyle şeylerin. (Kaya, 2006b: 225)

Kadının dul olması toplum tarafından her hareketinin farklı algılanmasının önünü açmaktadır. Bihter’in babaannesinin aktardığı hikâyede de kadının toplum tarafından onaylanmayan davranışlarından dolayı erkek kardeşleri kadını öldürür. Böylece kadın toplumun normlarından dolayı sert biçimde cezalandırılır.

Disparöni romanında İkbâl’in eşi laboratuvarında yaptığı çalışmalarda radyasyonda kalmasından dolayı vefat eder. İkbâl yaşamına oğluyla mücadele içerisinde devam ederek eşinin bıraktığı bilimsel mirası oğluna teslim edeceği günü bekler. Cemil Enginsoy Nobel Ödülü alan bilim adamı olarak vefat ettiği için İkbâl’e Türkiye’de çok ilgi gösterilir. Dul kadın olarak İkbâl güçlü ve ayakları üzerinde durmak zorunda kalmıştır. Kaya’nın kahramanları eşleri vefat ettiğinde ya da onları terk edip gittiğinde kadınlar olduklarından daha güçlü bir konumda ve mücadelede bulunur.

Annesi ise hiçbir şeyden rahatsız olamayacak kadar dik ve vakurdu. O kadar ciddi ve sağlam duruyordu ki, metanetindeki buruk yan bile hemen anlaşılıyordu. Bu duruşu sonraki yıllarda da hiç değişmedi. (Kaya, 2008: 71)

İkbâl de Fikret karakteri gibi ayakları üzerinde dimdik durup çocuğunu yetiştirmiştir. Bu iki kadın kahraman arasındaki temel fark ise sosyal-ekonomik düzeyden kaynaklanmaktadır. Fikret geçim sıkıntısı içerisinde

hayatını idame ettirmeye çalışırken geleneksel algılarında kurbanı olmak zorunda kalmıştır. İkbâl'in maddi gücünün varlığı onun bu baskılardan uzaklaştırmıştır. İkbâl'in çevresindeki insanlar genellikle bilim adamı ve belli entelektüel düzeyde oldukları için dul kadının yaşamını burada desteklenmiştir. Fikret'in kalıpların dışına çıkmasına müsaade edilmemiştir.

Kar ve İnci romanında yazar Gece'nin annesinin baskılarından bunalarak evi terk eden baba profilini yansıtır. Terk edilen kadın ise hayatta güçlü kalmak adına kendince kurallar koyar ve kızına da bunları adapte etmek ister. Kadın ne kadar güçlü dursa da erkek kardeşiyle yaşadığı için kararlarını alırken toplumun normlarına uygun hareket etmeye zorlanır. Gece'nin evlilik dışı hamile kaldığının öğrenilmesi dayısının tepkisine maruz kamasına neden olur. Geleneksel normlara aykırı hareket ettiği ve ailenin şerefine laf ettirdiğinden dolayı anne de kızını hayatından çıkarmak zorunda bırakılmıştır.

Nihan Kaya'nın *Kırgınlık* romanı farklı hikâyelerin harmanlanarak birleştirilmiş halidir ve eserde dünyaya, topluma karşı duyulan kırgınlık gibi duygular işlenmiştir. Romanda Şenlik Bacı'nın efsanevi hayatının köye mahal olması ve insanların onu belli kalıpların içerisine yerleştiremedikleri için deli olarak nitelendirdikleri görülür. Toplumun kadın kalıplarının içerisinde yer edinemeyen Şenlik Bacı her ev için tehdit unsuru sayılmıştır. Romandan alınan parçada bunu gözler önüne serecektir:

Şenlik Bacı'nın aksine neşeli, şen şakrak bir kadındı. Yan odadan duyulabilecek kahkahalar atması, kocası ölmeden önce, göz yumulabilecek bir durumdu. Fakat dul bir kadının böyle rahatça gülüp eğlenmesi herkesi işkillendirmişti. Bir kadın, hele hele dul bir kadın böyle rahat, böyle neşeliyse başka konularda da rahat davranamaz mıydı? (Kaya, 2017: 42)

Şenlik Bacı üzerinden toplumun dul kadınlara yönelik olumsuz bakışı verilmiştir. Toplum tarafından dul kadınlara yönelik farklı yaklaşımlar ve kadınları belli davranışlar kalıplarına yönlendirmeler söz konusudur. Dul kadınlardan beklenenler sürekli sessiz olması, giyim kuşamında dikkati celp etmemesi ve mümkünse varlığını yaşarken yok etmesidir.

2.4. GELİN OLARAK KADIN

Toplumdaki en küçük yapı taşı ailedir. Kız/kadın evlenerek yeni bir aile kurar böylece onun hayatı farklı düzlemde şekillenir. Kurulan yeni ailede kadının/kızın dışarıdan aileye gelen, katılan anlamında gelin kavramıyla karşılandığı görülür. Gelin, aileye evlenme yoluyla girmiş olan kadın olarak tanımlanmıştır.(http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=k_elime&guid=TDK.GTS.5b955ee5b251d9.66551827) olarak kadının aile gelin statüsünde olmasıyla birlikte görev ve sorumlulukları da değişmektedir. Gelinin evlendiği kişinin ailesine karşı hürmette ve ikramda bulunması beklenir. Toplumun gelenek ve görenekleri bölgesel bazlı değişse de gelinden beklenenler aşağı yukarı aynıdır. Kırsal bölgelerde yaşamını sürdürenler gelenek ve göreneklerine sıkı sıkıya bağlıdır. Bu çerçevede kırsal alanda yaşam süren gelinlerin daha çok ananelerce şekillenen görev ve sorumlulukları ifa ettiği görülür. Şehirde yaşayanların modernleşmenin beraberinde geleneklerden uzaklaşması söz konusudur. Modernleşmeyle birlikte geleneklerin kaybedilmesi gelinlerin belli sorumluluklarının kaybına sebep olmuştur.

2.4.1. Geleneksel Gelin

Geleneklere bağlılık her toplumda önem taşır. Türk toplumunda ise gelenek ve görenekler olmazsa olmazdır. Onlar atalarımızdan bize aktarılan en büyük kültür hazinemizdir. Toplum yaşamındaki değişimler zaman içerisinde geleneklerin yapısında da farklılaşmalara yol açmıştır. Özellikle çekirdek aile modelinin yaygınlaşması ailevi ilişkilerde bazı görev ve sorumlulukların yitirilmesine yol açtığı görülür. Modernleşmenin beraberinde de her ailenin cemaat anlayışında ziyade bireysel var olma mücadelesinde bulunması gelin kavramının değişimine neden olmuştur. Modernleşmenin en yavaş gerçekleştiği yerler arasında kırsal alanlar gözlemlenir. Dolayısıyla kırsal alanlarda gelinden beklenenler geleneklerin sınırlarının dışında değildir.

Gizli Özne romanında Yanık Köşk'ün tarihinde yer alan Nurten Hanım'ın gelin olduktan sonra eşinin ailesine karşı aşırı hassas davrandığı bundan dolayı görev ve sorumlulukları karşısında yıprandığı verilir.

Aklı çıkarmış biri köşkün bir yerini kirli, düzensiz görecekti diye. Hele hele kocasının ailesine karşı... Kayınvalidesi köşke o meşhur ziyaretlerini yapmadan önce her tarafı elden geçirip defalarca kolağan eder, gümbür gümbür atan küçük küçük kalbiyle her işe yetişmeye çalışmış. (Kaya, 2006b: 27)

Gelinin görev ve sorumluluklarının teftişi genellikle kayınvalide tarafından yapılır. Gelinin kendini beğendirmesi, eşinin ailesinin mümkün olduğunca iyi ağırlanmasına bağlıdır.

Nihan Kaya'nın romanlarında kadın kahramanlar farklı ailevi ilişkiler içerisinde yansıtılır. Kaya, gelinin ailevi ilişkisini derinlemesine değil yüzeysel ve bazen satır arasına yerleştirerek roman ve hikâyelerinde işlemiştir. Geleneksel bazda ele alınan gelinlerin yaşamının daha meşakkatli olduğu, kayınvalide faktörünün kontrolünde yaşamını idame ettirdiği görülür. Kaya'nın hikâye ve romanlarında mekân genellikle adı verilmese de şehirdir. Dolayısıyla geleneksel gelinlik kavramını ele alırken ya eski zamanlarda yaşananlardan bahsedilir ya da gelenekleri yaşatmaya çalışanlardan ele alınır. *Çatı Katı* hikâye kitabında yer alan Gelin hikâyesinde Ağrı'nın adı verilmeyen bir köyünde geçer. Gelin olan Mihrace'nin sürekli el pençe durarak hizmet etmesi, eşinin ailesi tarafından hakarete maruz kalması vb. birçok durum eserde işlenir. İşitme engelli olduğu için böyle geline sahip olmanın zorluklarından bahsedilerek aile üyelerince tartaklanır. Ayrıca bahsedilen konu çalışmamızın Kayınvalide Olarak Anne bölümünde de yer almıştır.

Geniş ailelerde ev içinde büyüklerinin yer alması gelenek ve göreneklerin muhafaza edilmesini kolaylaştırır. Geleneksel aile düzeni, değişen yaşam koşullarıyla birlikte toplumumuzda yok denecek kadar azalmıştır. Kırsal kesimlerde yer yer geleneksel aile düzeni devam etmekte dolayısıyla bu ailelerde özellikle gelinlere çokça iş düşmektedir. Sadece evin işi değil ayrıca geleneklerin devamını sağlamada da gelin önemli görevler üstlenmiştir. Gelin hikâyesi tam olarak geleneksel gelin anlayışını

sorgulamamıza yol açmaktadır. Ağrı'nın dağ köylerinden birinde kalmak durumunda kalan mühendisin gözünden gelin kız anlatılır. Mihrace çocuk yaşta gelin olmuş sağır ve dilsizdir. Muhtarın oğlu zekâ geriliği olan Salim'le evlendirilmiştir. Hikâyede Mihrace'nin evdeki gelin olarak sorumlulukları, aileye karşı görevleri vurgulanır.

Mihrace yemek yediğimiz süre boyunca kapının önünde dikildiği yerden bir an olsun ayrılmadı. Muhtar ne zaman bir şeye ihtiyacı olsa ona sesleniyor, Mihrace hemen fırlayarak kendisinden istenileni yerine getirmeye koşuyordu. Mihrace, varlığı yalnızca gerektiğinde hatırlanan ve keyfimizin ara boşluklarını doldurmaya yarayan basit bir araçtan başka bir şey değildi. (Kaya, 2006c: 54)

Geleneksel anlayışla gelinin evin büyüklerinin yanında oturmaması ve daima ikramda bulunması hikâyede vurgulanan noktalardandır. Ayrıca Mihrace'nin sağır ve dilsiz oluşundan dolayı söz arasında aşağılanması ve engelinin vurgulanması da söz konusudur. Mihrace çocuk yaşta olmasına rağmen zihinsel engelli eşinin kişisel bakımı yapmakla kalmayarak ailenin de hizmetini görür. Ailesine kaçan Mihrace babası tarafından dövülerek eşinin yanına, gelin olduğu eve gönderilir. Geleneksel gelin olarak sorgulamadan itaat etmeyi kabullenen Mihrace ömrünün devamını aynı şekilde geçirir.

2.4.2. Modern Gelin

21. yüzyılda değişen hayat koşulları toplum yapısında da değişimlere yol açmıştır. Toplumsal yapıdaki çözümler ve geleneksel geniş ailelerin yerini çekirdek ailelerin alması adet ve göreneklerin etkisinin zayıflamasına sebep olmuştur. Ev içerisinde adeta geleneklerin temsilcisi konumunda yer alan aile büyüklerinin yer almaması bunda en temel etkeni oluşturur. Çekirdek aile yavaş yavaş şehirleşmeye başlamış ve böylece köyden çıkarak geleneklerden uzaklaşmıştır. Şehirler modernleşmenin en hızlı yaşandığı duraktır. Modernlik algısının toplumun her kademesinde yaşanmaya başlanması ailevi ilişkilerde de yeni boyutun oluşmasına yol açmıştır. Gelin kavramı eskiden evlenen erkek çocuğun ailesiyle yaşadığı eve dışarıdan gelen kız anlamında kullanılırken artık çiftler evlendiğinde ayrı bir eve çıktığı için kavram farklılaşmıştır. Dolayısıyla düz mantıkla yaklaştığımızda eve gelen

yeni biri yoktur. Yine gelin olmanın geleneksel ritüellerine de modern toplumlarda ihtiyaç duyulmamaktadır. Gelinin çeyizini sergilemesi, ailenin beklentilerine uygun düğün ritüelinin gerçekleştirilmesinde geleneklerden uzaklaşmıştır.

Carl Gustav Jung'a göre, toplum tarafından genç bir kızın annesinden ayrılması hassas ve önemli bir konu addedildiği için ilkel insanlar anneden gerçek bir kopuş için erkek evine kızı çeşitli kabul törenleri ve seremoniler ile gönderme ihtiyacı duymuşlardır. (Jung, 2016:21) Kaya'nın gelin olmak için toplumun beklentileri yönünde tören yapılmasına ve belli renklerle bu durumun sınırlandırılmasına karşı çıktığı görülür. *Gizli Özne*'de Bihter'le Kemal'in evlilik aşamasında toplumun beklentilerine uyum sağlayamayan gelin bunalımı yansıtılır.

Düğün, kişilerin en mahrem hayatlarına, gürültüsü nispetinde yapılan müdahale demektir. Düğün büyüdükçe gelin ve damat küçülür, toplumun oyuncağı haline gelirdi. En azından Türk kültüründe, bu, böyleydi. (Kaya, 2006b: 181)

Kaya özellikle Bihter karakteriyle toplumun gelin kavramını sorgulamasını ister. Bihter'in Kemal'le evlenmeye karar vermesi onları ilgilendiren özel bir durumdur. Gelin olmanın illaki toplumdakilerin kabulüyle gerçekleşmesini eleştirir. Bihter bütün düğün hazırlıklarından sıkılır ve tam düğün günü böyle bir seremoninin içerisinde bulunmak istemez. Bihter'e göre gelin olmak bütün bunlara göz yummayı gerektirmez. Bihter'in gözünden gelin olmanın şartı olarak görülen düğünün gereksizliği ve toplumu memnun etmek için gelin-damadın çırpınması yansıtılmıştır.

Kaya'nın gelin olmak için toplumun beklentileri yönünde tören yapılmasına ve belli renklerle bu durumun sınırlandırılmasına karşı çıkar. Bir günlüğüne kadının baş tacı edildikten sonra evvelsi gün toplumdaki konumuna geri döndüğünü belirtir.

Senin için beğendikleri gelinlik kumaşını keserlerken, sana içinde bir şeyi kesiyorlarmış gibi geldi. Sanki kumaş yerine ruhunu kat kat katlayıp poşetin içine koydular, paketlediler. Gelinlikleri ruhsuz mankenler taşırdı. Gelinlik giymiş kızlar bir güne mahsus kraliçe, bir güne mahsus soytarıydı. Sunaklarda törenle kurban edilen kraliçeler de böyle "beyaz"dı. (Kaya, 2006b: 224)

Yazar birçok eserinde ve söyleşilerinde bu konu üzerinde durmuştur. Düğün ve gelin mantığının bireyin özgürlüğü dışında olduğunu toplumun kadını buna zorladığını ifade eder. Bihter de kendi benliğini ortaya çıkarabilmesi için bütün bunlara karşı çıkar ve düğünden kaçarak Kemal’le baş başa gelinlik giymeden evlenir.

Çatı Katı hikâye kitabında yazarın daha önceden de ele aldığı düğün merasiminin topluca yapılmasına karşıtlığını işlediği görülür. Yazarın ısrarla üzerinde durduğu konuya karşı olan hassas tutumu Dantel Hatıra hikâyesinde de vücut bulmuştur. Anane torunu Reyhan’ın tropik bir ada konsolosluğunda törensiz evlenmesini içerisine sindiremez. Anneanneye göre evlilik yani gelin olma ritüeli illaki toplum tarafından katılımın olduğu belli seremoniyle gerçekleşir. Yazar hikâyede geleneksel evlilik algısıyla modern gelin olmayı karşılaştırır. Kızından yadigâr kalan torunun evliliğine haftalar kala anane torunu için hazırladığı dantelleri gün yüzüne çıkarır. Gelenek ve göreneklerde gelin kızın çeyizinde bulunan danteller, eşinin ailesine ve topluma sunulması gerekmektedir. Oysa modern gelin bunları reddederek geleneksel gelin algısının dışına çıkmaya çalışır.

2.5. BABAANNE / BÜYÜKANNE/ HAMİNNE/ANNEANNE OLARAK KADIN

Nihan Kaya, roman ve hikâyelerinde kadın kahramanlara çokça yer verir. Kadınlar aile içerisinde farklı ilişkiler çerçevesindeki statüleriyle ele alınmıştır. Büyükanne arketipini Carl Gustav Jung şu şekilde açıklamıştır: “Büyükanne, annenin annesi olarak anneden daha büyüktür ve asıl “yüce” ya da “büyük ana”dır. Genellikle kocakarılığın yanında bilgelik niteliklerinin de üstlenir.” (Jung, 2016: 143) Babaanne ya da anneanne konumunda ele alınan kadınların roman ve hikâyelerde geleneği temsil ettikleri ve anaç özellikleriyle torunlarına yaklaştıkları görülür. Manevi boyutlarıyla ele alınan babaannelerin dini toruna öğreten, geleneği aileye aktaran, bilge olarak çizilmiştir. Anneanne ya da babaanne konumundaki kadınların torunlarıyla olan ilişkisine ve kısaca geçmişlerine eserlerde yer verilmiştir.

Gizli Özne romanında Bihter'in kriz esnasında sürekli koşmasında onu yardımcı olmaya çalışan anneanesi karşımıza çıkar. Anneanesi torununa yaşamı kolaylaştırmayı, ihtiyaç duyduğu yardımı ona sağlamayı amaçlamıştır. Bihter'in krizlerine çare arayan anneanesi bir gün okunmuş suyla gelir. Geleneksel kabullerin temsilcisi olan anneannenin getirdiği su Bihter'in krizlerinin azalmasında yardımcı olur. Eserlerde anneanne ve babaanneler geleneğin devamını sağlama, manevi ihtiyaçları karşılamada tamamlayıcı görevlerde yer alır. Ayrıca romanda Bihter'i babaanesi onu anlayan nadir kişilerdendir bundadır ki babaannesinin vefatının ardından Bihter'in krizleri artmıştır. Sorgulamadan onu kabul eden babaannesinin odasına çekilen Bihter'in bundan sonraki kaçış noktası babaannesinin ölümüyle yok olur.

Çatı Katı kitabında geçen Dantel Hatıra hikâyesi anneanneyle torunların arasında geçen olaya dayanır. Anneanne kızından yadigâr kalan torununa bakarak onu büyütür. Geleneği temsil eden anneanne tipi kadınlığın sadece yemek yapmak, evi temizlemek ve sürekli evdeki düzeni sağlamak olduğunu vurgular. Bu düşünceyi kız torunlarına aşlamak için elinden geleni yapar. Geleneğin toplum yaşamına aksetmesinde ve devamının sağlanmasında anneanneye büyük rol verilmiştir.

Ertesi güne sınavımız olduğu veya ödev yetiştirmeye çalıştığımız zamanlarda "işimiz var" desek, o bu "iş" kavramı içine "ev işi" dışında bir işin nasıl girebileceğini bir türlü anlayamaz, hayretle: -İş mi? Ne işi? Yemek mi yapacaksınız, çocuk mu bakacaksınız? Sizin ne işiniz olabilir ki?! diye karşılık verirdi. (Kaya, 2006c: 72)

Anneanne evlenecek olan torunları için el emeği danteller hazırlamıştır ancak yeni nesil okumuş kızlar ise bunları evlerinde istemez. Emeğine saygı duymadıkları için kırılan anneannenin geleneği temsil eden dantellerine modern evlerde yer olmadığı hikâyede metaforik olarak işlenmiştir. Özellikle bu hikâyede anneanne gelenek olarak sembolik anlamda kullanılmış ve modern nesille kıyaslanarak yansıtılmıştır.

Çatı Katı kitabında yer alan Setenay hikâyesinde başkışı Setenay'ın annesi doğum esnasında vefat etmiştir. Babasıyla büyüyen Setenay'ın yer yer

anneanne evine getirildiği görülür. Babası Setenay'ın anneanesiyle sınırlı ilişki kurulmasına izin verir. Babası eve haminne olarak Hafize Teyze'yi Setenay'la ilgilenmesi için alır. Annesiz büyümesinden dolayı hırçın olan geçimsiz Setenay, Hafize Teyze'ye değer gösterir. Hafize Teyze'nin kendisini haminne olarak ifade etmesi, daha geleneksel algılayışla davranışlarda bulunması ve dini konularda çocuğu eğitmesi babasının hoşuna gitmez ve haminnenin işine son verilir. Haminne geleneğin sembolü olarak eserde karikatürize edilmiştir. Bilimin ve aklın temsilcisi konumunda olan baba haminnenin tutumlarından rahatsız olarak geleneği evden uzaklaştırır.

Buğu romanında Yasef Abravanel alerjik rahatsızlığı olan Yahudi bir çocuktur. Ailesi tarafından özel ihtimamla büyütülen Yasef'in babaannesi onunla ve yetim Nur'la yakinen ilgilenir. Nur'la İbranice dışında konuşarak ona anne şefkatiyle yaklaşır. Geleneğin temsilcisi ve savunucusu konumunda çizilen babaannenin daha anaç özellikleri barındırdığı görülür. Babaanne Yasef'in bakımıyla ilgilenir ve onun gelişimine katkıda bulunur. Babaannenin varlığının hissedildiği zamanlarda Yahudi gelenek ve göreneklerine uygun olarak ma-aile kipalarını takarak Arvit namazından sonra akşam yemeğini yer. Geleneğin yaşayan temsilcisi masada bulunduğu sürece adet ve ananeler yaşamaya devam eder.

Ama Sizden Değilim hikâye kitabında karşımıza farklı farklı karakterlerde babaanne ve anneanneler çıkmaktadır. Pakize başlıklı hikâyedeki Letafet Hanım geleneksel babaannelik anlayışından uzak olarak çizilir. Eşinin ölümünden sonra hayatını kısıtlayan zincirlerinden kurtulmuş olarak gününü gün eden babaanne, çocukları ve torunlarıyla çıkarları doğrultusunda görüşmez.

Taş Parke hikâyesindeki genç kızın ruhi bunalımlarında olayların arasında bir görünüp bir kaybolan babaanne söz konusudur. Buradaki karakter ise dinin ve geleneğin temsilcisi konumunda yer alıp genç kızın intihar etmesini engellemek maksadıyla cehennemden bahseder. Arada bir hikâyede yer alıp sadece dini anlamda intiharın cezasından dem vurur.

Kaya roman ve hikâyelerinde anneanne ya da babaanne olarak kadınları derinlemesine ele alıp işlemeyi tercih etmemiştir. Dantel Hatıra ve Setenay hikâyelerindeki anneanne tipleri belirgin çizilmiş olup yukarıda bahsi geçen diğer kahramanlara sadece değinilmiştir. Bahsedilen tipler geleneksel yaşam tarzına sahip olmakla beraber aile içerisinde geleneğin devamını sağlama görevini üstlenmişlerdir.

2.6. KIZ ÇOCUĞU

Aileler dünyaya getirdikleri çocuklarını büyüterek topluma uyum sağlayan fertler olarak yaşamlarını idame etmelerinde onlara yardımcı olur. Cinsiyete bakmaksızın her çocuğun yaşamında ebeveyn örnek teşkil eder. Çocuk aile içerisinde elde ettiği kazanımlarla toplum hakkında fikir sahibi olur. “Çocuğun en yakın ve en etkili ilişkileri ebeveynlerle olan ilişkileridir. Fakat büyüdükçe bu etki bölünür, sonuçta ebeveyn imagoları giderek bilinçten dışlanmaya başlar.” (Jung, 2016: 11) Hayatla ilk tanışma anneyle başlayarak halka halinde baba ve diğerleriyle genişleyerek devam eder. Çocuğun hayata karşı ilk izlenimleri ebeveynlerinden hareketle oluşur. Bu çerçevede ebeveynlerle bir bütün benlik taşıdığı için çocuğun toplumu keşfi ebeveynleri üzerinden sağlanır. Çocuk bilincinin farkına vardığında ise ebeveyn imagolarını dışlasa da edindiği bilgilerle yaşamını sürdürür.

Ebeveynlerle kurulan bağ cinsiyet fark etmeksizin bütün çocuklar için önem taşır. Esther Vilar, kız çocuğuna çay setleri, bebek yatakları ve oyuncak bebekler verildiğini söyler. Böylece kız çocuğu başından beri anneyle özdeşim kurmaya şartlanır ve kadın rolünü benimser. Çocuk oyunlar vasıtasıyla liderlik yönünü keşfeder ve zamanla kadın rolüyle çocuğun birleştiğini belirtir. (Vilar, 1993:43) Kız çocuğunun çevresel faktörler çerçevesinde kadınlık kimliğine kavuştuğu görülür. Yaşamın ilk dönemlerinde özellikle kız çocuğunun anneyle özdeşim kurması ve çocuğun aile tarafından çeşitli şekillerde yönlendirilmesi (renkler, oyuncaklar vb.) çocukta kadın kimliğinin oluşturulmasında etkili olur.

Ataerkil toplumlarda erkeğin soyun devamını sağlama ve soyadını geleceğe taşıma görevini üstlenmesinden dolayı erkek çocuk, kız çocuğa oranla üstün tutulmuştur. Kaya, bu konuya *Gizli Özne* romanında kısaca değinmiştir. Nurten Hanım'ın oğlu Behçet karısının sürekli kız evlat dünyaya getirmesi üzerine evde terör estirir. Yeni gelecek bebeğinde erkek olmaması halinde eşinin ellerini bileklerinden keseceğini belirtir. Korkudan şaşırın kadın dünyaya erkek evlat getirmiştir fakat bebeğin elleri bileklerinden itibaren noksandır.

Gizli ya da açık bir şekilde itilen, büyüklerin tutarsız davranışlarına maruz kalan ve yetenekleri küçümsenerek daha büyük başarılar beklenen çocuklar, ileriki yaşamlarında nevrotik çatışmaların çekirdeği olan boyun eğme ve karşı gelme temayülleri gösterebilir.

Kaya, *Gizli Özne* romanında kurgusal olarak ele alınan Mavi Pelerinli Kız hikâyesinde kız çocuğu Bihter'in hayata bakışını verir. Bihter'in erkek kardeşiyle sürekli kıyaslanması ve kız olduğu için sürekli kendini aşağılanmış hissetmesi söz konusudur. Behzat toplum yaşamındaki kalıplaşmış erkeklik algısını Bihter'e oyunlar yaparak benimsetir. Kasap oyununda Bihter'in kurban olup Behzat'ın onu kesmesi, efendi-köle oyununda Bihter'in köle olması gibi... Sürekli her şeyin en iyisini yapan, en iyisini düşünen Behzat'a oranla aciz durumda kalan kız çocuğu Bihter yer alır. Behzat her şeyi zamanından önce yaparken Bihter ağabeyine oranla her şeyi geç yapmaktadır. Bu algının hem ailede hem de Behzat'ta olması Bihter'in yetersizlik duygusuna kapılmasına ve asla okuma-yazma öğrenemeyeceğine inanmasına sebep olur. Bihter'in varlık sebebi bile Behzat'tır.

Zaten Behzat Bihter doğmadan önce annesinin "Nasıl bir kardeş istersin?" sorusunu da "Mini eteklik giyen kız kardeş istiyorum" diye cevaplamıştı. Behzat bu yüzden kız kardeşine sık sık "Sen benim sayemde doğdun. Erkek kardeş isteseydim sen doğmayacaktın." diye tekrarlamaktan guru duyardı... Yani Behzat Bihter'in sadece hayatını borçlu olduğu insan değil, aynı zamanda varlığının da sebebiydi. (Kaya, 2006b: 39)

Behzat'ın psikolojik olarak kız çocuğunun varlığının sebebi gibi davranması ve baskıda bulunması belli bir durumdan sonra Bihter'in kabuslarının artmasına sebep olur. Bihter rüyalarında Behzat kelimesini

telaffuz eden herkesin bir anda insani canavara dönüştüğünü görür. Fiziksel anlamda canavardan ziyade psikolojik olarak eziyet eden canavar söz konusudur. Canavarla herkesin merhametten yoksun, bakışları dehşet saçan, çok asabi ve tehlikeli varlıklar haline bürünmesi anlatır. Metaforik okumayla Bihter'e Behzat'ın gözüyle yaklaşanlar -aşağılayan, hor görenlerin- toplumun her katmanında yer almaya başlaması kız çocuğunun ruhi devinimlerine sebep olmaktadır. "Psikanalize şunları söyler bize: Her düşün bir anlamı vardır; düşlerdeki yadırgatıcı görünüm, bu anlamın kendini açığa vururken uğradığı biçim değişikliğinden ileri gelir." (Freud, 1998:65-66) Burada ayrıyeten belirtmekte fayda vardır. Nihan Kaya, Psikanaliz alanında eğitim aldığından dolayı *Gizli Özne* romanında psikanalistlerin sıkça başvurduğu rüya tekniğiyle Bihter'in duygularını aktarır. Yetenekleri küçümsenerek gizli ya da alemen büyüklerin tutarsız davranışlarına maruz kalan çocuklar ileriki yaşlarında nevrotik çatışmalara karşı daha kolay boyun eğer. (Arslan, 2018:40) Çocukluğunda fazlasıyla örselenen Bihter'in koşma nöbetleri geçirmeye başladığı, kâbuslarının arttığı görülür.

Aile içerisinde her zaman kız çocuğu daha hassas ve narin yapıda olduğu için özel olarak ilgilenilmeye tabi tutulmuştur. Kız çocuğunun ailenin devamını sağlayacak olması, geleneklerin aktarımında görev alması ve yeni nesilleri irşat etmesi bakımından mühim görevleri mevcuttur. Kız çocuğunun yetiştirilmesi her bakımdan önemsenmiştir. Kızın eğitimi mümkünse anne ve baba tarafından bilhassa ilgilenecek itinayla gerçekleştirilmeye çalışılır. Annesi tarafından yetiştirilen kızın genellikle kadınlık aşamasında sahip olması beklenen görev ve sorumlulukları öğretilmesi esas unsur olarak ele alınmıştır. Bihter'in annesinin sürekli kız çocuğuna ev işlerini öğretmeye çalışır ve bunu adeta seremoniye dönüştürür.

Gizli Özne romanında iki kadının hikâyesi birlikte yürütülerek aktarılmıştır. Bir taraftan Revna'nın hayatı diğer taraftan Revna'nın kayınvalidesi Bihter'in yaşamı aktarılmıştır. Yanık Köşk'ün yanmasıyla beraber anne-babasız kalan Cemre'nin psikolojisi ciddi düzeyde bozuktur ve onunla ilgilenmesi için Revna hemşire olarak görevlendirilir. Revna'nın köşke gelmesiyle birlikte Cemre'nin haleti ruhiyesinin farkına varması ve

bunun düzelmesi için elinden geleni yaptığı görülür. Cemre yokluğun içerisine doğmuş kız çocuğudur, ev halkının geçmişle yaşamasının kurbanıdır. Cemre'nin varlığı yoktur, yaşamla ölüm arasında kıvrılmaktadır. Cemre'nin ağabeyi ve dayısı onun varlığını kabullenmezler ve ona karşı ilgisiz tutum sergilerler.

Bilinçaltından gelen bir baskıyla kızın varlığını sürekli inkar etmeye çalışıyorlar sanki. Hayattan, “şimdi”den, “gelecek”ten, yaşamakta olandan; dış dünyadan kaçmak istiyorlar da kaçamadıkları için tüm bunlardan garip bir huzursuzluk duyuyor gibiler. (Kaya, 2006b: 72)

Cemre'nin varlığını kabullenmedikleri gibi Revna'nın çözüm önerilerini de geçirirler. Aile halkının, kız çocuğunun annesiz büyüdüğünden dolayı bu şekilde olabileceğini ifade ederek sorumluluk almadıkları görülür. Cemre'nin üzerinde bir kızın varlık sorunu, kız çocuğunun eğitiminin ve benliğinin oluşumundaki ebeveyn faktörünün önemi satır arasında verilmiştir.

Kaya, kız çocuğunu hikâyelerinde farklı boyutlarda işlemiştir. *Evdeki Kız* hikâyesinde ise annesinin vefatı üzerine kendi hayatını feda etmek zorunda kalan Gülbike'nin sessizce yitip giden günlerini yansıtmıştır. Kız çocuğunun erkek çocuğuna oranla evde daha fazla görev ve sorumluluklara sahip olduğu işlenmiştir. Gülbike gibi yaşamlarını ailelerinin günlük rutin işlerini halletmek üzerine kurmak zorunda kalan kız çocuklarının acıklı hikâyesi konu edindir.

Hem, kız çocuğu. Okuması ille de elzem değil ya! Sonunda yine evinin kadını olacak değil mi? Doktor, mühendis çıkıp ne yapacak? Hem evde eli birz iş tutmaya da alışır, bari işe yarar bir şeyler öğrenir. (Kaya, 2006c: 20)

Geleneksel bakış çerçevesinde kız çocuğunun okuması şart değildir çünkü doktor olmasındansa ev işi öğrenmesi yeğdir. Kadınlığın sadece ev işleri öğrenerek kız çocuğunun kuracağı yuvada görevlerini yerine getirmesi olarak değerlendiren bir bakışın kesiti hikâyeden alınarak yukarıdaki parçada verilmiştir. Gülbike çocukluğunu yaşayamadan kadınlık aşamasına geçmek zorunda bırakılmış, varlığının farkında bile olmayan toplumla baş başa kalmıştır.

Kırsal bölgelerde yaşayan kız çocuklarıyla kentte yaşayan kız çocukları arasında hem yaşamsal koşullar farklılık arz eder hem de çocukluğun yaşanma süresi açısından farklılıklar vardır. Kırsal bölgelerde kız çocukların erken yaşta evlendirilmesi çocukluklarının zorunlu olarak bitirilmesine yol açar. Evliliğin beraberinde getirdiği görev ve sorumlulukları yüklenen çocuklar benliklerinin farkına varamadan kendilerinin kadın ya da anne sıfatıyla tanışır. Gelin hikâyesinde, Ankara’da yaşayan bir mühendisin yol yapımı için gittiği Ağrı’nın dağ köylerinden birinde muhtarın evinde karşılaştığı çocuk gelinle kendi kızını karşılaştırması ele alınır. Mühendisin lösemi hastası kızı için sunduğu imkânlarla gelin Mihrace’nin koşullarını - hor görüldüğü, hizmetçi konumunda kullanıldığını- karşılaştırır ve Mihrace’nin ailesini özlediğini düşünerek onu köyüne götürür. Her ne kadar çocuk olsa da evlendiği için gelin olan Mihrace babası tarafından eşinin evini terk ettiği için dövülür. Mihrace’nin bu kaçışını onaylamayan geleneksel bakışa sahip köylüler kızın bir daha böyle cahillik yapmadığını söyleyerek onu överler. Küçük kızın bireysel var olması mümkün olmadığı gibi kaçtığı hayata karşı ailesinin yanında yer almadığı tamamen bu yaşantının içerisine atıldığı görülür.

Kaya’nın romanlarındaki hassas, narin ve nahiv kız çocuklarından biri de Setenay’dır. Çatı Katı kitabında yer alan Setenay hikâyesinde aynı isimli başkişinin annesi doğumda vefat eder. Bakımıyla ilgilenen babası ve haminnesi vardır. Setenay’ın annesizliği ondan kadınlara karşı gizli bir düşmanlığın oluşmasına, hırçın davranışlar sergilemesine yol açar. Setenay kız çocuğu olarak ilgi ihtiyacını haminnesinden karşılamaya çalışır. Babasının onu geleneksel yaşayıştan ve dini değerlerden uzak tutmak istemesinden dolayı yatılı okula vermesiyle benliğindeki krizlerle baş etmek zorunda kalır.

Buğu romanında anne babasız kalan Nur’un çocukluğundan yazar bahseder. Kız çocuğu Nur aile eksikliğinin yarattığı huzursuzlukla suskun ve hayata karşı ürkek olarak ele alınmıştır. Anne ve Baba Eksikliğinde Kız Çocuğu bölümünde tekrardan detaylı olarak inceleme yapılacaktır.

Zamanda gelgitlerle yazılmış olan *Disparöni* romanında ise geniş bir şekilde Feraye ve Ferda'nın çocukları aktarılmıştır. Her ne kadar modern bir ailede yetişmeler de kız çocuklarının sevgi ve ilgiye olan özlemleri derinlemesine işlenmiştir. Anne ve babanın varlığının sadece yeterli olmadığı kız çocuklarının geleceğinin şekillenmesinde ailenin öneminin yansıtıldığı eserde sevgiye ulaşamayan kız çocuklarının ileriki yaşamlarında da tam anlamıyla mutluluğa ulaşamadıkları verilir. Var olma problemi daha kızların çocuk dönemlerinde başlayan temel sorunlarını oluşturmuştur.

Kar ve İnci, kız çocuğu metaforu üzerinden ilerleyen romandır. Eserin temelini oluşturan ismi bile iki kız çocuğunun karşılaştırılması üzerinde durur. Jung, genç kızın babasıyla olan ilişkisinin olumlu ya da olumsuz eş seçiminde bilinçdışı seviyede etkili olduğunu söyler. (Jung, 2016: 100-101) Gece'nin çocukluğunda babasından beklediği ilgiyi görememesi onda baba şefkatini tamamlayabileceği kendinden yaş olarak büyük olan hocasına yönelmesine yol açar. Gece babasının ikinci eşinden olan özellikle kız çocuğuyla sürekli kendini kıyaslar, babasının ona olan ilgini kıskanır. Babasından beklediğini bulamayan Gece, hocası Deniz'le yaşadığı yasak ilişkide hamile kalır. Deniz'in çocuğu kabullenmemesi Gece'de kapanan yaraların tekrar açılmasına yol açar. Deniz'in Dolunay'dan olan kızı Kar'ın yaşama, var olması için mücadele etmesine karşın İnci'nin varlığına tahammül edememesini kabullenemez ve Gece intihar eder. Eserde iki kız çocuğunun varlık mücadelesi kapsamında babasına olan ihtiyacı sembolik işlenmiştir.

Hikâyelerin iç içe geçmesiyle farklı bir roman armonisi olan *Kırgınlık* 'ta anneden kız çocuğuna doğrudan geçen kadınlık algısından bahsedilmiştir.

Anneden kıza geçen sezgisel bilinç akışı binlerce yıldır başka hiçbir canlı türünde bu kadar güçlü ve muktedir olmamıştır. Annenin bunu kızına hiçbir şekilde hissettirmedğine şeksiz şüphesiz emin olduğu durumlarda bile, kız annenin kadın bedenine dair bütün inançlarını, acılarını, vehimlerini, utanç ve güvensizliklerini sünger gibi devralır. (Kaya, 2017: 68)

Kız çocukları annelerinde hatta anneannelerinde devraldıkları mirasla yaşamlarını idame ettirmek zorundadırlar. Ortak kadınsal bilinç farkında

olmaksızın kız çocuğunun bilinçaltında yer edinir. Gerek toplum gerekse annelerin çocuğa yaklaşımları ortak kadın imgesinin ortaya çıkmasında etkili olur.

Kırgınlık romanında Süt başlıklı bölümde beş yaşında annesini kaybeden kız çocuğunun yaşamayı reddetmesi, öksüzlüğe alışma süreci hikâye olarak işlenmiştir. Kız çocuğunun her gördüğünü annesi zannetmesi, uyumayı, yemeyi yani yaşamayı reddetmesi annenin kız çocuğunun hayatındaki önemini verir. Okumayı öğrendikten sonra kitaplar tarafından büyütülen kız çocuğunun yaşama bakışı toplumun beklentilerinden farklılık arz eder.

Çocuk, bir kız çocuğuydu. Kız çocuğu olduğunu, ilgisini sadece kitaplara olması sorun teşkil etmeye başladığında anladı. Kurtların büyüttüğü kızları evcilleştirebilirsiniz; ama kitapların büyüttüğü bir kız, etini cendereye sıkıştırırsanız dahi bu dünyaya uyum sağlamayacaktır. (Kaya, 2017: 98)

Kitaplar toplumun aksine kız çocuğuna koşulsuz itaati değil sorgulayarak yaşamayı öğretir. Bu nedenle kitapların bünyesinde yetişmiş bir kız çocuğu toplum için mevcut düzene karşı çıkacak, tehlike arz edecektir. Toplumun ortak bilincinin dışında hareket edecektir.

2.6.1 Anne Eksikliğinde Yetişen Kız

Anne hayatın her aşamasında çocuk için sığınılacak liman, yol gösterecek pusuladır. Bu doğrultuda çocuk kaç yaşında olursa olsun annesine hem duygusal hem de fiziksel manada ihtiyaç duyar. Annenin çocuğun yetişmesinde üstlenmiş olduğu rolleri ve topluma kazandırılmasındaki görevleri babaya oranla daha fazladır. Kaya, kız çocuklarının anneleriyle olan ilişkilerine hemen her eserinde farklı açılardan eğilir. Anne-kız ilişkisi kimi zaman çıkmaza girmekte kimi zaman da annenin kızın gelişimindeki önemi verilir. Eserlerinde ana rolde yer alan kadınların çocukluk aşamasında annesiyle olan ilişkisi arka planda anlatılarak bu ilişkinin yetişkinlik yaşamına etkileri verilmiştir.

Gizli Özne romanın başkarakteri Revna, anne-babasının ölmesi üzerine üç yaşından sonra yetiştirme yurdunda büyür. Anne eksikliğini hayatının her alanında hisseden Revna sürekli olarak psikolojik sorunlar yaşar. Revna korunup, kollanma ihtiyacı hissederek ve hayatındaki sevgisizliği gidermeyi amaçlar. Geçimini temin etmek amacıyla çalışmaya başladığı Yanık Köşk'te her ne kadar zorlansa da kendi gibi annesiz büyüyen Cemre'yi yalnız bırakmak istemez. Cemre'yle kurduğu duygusal bağın annesiz büyümekten kaynakladığını ifade eder. Cemre'nin annesinin yangında ölmesi onun ruhunda kapanmaz yaralar açmıştır. Cemre on iki yaşında olmasına rağmen 8 yaşındaymış gibi narin ve cılız bir vücuda sahiptir. Dış dünyaya karşı hiçbir tepki vermeyen Cemre kendi öz bakım becerilerini bile gerçekleştiremez. Revna, çocuktaki haleti ruhiyesin normal olmadığını ifade ederek psikiyatrik tedavi alması gerektiğini belirtir. Geçmiş hayatlarının içinden söküp atamamış olan Nevzat ve Ferit ise annesiz olduğu için çocuğun böyle olmasının doğal olduğunu belirtir. Anne ilgisinden yoksun büyüyen kız çocuğunun varlık mücadelesi içerisinde kıvrandığının en somut örneği olarak Cemre ve Revna'dır. Revna nasıl ki ailesiz olduğu için sürekli krizler geçirmekteyse Cemre de hayata karşı tepkiler vermeyerek benlik krizi içinde kıvrılmaktadır. Ebeveynlerden birini yitirmesi durumunda çocukta diğer ebeveyne karşı aşırı duygu yüklenmesi görülür. Bu durum bütün ihtiyaçların babaya yönlendirilmesi sonucunu doğurur. Revna'nın annesi Revna'nın da annesiz büyümesinden dolayı babasına olan aşırı ilgisi buradan ileri gelir. Öksüz çocuğun hem kalan ebeveyni kaybetme korkusu hem de babasının sevgisiyle yetinememe duygusu buradan ileri gelir.

Ailenin devamı ve tertip düzenin sağlanmasında anne başkişidir. Anne çocukların bakımlarıyla olduğu gibi aynı zamanda onların eğitimleriyle de ilgilenir. Annenin yitirilmesi çocuklar açısından manevi yıkıma sebep olur. Evdeki Kız hikâyesinde annesi vefat eden Gülbike şartlardan dolayı annesinin yerini alarak hayatını ailesi için feda eder. Henüz çocuk olan Gülbike bir anda büyür ve ailesinin sorumlulukları altında ezilir. Annesiz büyüyen kızın hayat içerisindeki mücadelesi hikâyede ele alınmıştır.

Çatı Katı kitabında yer alan Setenay başlıklı hikâyede yazar öksüz kız çocuğunun hayatını anlatır. Doğum esnasında annesi vefat eden Setenay babasının yanında büyür. Annesinin yokluğu onda kadınlara karşı hırçın, agresif davranmasına yol açar. Setenay'ın okuldaki davranışlarından dolayı sürekli sert mizaca sahip babasından azar işitir. Setenay'ın öz bakımı babası, haminnesi, teyzesi tarafından yapılırsa da sadece annenin verebileceği koşulsuz anne sevgisi çocukta eksik kalır. Ebeveynlerinden birini kaybedince çocuklar diğerine daha sıkı bağlanır. Setenay ise babasının mizacından dolayı ona tam anlamıyla yaklaşamaz.

Setenay hakikaten de hayattan çok ölüme doğmuş bir çocuk gibiydi. Her şeyden önce hayata ölümlle başlamış, sonra da yaşantısına sanki hep bu ölümün gölgesinde devam etmişti... Sanki kucağına doğduğu ölüm, anne yokluğuyla beslenerek, varlığıyla sarmaş dolaş, arkadaş gibi büyüdüğü, tanıdığı ölüm onu giderek artan bir özlemle bağlandığı asli vatanydı da, Setenay kendisini dünya denen bu yabancı memlekette eğreti hissediyor, hayatı elinin tersiyle iterek bir an önce bu bağrımdan kopup geldiği ölüme kavuşmak istiyordu. (Kaya, 2006c: 104)

Hikâyeden alınan parçadan hareketle annesiz büyüyen kız çocukları yoklukla hayata başlar ve anne sevginin eksikliğini hissederek yaşamına devam eder. Gerek Cemre gerekse Setenay annesiz büyümeyi psikolojik olarak reddederler yemeden, içmeden günler geçirirler. Annenin eksikliğinde yetişen kız çocukları, benlik kaygısını hissederek yetişirler. Cemre ve Revna öksüz büyümeyle başa çıkmak için kendi kabuklarına çekilmeyi tercih etmişlerdir.

Buğu romanında romanla gerçek iç içe geçerek iki planda eser ilerler. Bir yanda Yasef'in Bakırköy Ruh ve Sağlığı hastanesinde yaşadıkları bir yandan da Nur'la olan ilişkisi anlatılır. Nur küçük yaşta anne ve babasını kaybederek amcası tarafından büyütülür. Nur ailesini kaybettikten sonra hayattan kopuk, dünyaya tepki vermeyen bir kız çocuğu olarak karşımıza çıkar. Çocukluk aşamasında ailesiz olmayı kabullenemeyen Nur'un isyankâr tavırları herkesin dikkatini çeker. Nur'un çocukluğu Revna ve Cemre'yle benzese de yetişkinlik aşamasına geldiğinde Nur'un diğerlerine oranla kendi benliğini arama yolunda daha sert bir karaktere büründüğü görülür. Nur, çocukluğundaki anne eksikliğiyle başa çıkmak için Filistinli çocuklara

yardımda bulunmaya çalışır. Nur, benliğini kendisiyle eş değer Filistinli çocuklarla bulmaya çalışır. Annesizliğin ruhta açtığı yaraların farkında olduğu için bütün projelerini öksüz çocuklar üzerinden yürütür.

Disparöni romanında öksüz kız çocuğu yoktur fakat anne ilgisinden yoksun büyüyen ikiz kız kardeşler vardır. Feraye ve Feryal annesinin akademisyen olmasından dolayı onunla çokça vakit geçiremezler. Belli bir yaşa kadar eve gelen yardımcıları anne zannetmeleri bundan ileri gelir. Annenin varlığında yokluk çekmeleri çocuklarda itibar kaybına da sebep olur. Ferda'nın vefatını bile birkaç günde atlatabilen annesi, Feraye'nin gözünde değerini kaybeder. Feraye eğitimini tamamlayarak iş hayatında yerini alsın bile benliğinin oluşumunda sancılar hisseder. Hayata ve insanlara kendisini kapatan Feraye'nin ana rahmine dönme isteği duyduğu açıkça eserde belirtilir. Ana rahmi insanın kendini en huzurlu hissettiği, korunaklı düşündüğü yerdir.

İstiyorum ki hep döneyim, kendime döneyim, kendi içime döneyim, kendi içimde bir iç varsa oraya döneyim, hiç çıkmayayım oradan. Bulabildiğim bütün iç'lere saklanma, hep içeride kalma arzusu zihnimi bir dikta rejimi gibi istila ediyor. (Kaya, 2008: 26)

Parçanın devamında Feraye ana rahmine dönme isteği duyan edebiyatçılardan da bahseder. Kaya eğitimini psikanaliz üzerine tamamladığı için yarattığı kahramanlarında bilinçaltılarının yansımalarına da yer verir. Var olma sancısı içerisinde kıvranan Feraye'nin yaşadığı hayatta mutluluğu bulamadığı için ana rahmine dönme arzusu farklı bakışlarla romana serpiştirilmiştir.

Ama Sizden Değilim kitabında geçen Kız, Kedi ve Paspas hikâyesindeki genç kızın anne ve babasının var olmasına rağmen çocuklarının haleti ruhiyesini çözemediklerine yer verilir. Erkek arkadaşı tarafından hem psikolojik hem de fiziksel olarak okuma yapabileceğimiz şiddete maruz kalan genç kız ebeveynleri tarafından da anlaşılmaz. Ebeveynleri kız çocuğuyla yüzeysel düzeyde ilişki kurduğundan onun gerçek durumunu hissedememiş ve ruhuna inmemişlerdir.

Kırgınlık romanında yazar annesizliğe farklı bakış açısıyla yaklaşmıştır. Annenin varlığını sadece günlük rutin işlerin yapılmasında hissediliyorsa yokluğu bu duruma göre yeğdir. “Evet, annesiz büyümek acıdır. Ama annesiz büyümek de acıdır... En iyi anne baba bile zarar verir çocuğuna. Bu zararı örtbas etmek için annelik kurumsallaştırılır, kutsallaştırılır.” (Kaya, 2017: 24) Kaya, annelik kavramının içi boş bırakılarak sadece evin tertip düzenini sağlayan kişi olarak kalmasına karşıdır. Anneler çocuklarının ilgi, sevgi gibi manevi boyutlarına hitap etmeli onları gereğince ve yeterince anlamalıdır. Bu becerilerden yoksun olanların varlığıyla yokluğu çocuğun dünyası açısından fark etmez. Kız çocuğu bu eksikliği tamamlamak için yaşamı boyunca sevgi peşinde koşmaktadır.

2.6.2. Baba Eksikliğinde ya da İlgisizliğinde Yetişen Kız

Topluma sağlıklı bireyler kazandırmak ebeveynlerin asıl vazifesidir. Sağlıklı bireyler fiziksel bünyeden ziyade psikolojik olarak toplumla uyumlu kişilerdir. Çocuğun yaşamında aile en temel unsurunu oluşturur. Çocuğun topluma karşı düşüncelerinin şekillenmeye başlaması aile içerisinde başlar. Çocukluk evresinde bu nedenle birebir ilgi her çocuk için önem teşkil eder. Kız çocuğu yapısı gereği daha hassas ve narindir. Alfred Adler’e göre, bir kızın çocuklukta yaşadığı koşullar önemlidir. Anne babanın sorunlu evliliği, babanın kabalığı, kayıtsızlığı ya da çapkınlığı kız çocuklarının ömür boyu kurtulamayacakları annelerinin yazgısına mahkûm olacakları inancının temelini atar. Bu nedenle çocuklar erkeklere karşı hep güvensiz, çekingen ve mesafeli olmayı seçerler. (Adler, 1999: 95) Bu görüşten hareketle kız çocuğunun ilk kahramanı olarak gördüğü babasıyla olan ilişkisinin etkisini hayatının her alanında görmek mümkündür. Babası tarafından yeterince ve gereğince sevgi ihtiyacı giderilen kız çocukları sağlıklı yetişkinler olarak hayatlarına devam eder. Kahramanlarından bekledikleri ilgi ve sevgiyi göremeyen kız çocukları yetişkinlik döneminde bu eksikliği tamamlama amacıyla birliktelik yaşadıkları erkeklere yoğunlaşırlar. Eksik kalan sevgi ihtiyacını ömürleri boyunca tamamlama peşinde koşarlar. Nihan Kaya birçok

eserinde baba-kız arasında olan sevgi bağı üzerinde hassasiyetle durur. Kız çocuklarının babasına olan özleminin bilinçaltlarına yansımalarını hikâyelerde yansıtır.

Gizli Özne romanının ilk bölümünde kız çocuğu Bihter'in eve misafir olarak gelen İsmail Ateş Bey'in kadınları aptal olarak nitelenmesine odaklandığına yer verilir. Bihter'in çevresindeki bu söylemler ve ağabeyi Behzat'ın çeşitli unsurlarla ona üstünlük kurması Bihter'in yetersiz ve yeteneksiz olduğu düşüncesinin çocukluğunda oluşmasına sebebiyet verir. Adler, bir kız çocuğu hemen hemen her gün sayısız vesilelerle ve farklı biçimlerde kızların yetersiz olduğunu ve ancak kolay ikincil işlere uygun olduğunu işittir. Doğal olarak bu görüşü sınavamayan kız çocuğu, kadınların yetersizliğinin ve yeteneksizliğinin yazgı olduğunu kabullenir. En son olarak da kendisinin de yeteneksiz ve yetersiz olduğu inancına vardığını belirtir. (Adler, 1999:18) Kanaatimizce Bihter'in toplumsal yaşam içerisindeki duyguları ve ağabeyinin ona karşı gösterdiği üstünlük ifadeleri kendisini yetersiz hissetmesine yol açmıştır. Bihter'in yetersizliğine olan inancının en önemli göstergelerinden biri de asla okuma-yazma öğrenemeyeceğini düşünmesidir. Bihter'de yetersizlik duygusu o kadar temellenmiştir ki bunu başarmasına rağmen madem ben öğrendim en aptallar bile bunu öğrenir diyerek bilincinde yetersizliğinin açık izlerini ifade eder.

Bihter, anne ve babasından beklediği ilgi ve şefkati göremez. Babası Bihter'i maça götürdüğünde amcasının oğluyla ilgilenmesini görerek onların ilişkisine imrenir. Maç esnasında Ali'nin yaptığı gibi babasına yönelir ancak beklediğinin aksine babası onu başından savar.

Bihter bazen köşeye çekilip başı kollarının arasında saatlerce düşünür; ama niye amcasının Ali'yi sevdiği halde babasının onu hiç sevmediğini, annesinin niye onun hiçbir şeyi anlamayacağını düşündüğünü, camdan bakan Arap Kızı'nı niye Behzat'ın her seferinde görüp de kendisinin hiç görmediğini bir türlü anlayamazdı... (Kaya, 2006b: 42)

Ebeveynlerin hayattayken sevgisinin yokluğunu hissetmesi Bihter'e ağır gelir ve benliğini bulmakta bu sebeple zorlanır. Özellikle baba sevgisi kız çocukları için özel bir önem taşımaktadır. Aynı romanda bir diğer kız

çocuğu olan Revna annesinin vefatı üzerine babasıyla büyür. Babasının sevgisine olan düşkünlüğünü eve ikinci eşin gelmesiyle keşfeder. Özellikle babasının çocuğunun olması onun babasıyla ilişki bağının kopma noktasına gelmesine yol açar. Doğum günün babası tarafından unutulması Revna'nın artık evde yerinin olmadığını anlamasına yol açar. Babasının kardeşine olan sevgisine tahammül edemez ve varlığının babası için önem arz etmediğine olan inancından dolayı kaçarak Senai ile evlenir. Varlığının benimsenmesi ve sevgi ihtiyacının giderilmesi için Senai'yi tercih etmiştir. Babasına olan aşırı hassasiyeti genç kızın hayatını şekillendirmesinde etkili olmuştur. Çalışmamızın son kısmında yer alan Nihan Kaya'yla olan röportajımızda kız çocuklarının gereğince sevgiyi alamadıkları için ömür boyu bu sevgi arayışı içinde bulduklarını ifade etmiştir. Çocuğun büyüdüğü ortamın ona hissettirdikleri zaman geçtikçe büyük bir yara halini gelir. Sevgi ihtiyacı giderek artar ve Kaya'nın ifadesine göre yetişkinlikte farklı psikolojik bozukluklar olarak ortaya çıkar. Revna'nın sürekli bayılarak kriz geçirmesi, Bihter'in koşarak içindeki sıkıntıları dağıtmaya çalışması bunların yansıması gibidir. Revna'nın kızı Revna ebeveynsiz büyüdüğü için sevgi, şefkat ihtiyacını Reha'yla gidermeye çalışır. Kız çocuğunun babasının ilgisinden yoksun büyümesi hayatı boyunca sevgi arayışı girdabına girmesine neden olur.

Babanın var olması her zaman kız çocukları için destek mahiyetinde önem taşır. Kaya, kız çocuklarının hayatlarında babaları madden varken manen olmamalarının da derin yaralar açabileceğini hikâyelerinde işlemiştir. *Çatı Katı* kitabında geçen Evdeki Kız hikâyesindeki Gülbike'nin annesi vefat etmiş ama babası hayattadır. Babanın madden varlığı güç vermek yerine kızın hayatında külfete yol açar. Evin bütün yükünün babası tarafından Gülbike'ye yıkılması onun varlığının başlamadan sonlanmasına yol açar. Babanın varlığı kız çocuğunun benliğini bulmada yardımcı olması gerekirken aksine benliğindeki krizleri derinleştirmiştir. Hikâyede babasının kızının hayatını, beklentilerini görmezden gelerek kendi çıkarları doğrultusunda hayatını yok ettiği işlenir.

Aynı kitapta yer alan *Gelin* hikâyesinin başkişisi Mihrace ailesi tarafından erken yaşta evlendirilmiştir. İşitme engelli olan çocuk gelinin ailesine özlemi eserde yansıtılır. Ankara'dan gelen mühendis kızın haline üzülererek onu ailesinin köyüne gizlice bırakır. Aşırıköy'e aile ocağına kavuşacağını düşünen Mihrace desteği babasından beklerken aksine babasının, onun yaralarını kanattığını görür. Sakat gelin olarak horlanan Mihrace'yi babası döve döve eşinin evine, mutsuzluğa terk eder. Mihrace babasının varlığında beklediği destek ve ilgiyi göremeyerek ailesi tarafından o hayata mahkûm edilir. İlgisiz baba kızını kör kuyuda bırakmış, onun yanında yer almaktan kaçınır. Toplumsal çevrenin aksine kızının yanında yer almaz.

Kitapta yer alan Setenay hikâyesinde başkişi Setenay annesinin vefatı üzerine babasıyla baş başa yaşam sürer. Lakin babasının var olması onun psiko-sosyal gelişimine katkıda bulunmaz. Setenay'ın hassas bir çocuk olmasına karşın babasının onun duygularına saygı göstermemesi, onu yatılı okula göndermesi annesiz çocuğun babasız da kalmasına sebep olur. Babanın varlığı her ne kadar maddi anlamda söz konusuysa manevi anlamda yoktur. İlgisiz babanın kız çocuğunun ruhunda açtığı yaralar derin izler bırakır. Setenay'ın ruhunda da babasının yeterince sevgisine ulaşamamış kız çocuklarına mahsus bakış yıllar sonra bile hikâyede kendisini gösterir.

Disparöni romanında ilgisiz anne babayla büyüyen dünyaya tutunma sancısı çeken Feraye karakteri başrolde. Feraye babasızlığı içinde derinden hissederek buna rağmen yaşamaya çalışır. Babasının ilgisiz tutumu onu hayatındaki baba-kız ilişkisini sorgulamaya iter. Babasız büyüyen arkadaşı Cem Enginsoy'u teselli ederken sarf ettiği kelimeler duygu dünyasının dışı vuruşudur.

Ne kadar fiziksel düşünüyorsun her şeyi Cem... Baban kendisini isteyerek öldürmedi. Bu sadece vahim bir sonucuydu yaptıklarının. Bana baksana; senin baban yoktu da benimki var mıydı sanki? Hayatımda hep belirsiz bir yeri oldu babamın.
(Kaya, 2008: 179)

Feraye'nin hayata tutunmak için verdiği mücadelede babası hep belli belirsiz var olmuştur. Feraye'ye göre babanın olmaması kötüdür ama varlık

içinde yokluk göstermesi daha acı ve katlanılmazdır. Feraye'nin kadın olarak benlik krizini tamamlamasında yanında destek olarak babası yoktur.

Babanın kız çocuklarının psikolojisinin inşasında yeri ve öneminden daha öncede bahsetmiştik. Babanın kızın hayatındaki eksikliği illa da yetim kalmasıyla bağlantılı değildir. *Ama Sizden Değilim* kitabında *Taş Parke* hikâyesinde varlığını sorgulayan, hayattan keyif alamayan kız çocuğunun babası tarafından yalnızlığa itilmesi söz konusudur. “Bu kız sen şımarttın böyle, diyor. Çok yumuşaksın. Hiçbir iş yaptırmıyorsun. Bütün gün yatıyor. Ver eline süpürgeyi, bak bakalım bir daha böyle şımarıklıklar yapıyor mu!” (Kaya, 2012: 57) Duygusal manada varlığını ve desteğini hissettirmeyen bir babanın varlığı kız çocuğuna daha ağır gelmiştir. Zira ruhsal sıkıntılarında beklediği desteği göremeyen kız çocuğunun dünyaya karşı olan bakışının çıkış noktası babasıyla kurduğu ilişkiden şekillenir.

Baba-kız arasındaki ilişkinin en net önemini belirten Kaya'nın eseri *Kar ve İnci*'dir. Romanda Gece'nin anne ve babası ayrılmıştır. Gece babasına duyduğu derin sevgiyi üvey annesinden dolayı gösteremez. Babasıyla gizli saklı görüşmeye çalışır ve babasının onu herkesten gizlemesi onun hayal kırıklarını artırır. Bu sebeple öfkesini annesine yönelterek babasının yanlarında olmamasının müsebbibi olarak onu suçlar. Karen Horney'e göre kız çocuğunun babaya yönelik ilk kadınca sevgisi ne kadar yoğun olursa babadan gelen düş kırıklıkları ya da anneye karşı duyulan suçluluk duygusu o kadar büyük olur. (Horney, 1998:79) Gece'nin annesine karşı bitmek bilmeyen öfkesi de buradan kaynaklanır. Gece'nin babasıyla olan sancılı ilişkisi yetişkinlik hayatını şekillendirmesinde de etkili olur. Gece karanlığı temsil eden kız çocuğu olarak babasının hayatında konumlanır. Gece'nin babası ikinci kez evlendiğinde eşi ilk evliliğinden herhangi bir şeyi kabullenmek istemez. Gece'yle gizli saklı buluşan, ondan kalan izleri bile temizleyen babasının tavırlarına karşı Gece sadece yüreğinde kırgınlıklar hisseder. Küçük yaşta bile babasının sevgilisi olarak kendisini görür zira onunla olması yasak, saklanması gereken durumdur. Babasından beklediği ilgi ve sevgiyi bulamayan kız çocuğunda ruhunda kapanmaz yaralar açılır. Özellikle babasının ikinci eşinden kız çocuğunun olması ve adını Beyza

koyması ondan derin tesir bırakır. Beyza aydınlığı temsil eder ve babasının sürekli aynı evin içine yaşadığı kız evladıdır. Üvey kız kardeşi Gece'nin aksine babasının hayatında ayan beyan varlığını sürdürür. Gece sevgiye olan ihtiyacını şu şekilde beyan eder:

Hele bir kız çocuğuyunuz, genç bir kadınsanız ve sevmeye açsanız. -Kız çocuklarının ve genç kadınların çoğu, yeterince sevilse de gereğince sevilmemiştir çünkü. Gereğince sevilmiyorsanız eğer, çok sevilseniz bile ne anlamı var sevilmenin, öyle değil mi?- (Kaya, 2016: 131)

Gece, babasının üvey kardeşi ve annesiyle olan hayatını kıskanır ve sürekli uzaktan evlerini izler. Asla içinde yer alamayacağı mutlu aile tablosunu zihninde canlandırır. Jung, genç kızın babasıyla olan ilişkisinin olumlu ya da olumsuz eş seçiminde bilinçdışı seviyede etkili olduğunu söyler. (Jung, 2016: 100-101) Bu görüşten hareketle babasıyla sağlam bir bağ kuramayan Gece, babasının sevgisine olan ihtiyacını hayatında kapatamadığı için ömrü boyunca sevgi peşinde koşar. Gece ailesinden beklediği ilgiyi görememesini yaşarken ölü olmak olarak ifade eder. Ona göre ölü doğmuş çocuklar zaten ölüdür ama doğduğu halde yokmuş gibi davranılanların ölümlerden farkı yoktur. Hem doğmuşlardır hem de yaşamıyorlar en acısı da budur. Gece hayatındaki sevgi açlığını gidermek için baba şefkatini bulduğu kendisinden yaşça büyük hocası Deniz İter'le duygusal anlamda görüşmeye başlar. Gece'nin Deniz'e olan ilgisi aşktan ziyade eksik kalan baba şefkatini gidermedir. Gece bir gün hamile olabileceğini söyleyip Deniz'e gittiğinde beklemediği tepkiyle karşılaşır. Dolunay'dan olan kızı Kar için didinen ve ona olan sevgisini her daim belirten Deniz, Gece'nin karnındaki İnci'yi kabullenmek istemez. Kar ve İnci karşılaştırması kitap boyunca farklı metaforlarla karşımıza çıkar. Gece'nin babasının iki kızı arasında kalması ve Beyza'yı tercih etmesi gibi Deniz'de görünürde olan kızı Kar'ı tercih eder. Gece nasıl görünmezse İnci'de suyun derinliklerinde görünmez. Beyza nasıl beyaz ve aydınlığı temsil ediyorsa Kar da aynı şekilde beyazlığın timsalidir. Gece babasıyla olan ilişkisini kendi bebeğiyle Deniz'in arasında görünce bu kez dayanamaz ve intihar eder. Zira varlık, yokluk kadar acı bir imtihan değildir. Gece'nin babası Beyza ve Gece arasında kalmışsa Deniz de Kar ve

İnci arasında kalmıştır. Tek fark ise Gece varlığıyla bu tercihin sonucunu hayatında yaşarken İnci'ye var olma şansı tanınmamıştır.

Gece, baba-kız arasındaki yoğun sevgi bağına farklı bakışla yaklaşır. Kız çocuğun babaya karşı geliştirdiği yakınlığa Elektra kompleksi denir. (Karabulut, 2013, 58) Aynı kompleks bağlamında Freud, “İlk başarısızlığın çocuğun tüm geleceği üzerinde sakatlayıcı bir etkisi vardır (Freud, 1999, 157)” der. *Kar ve İnci* romanında Gece karakterinden alınan parçadan hareketle babaya duyulan sevgiyi Elektra kompleksi çerçevesinde okumak mümkündür. “Babalarımızla evlenemediğimiz için ya da babalarımız bizimle evlenmedi diye başkalarıyla evleniyoruz zaten, diyor bu kez Gece.” (Kaya, 2016: 107) Karen Horney, insanları evlenmeye iten gücün çocuklukta Oıdıpus karmaşasından kaynaklanan bütün eski arzuların evlilikte gerçekleşeceği umudundan kaynaklandığını belirtir. (Horney, 1998:85) Gece'nin hayatında babasına karşı duyduğu derin sevgi ve ona kavuşamama duygusunun derinindeki kompleks yapının uzantısı olarak kahramanın ifadelerinden hareketle tespit edilebilir.

Yaygın görüşün aksine Kaya'nın *Kırgınlık* romanında kız çocuklarının başarılı kadın olmasının arkasında babalarının destekleri olduğu düşüncesini çürütür. “Her güçlü kadının arkasında babası vardır’ notuyla kart yazdı. Hâlbuki güçlü kadınların arkasında hiç kimse olmaz genelde. Bunu ikimiz de biliyoruz, öyle değil mi?” (Kaya, 2017: 25) Babanın desteğiyle bir yere gelen kadınlardan ziyade ailesine karşı var olmaya çalışanlar toplum içinde güçlenir. Bu nedenle Kaya bu görüşünü ilerleterek kız çocuğunun ruhunu yok etmek için kurulan örgütlü sistem olarak aileyi gösterir. Babanın çocuğun ruhindaki beklentileri karşılayamaması ve bireysel mücadelesinde yanında yer almaması görüşe dayanaklık eder.

3. BÖLÜM

TOPLUMSAL HAYAT İÇERİSİNDE KADIN

İkinci bölümde kadının aile içerisinde üstlendiği roller çerçevesinde kurduğu ilişkilerini inceledik. Aile çerçevesinde kurduğu ilişkilerle birlikte kadının farklı adlarla aile içerisinde yer aldığını belirledik. Üçüncü bölümde ise kadının toplum içinde kazandığı rollerle birlikte bireysel anlamda topluma varlığını benimsetme, kimlik arayışı içerisinde girme ve toplumun kadına yönelik tutumlarını inceleyeceğiz.

Sosyal hayatta kadının üretici konumdan tüketici statüsüne geçmesi toplumların kadınlık algısında değer kaybına yol açmıştır. Tarihsel çağlarda kadın, erkeğin yanında üretime katkı verdiği aşamada toplumda da belli statülere ulaşmıştır. Kadının üreticilikten hazır tüketici konumuna geçmesi ve evin içine dönmesiyle birlikte toplumdaki kadına yönelik görüşlerde de farklılıklar ortaya çıkmıştır. “Kadınların yaşam alanını erkekler çizerler ve bunu zorla gerçekleştirecek konumda bulunurlar; kadınlara erkeklerin bakış açısına uygun yaşam biçimlerinin biçerler.” (Adler, 1999:11) Kadınlar toplumsal hayatta erkeklerin çizdikleri sınırlarda yaşamaya ve bu sınırların içinde belirlenen rolleri üstlenmek durumunda kalmıştır.

Toplumun genel tanımı “Aynı toprak parçası üzerinde bir arada yaşayan ve temel çıkarlarını sağlamak için iş birliği yapan insanların tümü, cemiyet” şeklinde verilir. (TDK Güncel Türkçe Sözlük, Toplum Maddesi) Bir arada yaşayan insan topluluğunun mevcut düzeni korumak ve devamlılığını sağlamak için iş birliği yapması şarttır. Buna bağlı olarak da herkesin belirli noktada toplum hayatında doldurduğu bir yer vardır. Bu sebeple toplumda cinsiyet bağlamında rol paylaşımları yapılmıştır. Biyolojik cinsiyetten farklı olarak “Toplumsal cinsiyet ise toplumun kadın ve erkek için uygun bulduğu, toplumsal olarak inşa edilmiş rolleri, davranışları, aktiviteleri ve nitelikleri kastetmektedir.” (Kılıçaslan ve Işık, 2016: 5) Belirlenen roller ve davranışlar yazılı olarak belirtilmez lakin toplum tarafından davranışlar üzerinde

uzlaşılır. Kişi bu zorunluluğu yerine getirmekten kaçınırsa toplum tarafından çeşitli şekillerde ayıplanma , kınanma gibi cezalandırılır.

Alfred Adler, *Cinsiyetler Arasında İşbirliği* başlıklı kitabında toplumda kadının görevi güzel olmak ve çocuk doğurmakla sınırlandırıldığını söyler. Kadınları etkileyen bu yargının er geç kadınlar tarafından kabullenildiğini ve erkeklerin biçtiği role kadınların razı olduklarını belirtir. (Adler, 1999:92) Toplumsal yaşamda işbirliği kapsamında kadınlara çizilen roller ve görevler aslen erkekler tarafından şekillendirmiştir. Kadının ikincil işler için uygun görülmesi, annelik vasfının öne çıkarılması bunlardan bazılarıdır. *Gizli Özne* romanında İsmail Ateş Bey'in bütün kadınların aptal olduklarını ve bütün gün yemek yapıp ev temizlediklerini söylemesi Adler'in görüşünün Kaya'nın romanındaki karşılığı olarak verilebilir.

Toplum hayatı içerisinde kadın farklı roller üstlenerek varlığını benimsetmeye çalışır. Kadınların ev içinde kendilerinin, ailelerinin ve toplumun yeniden üretimi için yaptıkları, kullanım değeri olduğu halde piyasada değişim değeri olmayan ve parasal karşılığı bulunmayan çalışma biçimleri (yemek pişirme, temizlik, çocuk ve ailenin diğer bireylerinin bakımı gibi işler) üretim faaliyetlerinden sayılmayarak değersiz kılmaktadır. (Özçatal, 2011:22)

Roman kahramanı İsmail Ateş Bey'in görüşünü temellendirdiği nokta kadının ev temelli çalışma yapması ve herhangi bir ücret almamasından kaynaklanır. Özçatal'ın da dediği gibi kadının ucuz iş gücü olmasından dolayı toplumdaki kimi kesimlerce basit işlere uygun olduğu görüşü doğmuştur.

Toplumun her kademesinde kadınlar karşımıza çıkar. Her ne kadar hayatın içinde geri planda duruyormuş izlenimi verilse de hayatın öznesi kadındır. Özellikle evin sahibi, düzenleyicisi, yuvanın devamını sağlayıcısı konumunda kadın ailede başı çeker. Revna *Gizli Özne* romanında Yanık Köşk'ün tarihçesini anlatan Ferit'e anlatılan hikâyelerin sürekli kadınlar üzerinden gittiğini belirtir. Bunun üzerine kadınların toplum hayatındaki önemi romanda şöyle verilmiştir:

Üstelik, sanki sadece kadınlar yaşamış gibi bu evde... Sanki bu ev hep kadınlara ait olmuş, bir kadından diğerine miras kalmış, sadece kadınların hikâyesine zemin olmuş da, erkekler onların hikâyesinin yazılması için varlıkları gerekli ara motif işlevini görmüşler gibi... Bazılarının adını bile bilmediğimiz

halde... Ezilenler, acı çekenler, ya da köşkün yükünü omuzlayanlar da hep kadınlar olmuş halbuki...

-Gerçek hayatta da böyle değil midir zaten? Bir evi, o evin kadınına daha ait görmez miyiz içten içe? O evi o ev yapanın, içinde yaşayan kadın olduğunu düşünmez miyiz? Ve ortada bir suç, bir mesuliyet, bir görev olduğuna inandığımızda, onun nesnesi olarak kadını görmeye meyilli değil miyizdir her zaman? Geçmiş de değil köşkün, hayatın yükü altında ezilmiş kadınlarla hatırlamak çok doğal herhalde. (Kaya, 2006b: 32)

Kaya, hayatın öznesi konumunda yer alan kadınların çeşitli sebeplerle her şeyden mesul tutulduklarını belirtir. Kadınları hemen her zaman suçlamaya uygun toplum yapısının varlığından duyduğu rahatsızlığı birçok eserinde dile getirir. Çalışmamızın son bölümünde yer alan röportajda yazarın kadın hakkındaki görüşlerinde hayatın öznesi konumunda görünen kadının aslında sürekli nesnesi olarak yer aldığını belirtir. Özne olanlar-erkekler-çerçeveyi çizerek rolleri dağıtır ve nesneye de görevlerini yerine getirmek kalır.

3.1. TOPLUM TARAFINDAN OLUŞTURULAN KADIN KALIPLARI

Toplumun kalıpları, ortak zihinsel temelde oluşturulan toplumla uyumlu ideal olarak belirtilir. İdeal düşüncenin tasarlayabileceği bütün üstün nitelikleri kendinde toplayan uygun olan, şeklinde tanımlanmıştır. (TDK Sözlük, İdeal Kavramı) Jung'a göre toplum her bireyin kendisine atfedilen rolü elinden geldiğince iyi oynamasını bekler. Tabii hiç kimse benliğini beklentilere uyduramaz. Dolayısıyla insanlar toplumun beklentisine karşılık yapay bir kişilik oluşturmak zorunlu kalır. (Jung, 2016: 16) İdeal kadın algısı toplum tarafından şekillendirilerek toplumun kadından beklentisine uyumludur. Toplumsallaşma bireyin içerisinde yer aldığı grubun normlarına, değerlerine, karakteristik özelliklerine uyum sağlamasıyla başlar. Bireyin kültürel öğeleri öğrenip içselleştirmesiyle birlikte bireysel kişiliği oluşur ve şekillenir. (Coştu, 2009: 119) Toplumda belli bir düzeninin varlığı

sürdürebilmesi için her kitleye farklı roller düşer. Biyolojik cinsiyete yönelik oluşturulan rol paylaşımını çocuk aile ortamında keşfeder. Toplumda eril ve dişi anlayışımızın en önemli belirleyicisi anne, babamız ve deneyimlerimizdir. (Keller, 2016: 112) Nihan Kaya, toplumun ideal kadın düşüncesinin bilincimize farkında olmadan yerleştirildiğini eserlerinde ifade eder. İdeal kadın algısının bilincimize yerleşmesi belirli bir plan dâhilinde değildir. Sosyal yaşamdaki kolektif düşüncelerin -özellikle annelerin kız çocuklarına- zaman içinde nesilden nesle aktarılarak kadın kalıpları varlığını sürdürür.

Kadınlık algısı her zaman toplumdan topluma farklı değerlendirilmiştir. Toplumun zihninde ortak oluşturduğu kadın kalıpları ortak zihniyetinin ürünüdür. Kadından beklenen kalıplar çerçevesinde hareketler sergilemesi, belirlenen sınırlarda durması, toplum nezihinde kabul görendir. Yazılı olarak belirlenen kurallar olmasa dahi toplumun farkında olmadan üzerinde sözleştiği durumlar vardır. İnsanların üzerinde uzlaştığı ama asla ifade etmediği kurallar yaşam içinde kadınlara çeşitli şekillerde çocukluktan itibaren benimsetilir. Kuralların dışına çıkması durumunda kadına psikolojik açıdan baskı uygulanarak kadının kalıpların dışına çıkılması engellenir. *Gizli Özne* romanında eşi ölmüş olan Fikret'in siyah çiçekli elbise giymesi üzerine toplum tarafından dışlanması bunun adeta örneğidir. Çalışmamızda daha önce Eşinden Boşanmış veya Terk Edilmiş Dul Kadın bölümünde toplumda dul olarak hayatını idame ettiren kadınlara çizmiş olduğu kalıplardan bahsetmiştik. Fikret'in eşinin ölümünden sonra siyah çiçekli elbise giymesi toplum tarafından kınanmasına sebep olduğu gibi onun yaşama sevincinin elinden alınmasına da yol açar. Zira Fikret toplumun beklentisinin dışında olmadığını belirtmek için bir daha gülümsemez ve asla çiçekli elbise giymez. Dul kadın kalıbına göre eşinin vefatından sonra kadının ölmeden ölmüş gibi davranması, kıyafetlerini daha sade seçmesi gerekir. Bu kalıpların dışına çıkan herhangi biri toplumun içinde aşağı edilir.

Aynı romanda Bihter karakteri çocukluktan itibaren kadınların kalıplarda yaşadığını gözlemler. Evlerine gelen Ateş İsmail Bey Amca, kadınların hepsinin aptal olduğunu, bir şeyden anlamadıklarını ve tek

bildiklerinin ev işi olduğunu ifade eder. Ayıplamaların ve kınamaların hüküm sürdüğü ortamda Bihter birey olma yolunda ilerlemeye çalışır. Toplumda kadının ev işi yapması ve evin tertip düzenini sağlanması beklenir. Bihter'in ev işini öğrenmesi yönünde çocukluğundan itibaren annesi küçük küçük heveslendirme çalışmaları düzenler. Böylece Bihter ideal kadının ev işlerini idare etmesi gerektiğini algılar. Bihter, felsefeye olan merakından dolayı kadınların toplum düzeni içerisindeki yerini sorgulayan Simone de Beauvoir'in Kadın/Öteki Cins isimli kitabını okur. Simone de Beauvoir'in kadınların ev işi konusunda öne sürdüğü düşünceleri de Bihter'i etkiler. Simone de Beauvoir Bihter'in okuduğu kitapta toplum tarafından kadının kalıplara sokulmasını şu şekilde ifade etmektedir: "Kadını götürüp mutfağa ya da süslenme odasına kapatıyor, sonra da ufkunun darlığına şaşırıyor; kanatlarını kesiyoruz, sonra uçamıyor diye yakınıyoruz." (Çetin:2016) Bihter okuduğu kitaptan da çok etkilenmiş olmalıdır ki toplumun beklentisinde değil aksi yönünde hareket eden kadın olur. Kalıpları sorgulayan ve kabullenmeyen kadının varlık mücadelesini yansıtır. Bihter toplumun biçtiği rolle özdeşleşme durumu gerçekleştiremez. Böyle bir yapay kişiliğin oluşturulmasında dahi Jung'a göre bütün olağan vakalarda kötü ruh hali, duygusal boşalma, takıntılı fikirler gibi bilinçdışı tepkileri meydana çıkarır. (Jung, 2016: 17) Bihter'in de benliğinden uzaklaşması ve toplumsal yapay kimlik inşasından bilinçsizce koştığı görülür. Bastırdığı duyguların dışa vurumu olarak koşma eylemi eserde verilir.

Bihter'in annesi Nurhayat Hanım'ın toplumun beklentileri bakımından mükemmelliği karşısında onun eksikleri mevcuttur. Annesinin her şeyi belli ölçü ve mesafede yapmasına karşı Bihter'in kusurları kapanmaz. Bihter ne yaparsa yapsın ruhu toplumun beklentileriyle birebir örtüşmez. Bunun eksikliğini ruhunda hisseder farklı olması toplum tarafından dışlanmasına yol açar. Bihter'in toplumun beklentileri yönünde hareket edememesi, gelin olma ritüelini gerçekleştirememesi toplum tarafından ayıplanmasını beraberinde getirir. Kalıpların dışında kalanlar aykırı olarak görülüp toplum tarafından yok sayılır.

Bilinçaltımız atalarımızın deneyimleriyle dolu olduğunu daha önce de belirtmiştik. Bilinçaltından doğrudan aktarım sağlandığı için anne-kız arasında ayrıyeten özel bir aktarım olmasına gerek yoktur. Nihan Kaya toplumun kadınlık algısının uzantılarının ortak bilinçle kız çocuklarına yerleştirdikleri üzerinde değinir. *Çatı Katı* kitabında yer alan Evdeki Kız hikâyesinde Gülbike'nin toplumun beklentilerine uygun hareket etmesi ve sorgulamadan ona çizilen rolü benimsemesi kanaatimizce bu algının uzantısıdır.

Yüklendiğin hayatların tercihin değil, sana anneannelerinin bıraktığı eski bir miras olduğunu düşünmeyeceksin bile. Değişenin yalnızca başka fayans taşları, başka parkeler olduğunu hiç anlayamayacaksın. Bir gün geriye bakıp arkanda yalnızca temiz havlular, ütülü çamaşırlar, yıkanmış bulaşıklar gördüğünde, bu hayat senin mi, yoksa başkalarının mı; cevaplayamayacaksın. (Kaya, 2006c: 23)

Anneannelerden gelen uzantının kızın bilincinde yer edinmesi ortak toplumsal kabullerin sonucudur. Gülbike toplumda ve babasının gözünde ideal kadındır. Kendi varlığını yok ederek ailesinin varlığının devamını sağlamış; koşulsuz itaat ederek ses çıkarmamıştır. Gülbike'nin babasının da diğer çocuklarına oranla en uysal, sessiz ve memnun olduğu evladı olarak onu göstermesi bu algıdan hareketledir. Zira diğer kızı Gülce okuduğu için babaya sürekli itiraz etmekte, sorumluluk almamaktadır.

Çatı Katı hikâyesinde yazar toplum tarafından belirlenmiş kuralları eleştirir. Mektup tarzında ele alınan hikâye kızın babasına hissettiklerini aktarması üzerine kurgulanmıştır. Türkiye'deki oluşturulan toplum kalıplarının varlığına yönelik hikâyeden verilen satırlar sınırlarla yaşamının kadınlar açısından zorluğunu örnekleyecektir:

Türklerin hemen her konuda kendilerine has öyle çok sorgulanmaz kuralları var ki, kendimi nereye koyacağımı bilemediğim zamanlarda bu beni memnun bile ediyor. Nerede nasıl davranacağımın, hatta nasıl hissedeceğimin burada önceden belirlenmiş kalıpları var çünkü. Kararsız kalındığında bu kalıplardan birine uyup sürüklenmekten kolay hiçbir şey yok. (Kaya, 2006c: 78)

Yazar kadın kahramanları üzerinden toplum kalıplarını eleştirir. Kadınların nerede, hangi hal ve davranışlarında bulunacağından

hissedeceklerine kadar toplum tarafından müdahalede bulunulmasını ironiyle ele alır.

Kadınlara yönelik kalıplar daha çocukluk döneminde verilmeye başlanır. Türk toplumunda kullanılan kadınlarla ilgili ifadelerde bunu destekleyerek günlük hayat içinde yerini alır. Kişinin zihninde kadına ve erkeğe yönelik soyut bir imge mevcuttur. Kişi kendisine ya da bir başkasına yönelik kadınlık algısını toplumun kadın için oluşturduğu kadınlık şablonundan bağımsız değerlendiremez. (Kılıçaslan ve Işık, 2016: 4) Bu çerçevede oluşturulan kadınlık imgeleri toplumun algısında yer edinir. *Setenay* hikâyesinde Eren ve Mert'in arasında geçen diyalogda Eren'in kertenkeleyi görünce kaçması üzerine "kız gibi kaçtın" diyerek cinsiyet üzerinden aşağılanması toplum yapısındaki kadına yönelik algının günlük konuşma dilindeki durumunu yansıtır. Yine çocukların arasında araba seçimi olduğunda *Setenay*'a kız olduğu için zorla pembe arabayı seçtirmeleri ve sana bu yakışır diyerek kabullendirmeye çalışmaları toplum yapısındaki kadınlık algısından ileri gelir. Renklere cinsiyet yüklemek, belli duyguları kadınlara mal etmenin yazar tarafından ironiyle işlendiği görülür.

Dantel Hatıra hikâyesinde geleneğin temsilcisi konumunda yer alan anneanne kadınlık algısına sürekli vurgu yapar. Bu kalıpların dışında hareket eden yeni nesil kız torunlarını da her fırsatta eleştirir.

Türk toplumunda hem yuvanın kurulmasında hem de ailenin devamının sağlanmasında kadına düşen rol ve sorumluluklar hayli fazladır. Aile kültürü kadına verilen görevleri benimseterek kadının asli unsuru haline getirmektedir. *Kaya*'nın *Kar ve İnci* romanında Gece karakteri üzerinden bu kavramlar sorgulanır:

Kadın anlatıyordu. Kadın sonra "Sonra bir çocuğum oldu" dedi. "Sonra bir çocuğumuz oldu" demesi gerekirken. Ne kadar yalnız bırakılmış olduğunu bilmiyordu. Başka birçok kadın gibi. Kız kadının ne kadar yalnız bırakılmış olduğunu bilmiyordu. Henüz başka birçok kadının yaşadığını yaşamamıştı. (Kaya, 2016: 79)

Kadınların üstlendiği görevleri yerine getirmesi, fedakârlık göstererek kendinden feragat etmesi sıradan ve toplumun ona yönelik

beklentilerindedir. Kadın yetiştirilmesinden kaynaklı olarak her şeyi yapmaya hazır ve nazırdır. Gece'ye göre erkeklerin muazzam fedakârlığı, kadının olağan fedakarlığına denk düşer.

Gece, Deniz'le ilişkisinden olan gebeliğini sürdürmek ister. Toplumdaki kadına yönelik namus kavramından dolayı Gece'nin ailesi onu reddeder. Deniz'e ulaşmanın yollarını arayan Gece bu yolda tek başına kalır. Toplumun evlilik dışı birliktelik gibi durumlarda kadına yönelik algısı romanda Deniz karakteri üzerinden aktarılır:

İkimiz de eşitiz, yetişkiniz ve sen benden daha güçsüz, daha kırılgan, daha korunaksız, her ne haltsa o değilsin! Öyleymiş gibi davranmayı, benden alacaklıymış gibi davranmayı bırak! Toplumun kadın algısı yüzünden bu vehimler; anlamıyor musun? (Kaya, 2016: 161)

Kaya, kadına yönelik toplumsal algı ve tutumları Deniz karakteri gözünden verir. Kadının erkek cinsine oranla daha güçsüz, daha korunaksız olma halini eleştirir. Toplumda namus kavramının içi özellikle kadınlara doldurulur. Bu sebeple kalıpların dışına çıkan Gece toplum tarafından dışlanarak namussuz addedilirken Deniz'e tepki verilmez.

Kaya, toplumda kadını kalıplara sığdırma zihniyetini *Kırgınlık* romanında detaylıca ele alır. Uygun kadın olarak gösterilen Michèle'nin fiziksel ve ruhsal özellikleri toplumsal açıdan ideal görülen kadın algısına benzerdir:

Basbayağı hoşlanıyordunuz kızdan bir aralar. Ama ne sebeple; Kızı hanım hanımcık Türk kızlarına benzettiğiniz için! Baş başa kaldığımızda Michèle'i övdüğünüz cümleleri hatırlayın bir bir. 'Bakışları hep önünde,' diyordunuz. ...Dizlerini örten etekler, topuksuz ayakkabılar, yakasını boyun bağıyla sıkı sıkı bağladığı gömlekler giyer, düz kahverengi saçlarıyla yüzünü elinden geldiğince kapardı. Sadece sade değil, aynı zamanda da düz, gösterişsiz bir kızdı aslında. Allahım, ne bayılırdınız o 'gösterişsiz'liğe! (Kaya, 2017: 16)

Kadının varlığının toplu yaşamda az hissedilmesi toplum tarafından onun kabulünü kolaylaştırır. Günlük hayatta kullanılan hanım hanımcık ifadesi kadınlar için uygun görülen kalıplardandır. Yazar eserlerinde kadın kahramanı tanıtırken kadınlara has ifadeler yer verir. Toplumsal hayatta kadının gösterisinin az olması erkek egemen kültürler için olumludur. Michèle

benlik arayışında kendini bulmaya çalışır. Bu arayış içerisinde Michèle hayatındaki erkeklerin beklentileri çerçevesinde yaşamını ve kıyafet dolabını şekillendirir. Bu şekilde onlar için kendini kabullendirmeye çalışır. Hanım hanımcık, kız gibi uslu, varlıkla yokluk arasında yaşamını idame ettirme mücadelesinde savaşıır.

Toplum tarafından oluşturulan kadın kalıpları zamansal olarak değişimlere tabii olsalar da genel olarak anneden kıza bunların aktarımları sağlanır. “Bilinçaltımız bir bakıma atalarımızın deneyimlerinin depolarıdır bunlar, ama tek başlarına deneyim değildirler.” (Jung, 2016:13) Bahsedilen anne-kız arasındaki aktarımla ilgili Kaya’nın *Kırgınlık* romanından bir parça vermek yerinde olacaktır:

Anneden kıza geçen sezgisel bilinç akışı binlerce yıldır başka hiçbir canlı türünde bu kadar güçlü ve muktedir olmamıştır. Annenin bunu kızına hiçbir şekilde hissettirmediğine şeksiz şüphesiz emin olduğu durumlarda bile, kız annenin kadın bedenine dair bütün inançlarını, acılarını, vehimlerini, utanç ve güvensizliklerini sünger gibi devralır. (Kaya, 2017: 68)

Toplumun kadına benimsettiği kalıplar farkında olmaksızın sezgisel bilinç akışıyla nesilden nesille aktararak varlıklarını sürdürür. Kadın bedenine, kadın inançlarına ya da kadın davranışlarına yönelik belirlenen kalıpların dışında hareket eden kadını kınama, ayıplama gibi toplumsal yaptırımlar bekler.

3.2. TOPLUMUN KADINA BASKISI

Zihniyet milletin uzun zaman diliminde oluşturduğu hayata bakışı, düşünüş biçimidir. Toplumsal zihniyet milletin içinde bulunduğu şartlarla birlikte şekillenir, bu sebeple dönemseller açıdan değişime uğrayabilir. Bahsedilen farklılaşmalar bir zaman dilimi içerisinde yavaşça gerçekleşir. Her ne kadar çağdaş düşünce ve tavırlar toplumda yer edinmeye başlasa da genel olarak toplumun kabullerindeki başkalaşımalar yavaş ve durağan evrilir. Buradan hareketle kadının toplumda üstlendiği rol ve sorumluluklar hayat

şartlarıyla paralel olarak değişmiştir. Kadın toplum içinde bazı kalıplarla sınırlandırılarak ve bunların dışına çıkması durumunda toplumsal yaptırımlara başvurulur. Bu ve bunun gibi çeşitli durumlar kadınlar üzerinde manevi bir baskı oluşturur.

Geleneksel bakışın etkili olduğu ailelerdeki kadınların yüklendiği görev ve sorumluklar daha fazladır. Bunların yaptırımı aile içinde farklı kişilerce sağlanır. Mesela gelinin görevlerinin yerine getirmesi geleneksel kayınvalide karakteri üzerinden sağlanır. *Gizli Özne* romanında Yanık Köşk'ün geçmişinde Nurten Hanım'ın evin temizliğinden, düzeninden sorumlu olmasına karşın kayınvalidesi arada bir yoklamaya gelir. Nurten Hanım üzerinde baskıyla korkarak ağlar ve kendisini farklı davranışlar içinde bulur.

Toplumun kadına yönelik baskılarından biri de çocuğun cinsiyetinin kadın tarafından belirlendiğine olan inançtır. Nurten Hanım'ın oğlu Behçet soyunun devamı için ille de erkek çocuk ister ve bundan dolayı eşine baskıda bulunur. Hikâyede verilen mesaj toplumdaki neslin erkek çocuktan ilerleyeceği düşüncesinden ileri gelir. Ataerkil aile yapısına sahip olan toplumlarda bu düşünce kadına yönelik baskıları beraberinde getirir. Behçet'in eşine tekrardan kız çocuk dünyaya getirirsen ellerini bileklerinden keseceğim, diyerek tehdit etmesi toplumsal argümanın uzantılarından ileri gelir. Behçet, erkek evlat istediği için bütün kızlarına erkek isimleri koymasından manidardır. Behçet'in kızı Fikret'in erkek gibi(!) kız olması onu diğerlerinden üstün olarak görmesini sağlar. Romanda ayrıca eşinin ölümü üzerine Fikret'in toplumun kurallarıyla baş etme çabalarından kısaca bahsedilir. Dul kadına yönelik yaşam alanının belli kalıplar dâhilinde şekillendirilmesi Fikret tipi üzerinden ele alınır. Bu konuyu daha önce *Eşinden Boşanmış veya Terk Edilmiş/ Dul Kadın* başlıklı bölümde detaylı olarak ele almıştık. Bu sebeple dul kadınlara yönelik toplumsal baskının varlığını kısaca değinmeyi uygun bulduk. Bu kalıplar kadınların varlığını sınırlandırmakla kalmamış, onların benliklerinden uzaklaşmalarına sebebiyet vermiştir. Keza babaannesinin Bihter'e aktardığı dul kadın hikâyelerinde neşeli olma hali bile dul kadınlar için kalıpları kırmak olarak ifade edilir. Bu nedenle babaannesinin anlattığı

dul kadın hikâyelerinde toplumun azlettiricisi konumundaki erkek kardeşleri tarafından dul kadınlar toplumdan öldürülerek yok edilir.

Çocukluktan genç kızlığa geçiş yapan Bihter toplumun kurallarıyla yeni tanışır. Toplumdaki kadın bedenine yönelik zihniyetten hareketle Bihter bedenini gizler ve bundan dolayı okuduğu romandan etkilenerek babasından mavi pelerin ister.

Bihter seneler sonra, genç kızlığa yeni yeni adım attığı o yılları yoğun ve uzun süren bir “kendini inkâr çabası” içinde geçirdiğini düşünecekti. Nitekim çocukluk Bihter için her zaman insanın kendisi olarak yaşayabileceği yegâne sığınak olarak kaldı. Altında saklanabileceği pelerin Bihter’e çocukluğunu, kendisi olabilme özgürlüğünü geri verebilirdi. (Kaya, 2006b: 55)

Bihter’in okuduğu romandaki kahraman, göğüslerinin varlığından utanarak pelerin giyer. Bihter de bir anlamda kendini saklayıp varlığını istediği gibi sürdürebilmesi için pelerin giymeyi tercih eder. Genel olarak kadınlar doğası gereği ya da toplumsal normlardan dolayı benliklerini gizleme durumundadır. “Kadın öteden beri varoluşun gölge tarafını temsil edegelmiş, doğasını gizlerin karanlığıyla örtüp saklamaya her zaman eğilim göstermiştir.” (Graber, 1998: 5) Toplum tarafından ayıplanan yerlerin örtülmesi ve onun beden algısından hareketle pelerin kurtarıcı görülür. Romanda kadınların içindeki çocuğu öldürmeyerek kendi benliklerini istedikleri gibi şekillendirmelerinin alternatif yolu olarak pelerin çizilmiştir. Zira pelerinin çocuklar tarafından tercih edilmesi ve toplumsal normlarda çocuklara yaptırımların olmaması kanaatimizce pelerinin metaforik okunmasına sağlar.

Bihter’in yapısındaki farklılıklar toplum tarafından eleştirilmesine yol açar. Ruhuyla bedeni arasında sıkışan Bihter, toplumun beklentisi yönünde yaşayamadığı için kriz anlarında kendini durduramadan hızla koşmaya başlar. “Bilincin rahatsız edici bir şekilde, çoğunlukla birbirinden oldukça farklı iki figüre bölünmesi, bilinçdışı üzerinde yansımaları olan acılı bir psikolojik operasyondur.” (Jung, 2016: 16-17) Bihter’in toplumun istediği kimliği ve kendi benliği arasında sıkışıp kalması onu bilinçdışı seviyede koşma eylemine iter. Evde, okulda, arkadaş ortamında ve aile çevresinde beklenen

kalıba uyamadığı için üzerinde yoğun baskı hisseder ve benliğini yalnız kaldığı zamanlarda ortaya çıkarmaya çalışır. Toplumun tek kalıba sığdırma çalışmalarına karşın Kemal'in onu olduğu gibi kabulü hayatlarını birleştirmelerindeki ana unsur olmuştur. Her ne kadar Kemal başlangıçta toplumun aksine onu yargılamamış, varlığına saygı duymuş olsa da zamanla o da Bihter'e baskı kurarak kalıpların içinde yaşaması için onu zorlamıştır.

Çatı Katı'nda yer alan Evdeki Kız hikâyesinde Gülbike'nin yitip giden hayatı ele alınır. Aile hayatındaki kadının görev ve sorumlulukları toplum tarafından sezgisel bilinçle nesilden nesle aktarılmaktadır. Gülbike kız çocuğu olduğu için evin temizliğinden, düzeninden ve kardeşlerinin bakımından mesul tutulmuştur. Toplumdaki yerleşik algının dışında hareket imkânı olmayan Gülbike kaderine razı olmaktadır. Toplum tarafından kadına verilen evin sorumluluğu kadının üzerinde bazen yük olarak durmaktadır. Güçlü kadınlar toplumun baskısına karşı varlıklarını ortaya koyarken Gülbike gibi bazılarıysa sorgulamadan çizilen makûs kaderini yaşamaktadır. Dantel Hatıra hikâyesindeyse geleneğe ve toplumun normlarına sıkı sıkı tutunmuş olan anneannenin hayata bakışı ele alınmıştır.

Evet, gençliğinin en taze dönemini savaş yıllarına tesadüf etmiş, daha yirmisine varmadan iki çocuğuyla dul kalmış, ve tüm hayatını bu çetin mücadele içinde “kadınlığını” yaşayamadan geçirmiş anneanneme göre” kadın” olmak, evi düzenli tutabilmek için gerekli tedbirleri almak, yapılacak yemeğin yağına, tuzuna bakmak ve kendi giyeceklerini kendi dikebilmekten ibaretti. (Kaya, 2006c: 71)

Kadınlığın ev işi yapmak, mevcut düzeni korumak ya da yemeklerin yapılması gibi tanımlanması toplumun benimsettiği kalıplardandır. Bu kalıpların dışına çıkan yeni nesil kız çocukları geleneğin savunucu anneanneleri tarafından kınanır. Toplumun aksi yönünde benliğini ortaya çıkaran kadınlar gelenek temsilcileri tarafından uyarılarak doğru yöne çekilmeye çalışılır. *Çatı Katı* başlıklı hikâyede yurt dışından Türkiye'ye gelen kızın babasına yazdığı mektup toplumsal kalıpları sorgular. Türkiye'de nerede, nasıl davranılacağına hatta nasıl hissedileceğinin belli olduğunu kızın ifade ettiği mektupta bu durumun insanlar üzerinde oluşturduğu psikolojik baskı ironik biçimde işlenmiştir. Hikâyede sosyal hayatta

insanların kalıplar içinde yaşadığı gibi duyguların bile kalıplar dahilinde olduğundan bahsedilir.

Buğu romanında Ferda ve akıl hastası Kazım'ın konuşmaları sırasında kadının toplumsal hayat içinde hissettiği yoğun baskı şu şekilde ifade edilir:

Ben de nereye gitsem soluklarımı enseme, çevremde, hatta görmediğim, bilmediğim yerlerde hissediyorum. Yolda hep topallayarak, bazen de hoplayıp zıplayarak yürümek istiyorum; onlar yüzünden yapamıyorum. Aklımdan geçenleri hep içimde tutuyor, bütün düşündüklerimi her yerde söyleyemiyorum. (Kaya, 2006a: 25)

Toplum tarafından kadınların bazı davranış kalıplarının onaylanıp bazılarınınınsa kınanmasından dolayı psikolojik olarak onların yıprandığı parçada ele alınmıştır. Kadınların normlara uygun hareket etmeleri için onlara sosyal hayatta psikolojik baskıyla yaptırım uygulanır. “Hem çocuk yaşta hem de yetişkin birçok kadın, sahip olduğu cinsiyet olgusu yüzünden, geçici ya da sürekli olarak acı çeker.” (Horney, 1998:39) Toplumun kadın kimliğine çizdiği rollerin dışına çıkan kadınlara yönelik psikolojik baskının olması kadınları üzer. Toplum tarafından yapılan baskılardan biri de mahalle baskısıdır. Bireyin içinde bulunduğu topluluğun bireye yoğun olarak hissettirdiği baskıdır. Kaya mahallede kadınların psikolojik olarak da baskı altında bulduklarına Pakize başlıklı hikâyesinde değinmiştir.

Saçından tuttuğum gibi zabitanın önüne attım. Evladım, boylu poslu, ağzı burnu hokka gibi de bir delikanlı; ama ben de iffetli bir hanım olarak kimseye kolay pabuç bırakmayacağımı göstermeliyim, öyle değil mi? Yoksa mahallede hakkımda laf çıkar Allah muhafaza. (Kaya, 2012: 25)

Pakize teyze sırf mahallede adı çıkmaması için arkasından yürüyen torunu yaşındaki genç erkek çocuğunu polise ihbar eder böylelikle en azından istekli olmadığını mahalle halkına yeri geldiğinde ispat edebileceğini düşünür. Toplumun kadına yönelik baskılarından biri de cinsellik alanında yoğunlaşmaktadır. Cinselliğin kadınsal açıdan manevi değerlerle bütünleştirilerek algılanmasına yazar karşı çıkar. *Kar ve İnci* romanında Gece ile Deniz'in birliktelik yaşamamasından sonra psikanalist Aydın'la yaptığı konuşma kadınların cinsel yaşamdaki yerinin sorguladır:

-Onunla aynı hataya düşüyorsunuz. Hamile olup olmamam meselenin aslını değiştirmez ki. Nitekim o sırada bilmiyordum da bu sorunun cevabını. Ama bu soruyu onun gibi sürekli bana soruyorsanız, cevabı benden bekliyorsunuz, cinselliğin erkek ve kadın için müsavi bir şey olmadığını da kabul ediyorsunuz demektir. Yani, kadının daha korunmasız durumda olduğunu ve bunun da erkeğe bir çeşit sorumluluk yüklediğini. En azından bir süre için. (Kaya, 2016: 164)

Toplumların yapısındaki farklılıklar cinselliğe yaklaşımları da etkiler. Türk toplumunda cinsellik tabu olmaktan öteye gidemez. Gece'nin de belirttiği gibi kadının cinselliğe yaklaşımıyla erkeğin yaklaşımı arasında toplumsal algıda farklar vardır. Zira Gece'nin evli bir erkekle birliktelik yaşadığını öğrenen ailesi *aile şerefini* önemsedikleri gerekçesiyle kızlarını ret ederek topluma feda eder. Toplum tarafından dışlanmak istemeyen anne de kızını yok sayarak toplumsal baskıdan kaçır. Çalışmamızın “Geleneksel Anne” bölümünde Jung'un çocuk ile ebeveyn arasındaki sıkı ilişki hakkındaki görüşlerinden bahsetmiştik. Toplumsal bazda ele aldığımızda bu ilişkinin topluma yansıyan sonuçlarından dolayı kısaca tekrardan değineceğiz. Jung'a göre; çocuklar ebeveynlerinin yaşamlarında yerine getiremedikleri her şeyi ödünleyerek bilinçdışı seviyede güdülenir. Bu yüzden de ahlaki fikirli ebeveynlerin çocukları ahlaksız olarak toplumda yer alır. (Jung, 2016: 101) Ailesinden destek bulamayan Gece intihar girişiminde bulunur. Oysaki evli olan Deniz İlder'e yönelik Gece'nin ailesi de dâhil hiç kimse suçlayıcı ifade kullanmaz. Gece'nin aksine Deniz eski hayatına kaldığı yerden devam eder. Hatta Gece'nin ailesi bile Deniz'e yönelik suçlamalara karşın erkeğin tarafını tutar.

Toplumda cinsellikle ilgili kullanılan kelime ve kavramlarda kadınlarla erkeklere ortak ifadeler ve tavırlar kullanılmaz. Kaya roman ve hikâyelerinde yer yer cinsellikle ilgili çağrışımlarda, kelime ve kavramlarda kadınların aşağılandığını ifade eder: “O halde bana şunu açıklayın: ‘Fahişe’ ve benzeri sözcükler, kadına hakaret olarak kullanılıyor. Eh, peki. Ama ‘jigolo ’da kadına hakaret olarak kullanılıyor.” (Kaya, 2017: 29) Yazar *Kırgınlık* romanında kadınlara yönelik bakışını derinlemesine hâkim kılmıştır. Toplum hayatının her alanında kadına yönelik baskının yer aldığı gösterilmiştir. Kadının cinsel obje olarak algılanmasına karşı duyduğu

üzüntüyü şu şekilde ifade eder: “Alt katımda oturuyor ama bacaklarımda çürükler bırakan sesleri duymuyorsunuz. Benim bacak demem yasak. Buna rağmen bacaklarımla yaşamam gerektiğini anlamıyorsunuz.” (Kaya, 2017: 69) Karşı cinse yönelik kadın bacakları cinselliği çağırıştırır. Bundan mütevellit sosyal yaşamda kadının oturup, kalkma davranışını belli planda yapması beklenir. Bacağın topluma gösterilmesi ve bu kelimenin telaffuz edilmesi hoş karşılanmaz ama kadının bu uzuvla yaşaması gerekir. Lakin aynı bacaklar şiddete maruz kaldığında toplumdan aynı tepki verilmez. Cinsel tabu olarak sayılan birçok şeyin toplum tarafından dillendirilmesi yasak ya da günahdır. Bacak denildiğinde toplumda ayıplanma, kınanmaya maruz kalabilirsiniz lakin kadının bunlarla yaşadığı gerçeği görmezden gelinir. Toplum kadına yönelik şiddet karşısında üç maymunu oynarken bacak kelimesi karşısında hâkim olarak dikilir.

Kadının benlik arayışı toplumun normları arasında sıkışıp kalmasına sebep olur. Toplumun baskıları içinde varlığını hissetmeye çalışan kadınlar ortak kadınlık tarihinden kurtulmaya çalışır. Carl Gustav Jung’un *Feminen Dişillik’in Farklı Yüzleri* kitabında her annenin kendisinde kız çocuğunu her kız çocuğunun da annesinin içerdiğini ve bu sebeple her kadının geçmişinin annesine, geleceğinin de kız çocuğuna uzandığını ifade eder. (Jung, 2016: 161) Kaya eserinde sezgisel bilinç ile ortak kadınlık algısının anneden kıza aktarıldığına vurgular:

Annemin olduğu yerle annemin kabilesindeki kadınların olduğu yer arasında bir yerde yaşıyorum. Yaşamakla yaşamamak arasında. Uzayda yer kaplamaktan nasıl acı duyduğumu, yaşayan her kadın bilir. Kadınlar bu yüzden hep kilo vermeye çalışırlar. Kadınlar bu yüzden hep, kendilerini olduklarından daha şişman sanırlar. Bir kadın bedeniyle, hareketleriyle, fikirleriyle, tercihleriyle ne kadar az hacme sahipse o kadar makbuldür dünyanın gözünde. Benim gibi parmaklarının ucunda yürüyen, dizlerini hep sıkı sıkı bitiştirerek, yayılmadan oturan kadınları bu yüzden hep daha çok sever, daha kadınsı bulur dünya. (Kaya, 2017: 64-65)

Toplumda kadının varlığının hissedilmesi ne kadar azsa o kadar evladr. Bu nedenle kadın kendisini sürekli kurallara itaat ederken bulur ve mümkün olduğunca varlığını yok etmeye çalışır. Toplum içindeki yaşamını

sürdürebilmesi bu şekilde mümkündür. Kadının her hareketinden anlamlar çıkarılması ve sürekli günah keçisi ilan edilmesini *Kırgınlık*'ta yazar şu şekilde işler:

Saçlarımı arkaya attığımda bunu onlara sinyal gönderdiğimin kanıtı saydılar. Topuklarım ses çıkardığımda onları çağırdığımı iddia ettiler. Kendimi odama kapattım; yine beni suçladılar. Hareketsiz kaldığımda bile, her parçamdan ayrı bir günah bulup çıkardılar. (Kaya, 2017: 70)

Romandan alınan parçadan hareketle kadınların günlük hayatta sürekli belli bir izlenime tabi tutuldukları anlaşılır. Toplum tarafından belli kurallar arasına sıkıştırılan kadınlar her yaptıkları hareketten farklı anlamlar çıkarıldığı için sürekli kendi varlıkları yok etmeye çalışır. Toplumun kadına yönelik suçlamaları ve onun davranışlarını günah olarak sınıflandırmalarından dolayı her durumda kadınlar suçlu ya da günahkâr ilan edileceğini bildiği için yazara göre kadınlar suçsuzken suçlu hissettirilmeyi en iyi bilenlerdendir. Dolayısıyla toplumun kadınlara yönelik baskısı onları belli kalıplar içinde yaşamaya sevk etmiştir.

3.3. CİNSİYET ROLLERİ BAKIMINDAN KADIN VE ERKEK

Birbirinden farklı yaratılışa sahip iki insan elbette özellikleri bakımından bünyelerinde değişiklikleri barındırır. Kadınlarla erkeklerin yaratış bakımından sahip olduğu özelliklerindeki farklılıklar günlük hayat içinde de onları karşı karşıya getirir. Nihan Kaya hikâye ve romanlarında yer yer günlük hayatta cinsiyet rolleri bakımından kadını ve erkeği karşılaştırarak işlemiştir. Kadın ve erkeğin karşı karşıya getirildiği, farklı özelliklerinin sergilendiği parçalar Kaya'nın kadına bakışını analiz edebilmemiz açısından önem arz eder. Kaya'nın eserlerinde satır arasında verilen kadınlara yönelik özelliklerden hareketle kadınların dünyasını, ruhi yapısını teşhis etmek gerekir. Bazen kadınların ve erkeklerin özelliklerini kıyaslayarak veren Kaya bazen de kadının toplumda erkek karşısında bırakıldığı acizliğini sergiler. İlk

eserlerinde satır aralarında dile getirilen bu özellikler yazarın son romanı *Kırgınlık* 'ta su yüzüne çıkararak yüksek perdeden verilmiştir.

Gizli Özne romanında başkişi Bihter'in çocukluktan itibaren ağabeyi Behzat'la sürekli kıyaslanması onu rahatsız eder. Bihter, toplumun ona yönelik davranışından ve Behzat'ın tavırlarında dolayı kendini yetersiz, gereksiz, aşağılanmış hisseder. Behzat'la oynadıkları oyunlarda sürekli ezilen tarafta olması (köle- kurbanlık hayvan vb.) manidardır. Aile içerisinde Behzat'ın üstün olarak aktarılan yetenekleri karşısında aciz olarak sergilenen Bihter'in okuma-yazmayı asla öğrenemeyeceğini düşünerek yetersizlik duygusuna kapıldığı görülür. Bihter'in gözünde Behzat'ın mini etek giyen kız kardeş istiyorum, demesi üzerine onun dünyaya gelmesine vesile olan ağabeyinin tercihidir. Bu nedenle Bihter bu inanışla hareket ederek ağabeyinin sözlerinden dışarı çıkmaz. Bihter'in zaman içinde sürekli kâbuslar görmeye başlaması da dikkat çekici bir unsurdur. Zira kâbuslarında ağabeyinin insan-canavar olduğunu merhametsizce davranışlarda bulunduğunu görür. Rüyasında ağabeyinin ismini söyleyen insanlarında aynı canavara dönüşerek insanlara has duygu ve değerleri yitirdiğini görür. Tespitimizce Bihter'in bilinçaltından gelen rüyalarda, erkeklerin kadınlara karşı hissettirdiği baskıyı yansıtmış olacağı düşüncesi hâkimdir. Bihter'in rüyalarında gördüğü kişiler insan görünümüne sahip olsalar da insani özellikleri yitirmişlerdir. Gerek bakışları gerekse de bakış açıları değişen insanların en önemli özelliği değerleri yok olmaktadır. Jale Parla, kadınların kişisel tarihiyle yüzleşmesinde rüyaların etkili olduğunu belirtir. Kafadar'ın tespitine katılarak cinsiyetçi söyleme karşı rüyaların kadın açısından direnişin göstergesi olduğunu ifade eder. (Parla, 2017: 186) Rüya üzerinden Bihter'in ağabeyine karşı çıkması ve duygularını rüya platformunda açığa çıkarması söz konusudur. Daha öncede belirttiğimiz gibi psikanalistlerin sıkça kullandığı rüya tekniğine başvurularak Bihter'in bilinçaltındaki cinsiyetçi hareketlere direnişi ele alınmıştır.

Bihter'in çocukluktan itibaren görülen bilinçsiz koşma eylemi karşısında onun varlığını sorgulamadan kabullenebilen annesi, anneannesi ve babaannesi her daim yanında yer alır. Kadınların anaç özellikleri, yumuşak

tabiata sahip olmaları gibi sebeplerden dolayı onlar Bihter'e kucak açarlar. Her biri kendince onu tedavi etmenin yollarını arar. Koşma eyleminin altında yatan psikolojiyi öğrenmek için annesi onu psikiyatra götürür. Anneannesi ise okunmuş suları eve getirir. Oysaki romandaki erkeklerin Bihter'in davranışlarına olan tutumları kadınların davranışlarından farklıdır. Carl Gustav Jung, kadınların erkeklere oranla da psikolojik varlıklar olduğunu dolayısıyla erkeklerin bilinçdışı kavramları itici bulduğunu ifade eder. Erkeklerin ilgilendiği şeyin salt kendisine yöneldiğini bunun çevresini saran duygu ve fantezileri önemsemediğini belirtir.(Jung, 2016: 50) Bu görüşten hareketle Bihter'in kendi benliğini toplumda yaşayamadığı için psikolojik olarak ortaya çıkan koşma nevrozunu ağabeyi, babası ve eşi -yani erkek kahramanlar- tarafından anlaşılmaz. Onlar Bihter'in ruhsal anlamda hissettiği gelgitlerin boşalması olarak ortaya çıkan koşmanın psikolojik ve duygusal yönüne odaklanmazlar. Bihter'in babası ve ağabeyi Behzat onu anlamak yerine yargılamayı seçerek onu çekiştirir, yaptıklarını şımarıklık olarak addederler. Eşi Kemal de önceleri ona saygı duyarak kabullenirken sonradan psikolojik ve fiziksel şiddetle Bihter'i toplumun oluşturduğu davranış kalıplarına sürükler.

Çatı Katı kitabında yer alan Evdeki Kız hikâyesinde toplumdaki kadın ve erkek cinsiyet rolleri ön plana çıkarılır. Annenin vefatından sonra babanın yaşı büyük olan erkek çocuktan ziyade yaşı daha küçük de olsa kız çocuğu olduğu için Gülbike'yi okuldan alarak evin sorumluluğunu ona yüklemesi toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanır. Kadınların uysal, evcimen, duygusal olarak yansıtılan mizacına karşı erkeklerin genel olarak sert, anlayışsız olarak çizildiği görülür. Ev işleri ve evin düzenin sağlayıcı olarak kadınları görmeyen uzantısı olarak hayatından feragat etmek zorunda kalan kız çocuğu olmuştur. Zira ev işlerinin yapılması konusunda erkek çocuklarının yeterli olabilmesi çizilen cinsiyet rollerine göre mümkün değildir. Ev, kadının sorumluluk alanı olarak düşünülür. Gülbike'nin babası zaten okusa da sonunda evinin kadını olacağını düşündüğü için kızını tereddütsüz okuldan koparır. Toplum tarafından gerçekleştirilen görev dağılımında kadın ve erkeğin gerek fiziksel gerekse de ruhsal özelliklerinin

farklı olması etkili olur. Bu nedenle kız çocuğu küçüklükten itibaren ev içindeki işlerden mesul olurken erkek çocuğuna ise ev dışı görevler verilir.

Dantel Hatıra hikâyesinde geleneksel zihniyette olan anneanneninin modern kızların temsilcisi olan torunlarıyla çatışması ele alınır. Hikâyede adı verilmeyen sadece ailevi ilişkileriyle öne çıkarılan anneanne yurtdışında okuyan torunu Nedret'e evdeki işlerini kimin yaptığını sorar. Nedret'in işlerini kendisinin yaptığını duyduğunda ise felaket haberi almış gibi olur. Toplumsal cinsiyet rollerine göre erkeklerin işleri birileri tarafından halledilmesi gerekir zira onların işlerini yerine getirmeye güçleri, yetenekleri yoktur. Nedret'in misafirliğe geldiği vakitlerde anneanneninin kız torunlarına -Reyhan'a ve Ceyda'ya- işler vermesi, Nedret'in ihtiyaçlarıyla ilgili görev paylaşımı yapması kadınların toplumdaki cinsiyet rollerinden bazılarını yansıtır. Modern hayatta kadın ve erkek ortak yaşamda belli görev ve sorumlulukları üstlenir. Geleneksel toplumlarda cinsiyete dayalı iş bölümü ağırlıktayken kadının iş yaşamında yer alması ve sosyal hayatta aktif olması gibi sebeplerden dolayı modern toplumlarda cinsiyete dayalı iş bölümü azalmıştır. Bu sebeple geleneksel zihniyetteki anneanneninin davranışları ve bakışı yeni nesillerle çatışmasına sebep olur. Anneanne tipi üzerinden toplumdaki geleneksel algı çerçevesinde kadın ve erkekte beklenen görev ve sorumlulukları tespit etmek mümkündür. Kadınların ev işi, temizlik, yemek ve çocuk bakımı alanlarında sorumlulukları hikâyede iyice belirtilerek verilmiştir.

Ama Sizden Değilim kitabındaki Taş Parke hikâyesi genç kız Nisan'ın hisleri üzerinden kurgulanarak verilmiştir. Nisan, yaşadığı psikolojik buhranların ağır gelmesi üzerine kendi varlığını sorgulama yoluna gider:

İlkokul öğretmenimin hakikaten de yalan söylemiyor olduğum halde attığı tokadı, annemlerin evdeki büyük odayı bana değil, erkek olduğu için ağabeyime verişlerini, babamın çok istediğim Çanakkale gezisine katılmama müsaade etmeyişini, dışarı çıksam bile akşam ezanından evvel mutlaka evde olmam gerektiğini, canımı sıkan ne kadar detay varsa hepsini içim tekrardan, ama bu sefer kat be kat acıyarak hatırlıyorum. (Kaya, 2012: 56)

Hikâyeden alınan parçadan da anlaşılacağı üzere genç kızın sorgulamaya tabi tuttuklarına bakıldığında sırf erkek olduğu için kardeşine büyük odanın verilmesine duyduğu kırgınlıkta yer alır. Toplumumuzda yerleşmiş olan kadın-erkek farklılığı ve erkeğe her zaman en iyisi ve en güzelini layık görme anlayışının yazar tarafından irdelendiği görülür. Erkek çocuklarının üstün görülmesinden dolayı ailelerin evlatları arasındaki yaptıkları ayırım kız çocuğunun gözünden yansıtılmıştır.

Aynı hikâyede Nisan'ın ağabeyi babasının önceliğinin kız kardeşi olduğunu söyler. "Ağabeyim ben kız olduğum için babamın bana karşı her konuda daha cömert olduğunda, ayrıcalıklı davrandığında ısrar ediyor. Kendisine sürekli haksızlık edildiğini, gerekenin yapılmadığını söylüyor." (Kaya, 2012: 59) Aile yaşantısı içerisinde cinsiyetlere dayalı hakka sahip olma önceliği kazanma anlayışının farklılaştığı görülür.

Kar ve İnci romanında Gece'nin sonsuz aşkına oranla Deniz hayatının uçlarında ona yer verir. Gece hayatının merkezine sevdiği adamı yerleştirirken beklediği ilgi ve sevgiyi tam karşılığıyla alamamasının burukluğunu hisseder. Gece karakteri üzerinden romanda kadının ve erkeğin aşka bakışı verilmiştir:

Kadın bir erkeği sevince onun için her şeyi yapmaya hazırdır. Ona hayatını düşünmeden verebilir. Erkek ise hayatının bir parçasında yer açar. Kadının olağan fedakarlığı erkeğin muazzam fedakarlığına dönüşmektedir. (Kaya, 2016: 122)

Erkeğin dünyasıyla kadının dünyası bambaşka şekillenir. Kadınlar doğası gereği fedakâr, cefakârdır bu nedenle sevgi ihtiyacını karşılayan erkek için bütün yaşamını feda edebilir. Erkeklerin yaklaşımı ise tam tersi olarak eserde resmedilir.

Nihan Kaya, kadının dünyasındaki sevgi anlayışıyla erkeğin sevgiye bakışını sorgular. Birbirinden farklı yaratılışa sahip insan türünün aşka, sevgiye yaklaşımlarında da farklılıklar mevcuttur.

Ama o erkek gibi seviyordu, bense kadın gibi seviyordum... Kadın kendisini bütün dünyaya kapatarak tek kişiye açıyor; ama erkek aynı kadın üzerinden bütün dünyayı istemeye devam ediyor aynı anda. Bütün erkekler aynı değil aslında, doğru; ama bütün erkeklikler ve kadınlıklar aynı. (Kaya, 2016: 155)

Romanda bireysel bazlı farklılıklar olsa bile kadınlık ve erkeklik algısının baki kaldığına vurgu yapılmıştır. Kadınlık fedakârlık ve kendinden vazgeçme olarak algılanmaktadır. Erkeklik ise doyumsuz isteme ve fedakârlık bekleyen taraf konumundadır.

Kırgınlık romanında yazar hayatın içinde olan farklı kırgınlıkların üzerinde durmuştur. Romanda kadınlara yönelik toplumsal tutumları ve dar kadın kalıplarını diğer eserlerine oranla yoğun biçimde işlemiştir. Daha önceki roman ve hikâyelerinde satır arası ifade edilenlerin son romanında detaylı irdelenmiştir. Birbirinden bağımsız kahramanların kırgınlığının üzerine kurulan romanda ana kahramandan söz etmek mümkün değildir. Romanın “Kazlar” bölümünde yazarların tartışması üzerinden erkeklerin zihninde tasavvur ettiği kusursuz kadın portresi çizilir. Michèle üzerinden kadınlık algısı, kadından sahip olması beklenen özellikler vb. okura iletmeye çalışılır. İki erkek yazarın karşılıklı diyalogu üzerinden verilen mesajlarla kadınların üzerinde yoğunlaşan beklentiler üzerinden eleştiri yapılmıştır. Kadın ve erkeğin yazarlık üzerinden götürdüğü konuşmalarda cinsiyetlerin rollerinin çatışması sergilenir:

Bir kadın nasıl olur da benim kadar iyi, hatta benden daha iyi yazar!’ düşüncesi var tüm o entelektüel pozlarınızın altında. Yazan kadınları çekemediğiniz gibi gözünüzde küçültmeye çalışıyorsunuz onları. (Kaya, 2017: 24)

Romanın bu bölümünde kadın ve erkek yazarın müsavi derecede başarıya sahip olamayacağı inancı eleştirilir. Erkek yazar tarafından kadın yazar küçültülmeye çalışılır. Kadına göre bu sebeple erkek yazar eserlerindeki kadın kahramanları da belirli tip etrafında şekillendirerek onları küçültür. Çalışmamızın son bölümünde yer alan Nihan Kaya’yla yaptığımız röportajdan elde ettiğimiz bilgilerde de tarihsel düzlemde kadın yazarların erkek kimliği altında eserlerini yayımladıklarını ifade etmiştir. Zira kadınların erkek adı altında daha cesur olarak kendilerini ifade edebileceklerini söylemiş ve toplumun yargılamasından kendisinin de çekincesinin bulunduğunu belirterek bu bölümü o yüzden sanki iki erkek yazar tartışıyormuş gibi verdiğini dile getirmiştir.

Yazar kadınların sırf kadın olmalarından ötürü suçlanmaya, aşağılanmaya alışık olduklarını ifade eder. Kadın yazarın yazdığı masalarda da sosyal hayattaki gibi suçsuz kadının kendini günah keçisi ilan ederek sözde mutluluğu sağlaması manidardır:

Söylemeye gerek yok; masalı bir kadın yazar yazmıştı. Kadınlar ortada sebep yokken suçlamayı da, günah keçisi olma hissini de iyi bilirler... Küçük kızın suçu üstüne alarak mutlu olması, bu dünyada neredeyse yalnızca kadınların anlayabileceği bir durumdur. (Kaya, 2017: 62)

Toplum hayatında kadınların bütün sorumlulukları üstlerinde barındıkları gibi suçlamaları da barındırırlar. Genel anlamda kadınların bu duruma alışık olduğunu ifade eden yazar, her durumda kadının hedef alınmasını eleştirir.

Kaya'nın düşüncesini destekleyen aşağıdaki bölümde yazarların kadın veya erkek olmasının edebi yönüne etkisinden bahseder:

Neden bu kadar rahat konuşuyorsunuz, biliyor musunuz: Çünkü erkeksiniz! Erkek olduğunuz için de bedeniniz tek. Hâlbuki kadınların bedeni üçe ayrılır. Kadının bedeniyle kurduğu ilişki, bedeniyle kendisi tek başına ilişki kurarken başka, toplum karşısında başka, hayatındaki erkek karşısında başkadır. Kadının bedeniyle ilişkisi bu nedenle paramparça, bu nedenle karmaşıktır. (Kaya, 2017: 30)

Nihan Kaya, toplum karşısında oluşturulan kadın ve erkeğin beden algısındaki farklılıktan bahseder. Karen Horney'e göre erkeklerin araştırma bulguları kendilerinde doyuma ulaştıktan sonra dış dünyaya yönelebilir. Kadın ise kendisiyle ilgili açık bilgiye ulaşamaz ve bunun sonucunda dikkatini kendinden ayıramaz. (Horney, 1998: 41) Kadınlar bu sebeple sürekli bedenleriyle ilgilenir, kıyafetlerine aşırı önem verir. Kadınlar toplum karşısında bedenlerinin sürekli ölçülüp tartılmasından dolayı bedenleriyle ilişkileri katmanlı yapıdadır. Erkeklerin ise sorgulanmaksızın kabulü olduğu için bedensel algılarında sorun yoktur. Kadınlar hayatlarındaki erkeklerin istekleri doğrultusunda bedenlerinde değişime gider. Yazar Michèle karakteri üzerinden de bu konuya da değinir. "...kendilerine erkeklerin onları görmek istediği biçimde bakarlar ya da bakmışlardır; kadınlar erkek düşüncesinin aşıladıklarına bilinçsiz olarak boyun eğerler." (Horney,1998:57) Michèle hayatına giren erkeklerin beklentileri doğrultusunda giyim tarzını, bakımını

şekillendirerek hayatındaki erkeğin onu kabulünü sağlamak için elinden geleni yapar. Ayrıca farklı bölümlerde verilen Michèle karakteri üzerinden kadının toplumun beklentisi yönünde bedeniyle kurduğu bağ verilir. Hanım hanımcık, varlık ile yokluk arasında gidip gelen, sessiz, uysal, kıyafetlerinde bile dikkat çekmeyen kadınlar toplumun kabulünde olumlu nitelenir.

Nihan Kaya genel olarak roman ve hikâyelerinde cinsiyetlerin kendilerine has barındırdıkları özelliklerinin toplum tarafından farklı algılanmasını eleştirir. Kadınlara has olan özelliklerin genellikle olumsuz anlamda yansıtıldığını satır aralarında dile getirir. Kadınların barındırdığı özelliklerin toplumda sürekli yargılanmalarına yol açtığı ve sürekli kontrollü yaşamak zorunda hissettikleri için benlik arayışında oldukları görülür. Kadınların toplumda kalıplar içinde sıkışan yaşamlarını rahatlatmak amacıyla sürekli zayıfladıkları, toplumdan yargılanmamak için kıyafetle bedenlerini kamufle ettiklerini ifade etmiştir.

3.4. BENLİK SANCISIYLA VAR OLMAYA ÇALIŞAN KADINLAR

Kimlik kavramını, bireyin hayata karşı duruşunu ve konumunu ifade eden değerlerin bütünü olarak tanımlamak mümkündür. Kimlik, değerler tarafından örülen bireyin ayırıcı özelliklerini ve tanımlanmasını belirtmeye yarar. Aynı zamanda kimlik, kişiye bir düşünce dünyası sunarak kişinin tutum ve davranışlarına tesir eder. (Ersoy, 2009: 219) Kimlik toplumsal süreçte birey tarafından zamanla kazanılır. Kişiliğin keşfiyle birlikte toplum açısından çizilen kimlik, bireyin karakterinin şekillenmesinde rol oynar. Evelyn Fox Keller'e göre kişiliğin gelişimi içsel ve dışsal ilişkiler çerçevesinde şekillenmekte ve toplumsal olarak yapılandırılmış aile ilişkileri tarafından belirlenen deneyimlerin ve buna ilişkin karakteristik yönelimlerimizin şekillenmesine yardımcı olmaktadır. (Keller, 2016:98)

Kişiliğin şekillenmesi sadece içsel ya da dışsal faktörlerle sınırlı tutulmamış, aynı zamanda toplumsal kimliğinde bireyin kişiliğindeki önemi belirtilmiştir.

Edward Shils'e göre, her insan içinde kendini gerçekleştirme amacıyla fırsatlar arayan ancak toplumun normlarının, gelenek ve göreneklerin, inançlarının bir anlamda uzağında bulunan potansiyel bireysellik bulundurduğuna geçen yüzyıldan itibaren gitgide inanılmaya başlanmıştır. Böylece popüler hale gelen bu anlayışla kişi kendi kimliğini keşfetmesi ve gerçek benliğini bulması bireyin ilk sorumluluğu halinde algılanmaya başlanmıştır. (Shils, 2003:109) Bir anlamda geleneğe karşı oluşturulan düşünce yapısı modern bireyin varlığını bulmasına yönelmesini sağlamıştır.

Toplum hayatındaki değişimler sosyal yapılarda farklılıkların baş göstermesine sebebiyet verir. Geleneksel yaşamın hâkim olduğu toplumlarda geniş aile ve akraba çevresi mevcutken modern toplumlarda cemaat anlayışından ziyade birey ön planda tutulur. Modern bireyler yeniliklere hızla adapte olarak hayat içinde benliğini ve bireyliğini ortaya çıkarmaya çalışır. Birey toplum hayatı içerisinde var olan mevcut düzenin içinde yaşamaktansa kendini, benliğini yaratma ihtiyacı hissedebilir.

Toplumsalın içinde kendini tek başına konumlandıran birey, cemaatin içinde kendine yer edinmekten ziyade, birey olarak kendi kimliğini yaratma peşindedir; fakat bu durum bireyin kendine ve toplumsala yabancılaşmasını da beraberinde getirmektedir. (Bayer, 2013: 103)

Toplum var olan düzenin ve mevcut yapının devamını sağlanması için bireylere çeşitli roller tanımlar. Bireylere biçilen roller ve görevler onların benliklerinden uzaklaşarak yapay benlik oluşturmalarına neden olur. Modern kadınlar onlara biçilen rollere karşın kendi benliklerini oluşturma çabalarına girmişlerdir. Kadının da var olma mücadelesinde zamansal ve toplumsal anlamda farklılıklar teşkil etmiştir. Kadının, insan olarak var olma mücadelesi, içinde bulunduğu toplumsal yapıya bağlı olarak değişmiş ve gelişmiştir. Bu evrelerde kadınlar, kimi zaman özgür kimi zamanda hükmedilen konumdadır. (Kocacık ve Gökkaya, 2005: 200) Kadınların toplumsal hayat içinde üstlenmek zorunda kaldığı rol ve görevler onların belli kalıplarda yaşamalarına neden olur. Toplumsal normlar çerçevesinde biçilen

kalıpların dışında hareket edilmesinde kadınlara yönelik yaptırımları ortaya çıkar. Ayıplama, kınama, toplumun dışlaması gibi yaptırımlarla kadınların kalıpları kırması engellenir. Böylece kalıpların içinde sıkışıp kalan kadın varlığını sorgulama ihtiyacı hisseder. Var oluş nedenine ve varlığının temelini yönelimiyle birlikte kadının benliğini arayışa geçtiği görülür.

Kadın tarihi süreç boyunca erkeğe ve onun sağladığı maddi imkânlarla bağımlı kılınarak kendi benliğinden uzaklaştırılmıştır. Bu haliyle kadın toplum içinde erkek karşısında silikleşir. Hayatta özne konumunda değil de öznenin -erkeğin- nesnesi konumuna getirilir. Bu şekilde toplumsal ve siyasi erkek egemen anlayış çerçevesinde kadın ötekileştirilerek kendisine, dünyaya ve çevresine yabancılaştırılmıştır. Kadın benliğiyle arasına mesafe koydukça kendinden uzaklaşmış erkeğin nesnesi olarak zamanla kimliksizleşmiştir. (Koçak, 2006:77) Modern toplumlardaki kadınlar benliğini oluşturma arayışına yönelmektedir. Kaya'nın kadın kahramanları kendi benliklerini topluma rağmen oluşturmaya çalışan ve bireyleşme yolunda ilerleme kat eden kadınlardır. "Birey, hâlâ bir parçası olduğu topluma rağmen kendi tek, özel, kıyaslanamaz benliğini muhafaza eder." (Kaya, 2011:159) Yazarın psikolojiyle edebiyatı derinlemesine işlendiği inceleme eserinde yansıttığı ifadeler birebir romanlarındaki kadınların düşsel planıdır. Nihan Kaya'nın romanlarında kadın kahramanlar baskındır. Kadın karakterlerin toplum tarafından ya da erkekler tarafından bastırıldığı ve çeşitli görevlerle benlik kaybına uğradıkları görülür. Kadınlar daima müstakil varlığını sorgular. Benlik sancısıyla kıvrılan kadınların hayatını inşa etme çabaları eserlerde ele alınır.

Nihan Kaya'nın en katmanlı olarak nitelendirdiği romanı *Gizli Özne*'de kadın başkışı Revna'nın kendi varlığını oluşturma çabasıdır. Revna üç yaşındayken annesinin ölmesi üzerine eve giren polisler tarafından bulunur ve yurtlarda büyür. Polisler ismini sorduklarında sadece Revna dediği için bu isimle adlandırılır. Kendi geçmişini bilmediği için varlığını da oluşturması Revna için güçtür. Roman boyunca geçmişinden kaçarak kendine gelecek kurmaya çalışan Revna kimlik arayışı içindedir. Bu sebeple sevdiği adam Reha'nın ailesiyle tanışmak istemez. Öncelikle kendi benliğini bulacak

daha sonra aileyle tanışacaktır. Kimliksiz olan Revna kendini oluşturma yolunda atılımlar yapar. Ressam olarak sergi açar. Nişanlısının ailesiyle tanışmadan kendi kimliğini, varlığını bulmaya çalışır. Revna'nın Reha karakteri üzerinden kimliğini, varlığını bulmaya çalıştığı onunla beraber geleceğe yöneldiği görülür.

Romanda paralel olarak ilerleyen Reha'nın annesi Bihter'in hikâyesinde de var olma sancısı çeken kadının mücadelesi verilir. Bihter'in benliği daha duygusal, hassastır. Bihter toplumsal kalıpların içinde sıkıştığında anlamsız bir şekilde koşar. Arslan'a göre Bihter'in ilk içsel kırılmaları sağlıklı bir aile ortamına bağlanabilir. Sağlıklı bir ailenin yarattığı anksiyeteden kurtulmak için Bihter, koşma gibi nevrotik savunma mekanizmalarını devreye girmesine sebep oluştur. (Arslan, 2018:44) Benliğinin bir parçası olan bu duygu boşalmaları onun ailesi ve toplum tarafından kınanmasına sebep olur. Behzat onu ittirir, babası suçlar; annesi bunu yok etmek için uğraşır. "Seni öldürmek istediler Bihter, bilmeden. Sırf var olabilmek için terk etmek zorunda kaldın onları. Neden "herkes" gibi var olamadığını kimse anlamadı. Yine anlatamadım." (Kaya, 2006b: 224) Bihter'i olduğu gibi sorgusuz, sualsiz kabullenmek istemezler. Bu nedenle onun değersizlikle baş etmesi gerekir. Bihter genç kızlık aşamasında pelerin altına saklanarak her zaman kendisi olarak varlığını sürdürebileceğini keşfeder. Benliğini rahatça sergileyebildiği için uzun süre pelerini çıkarmaz. Üniversitede tanıştığı eşi Kemal varlığının bir parçası olan koşma davranışına önceleri saygı duyup imrenir. Daha sonraları ise bunu kaldıramaz ve Bihter'e hakaretler yağdırmaya başlar. Bundan dolayı Bihter yalnız kaldığında kendi içine döner ve istediği gibi koşar. Benliğinin toplumun kabullerinden farklı olması Bihter'in içine kapanmasına yol açar. Bihter'in varlığının kırılma noktası da annelik konumuna geçmesiyle olur. Bihter'de Reha üzerinden geçmişine gider. İki kadının benlik sorgulayışları ve var olma savaşları aynı erkekle sürdürülür: kadınların biri geçmişini diğeri ise geleceğini Reha üzerinden kurmaya çalışır.

Romanda Revna bir taraftan okuluna devam ederken bir taraftan da hemşire göreviyle Yanık Köşk'te işe başlar. Bakımıyla yakından ilgilendiği

kız çocuğu Cemre'yle benzer yaşantı özelliklerine sahiptir. Her ikisi de ebeveyn eksikliğinde yaşamlarını sürdürür. Revna yurtlarda büyüyerek kendini yetiştirmişken Cemre her ne kadar aile eşrafı köşkte yer alsa da yokluğa doğmuştur. Revna zamanla kimliğini inşa yolunu seçerek kendi benliğini oluşturmaya çalışır. Cemre ise kendi varlığından habersiz adeta yaşam emaresi göstermez. Ölümünün içinde, anıların yaşatıldığı evde büyüyen kız çocuğunun varlığı ev halkı tarafından da hissedilmez. Geçmişe saplantılı şekilde kalan ağabeyi Nevzat ve dayısı Ferit'le yaşamını idame ettiren öz bakımını bile gerçekleştirmeyen kızın yaşamayı reddettiği görülür. Ayrıca romanda her ne kadar Revna ev eşrafıyla bu sorunu paylaşsa da Nevzat ve Ferit bilinçaltından gelen baskıyla Cemre'nin varlığını sürekli inkâr eder. Bu inkârın kız çocuğundaki tesiri yaşamsal faaliyetlerinin olmamasından anlaşılır. Yaşamaya has özellikleri göstermez adeta kız varlıkla yokluk arasındadır. Varlığı hissedilmediğinden kız çocuğu benliğini de bulamaz. Cemre hayata Revna'nın ilgisiyle tutunur. Varlığını bulma yolunda emin adımlarla ilerler. Romanın sonunda Cemre'nin konuşmaya çabaladığı, günlük yaşama ilgi duymaya başladığı okuyucuya sezdirilir.

Çatı Katı kitabında Evdeki Kız hikâyesinin başkişisi Gülbike annesinin vefatından sonra babası tarafından okuldan alınır. Gülbike kız olması hasebiyle evin tertip düzeninden ve çocuklardan sorumlu tutulur. Gülbike'nin seçemediği hayatı hiç tercihine sunulmadan biçimlendirilir. Varlığını düşünmeye dahi vakti olmayan Gülbike'nin ömrünün böyle tükeneceğinin mesajı anlatıcı tarafından dile getirilir. Ailesi için feda edilen Gülbike'nin yaşamı ve benliği toplum kabulleri tarafından şekillendirilir. "Sen başkalarının zihninde hep varlıkla yokluk arasında gidip gelen müphem bir soru işareti olarak kalacaksın, Gülbike. İsmi sorulduğunda kimse seni bu karmaşanı içinde bulup ayırt edemeyecek." (Kaya, 2006c: 17) Anlatıcının gözünden verilen parçada sadece Gülbike'nin kendi varlığından habersiz olması değil, toplumunda bu durumu kabullenmesi söz konusudur. Varlığının, benliğinin farkına varamadan hayatını idame ettirecek olan kızın zamanla kadın olması çizilen kalıpların dışına çıkamaması söz konusudur.

Gelin hikâyesinin başkarakteri sağır ve dilsiz gelin Mihrace'dir. Anne-babası tarafından Mihrace küçük yaşta muhtarın zihinsel engelli oğlu Salim'le evlendirilir. Mihrace gelin olmak dışında kimliği olmayan toplumun kalıplarının içine sıkışan kız çocuğudur. O gelin olmanın gereklerini yerine getirmeye çalışırken varlığını idrak edemez. Anne-babasına kavuşacağını sanarak ailesine gider ama toplum normlarının sert yüzüyle karşılaşır. Babasının döv döv hasta ettiği Mihrace bir daha böyle cahillikler(!) yapmaz. Kimliğinin, benliğinin farkına varamadan hayatı sonlanan kadınlardan sadece biri olarak Mihrace çizilmiştir. Genel olarak eğitim seviyesinin artmasıyla orantılı olarak kadın kahramanların benliğinin farkına varması da artar. Eğitimli kadınlar kimlik bunalımını çözmeye çabalarken tahsilsiz kadınların bunun farkına varamadan hayatlarını idame ettirdikleri genel olarak eserlerde verilir. Gülbike ve Mihrace yaşamlarında varlıklarının farkına varamadan yok olmaktadır.

Buğu romanında kurgusal gerçeklikle salt gerçeklik iç içe verilmiştir. Yasef'in eşi Nur'un üzerinden hikâye anlatılır. Nur Filistin asıllı olup anne ve babasını küçük yaşta kaybeder. Yasef'le evlenip Türkiye'ye yerleşir. Varlık arayışını sürdüren Nur, benliğini Filistin'le bulmaya çabalar. Bu nedenle kendi kimliğinin inşasında Filistinli çocuklara yardım etmesi, vatan toprağıyla evde bütün boşlukları doldurması vb. etkili olur. Nur Türkiye'de varlıkla yokluk arasında gidip gelir. Varlığının tamamlanabilmesi için Filistin'e yardımları götürmeye gider. Sınırdan öldürülerek benliğini tamamladığı görülür. Romanda Nur'un geçmişine sınırsız tutunarak varlığını bulma yolunda emin adımlar attığı görülür. Kadının kimliğini, benliğinin inşasının psikolojik yönü Nur karakteri üzerinden yansıtılmıştır.

Disparöni romanında asıl kadın kahramanlar Feraye ve Feryal'dir. Ebeveynlerinin arkeoloji profesörü olmalarından dolayı ikizler ilgisiz yetişirler. Birbirine sıkı sıkıya bağlı olan ikiz kız kardeşler toplumun onları bir bütün olarak kabul etmesinden rahatsız olurlar. Bu sebeple sosyal hayatta birbirlerinden bağımsız birey olarak var olmayı isterler. Özellikle Feraye, bu isteği benliğinde kuvvetlice hisseder. Bir süre sonra Feryal hastalanarak vefat eder. Feraye bağımlı yetiştiği kız kardeşini kaybetmeyi kabullenemez.

Hislerini derinden duyan kardeşinin onun yüzünden vefat ettiğini düşünerek vicdan azabı çeker. Bu nedenle Feraye kendince kardeşinin varlığını yaşatmak için kıyafetlerini giyer, onun gibi davranır. Ailesinden beklediği ilgi ve sevgiyi bulamayan Feraye kendisini okumaya verir. Özellikle arkeoloji okuyarak geçmişe olan ilgisini mesleğine yansıtır. Geleceğe inancı olmadığından kardeşinden dolayı geçmişte saplantılı kalan Feraye meslek olarak da toplumların geçmişlerini incelemeyi seçer. Ana ve geleceğe odaklanmaktansa geçmişle meşgul olup kendi zihni hatıralarında yaşamayı seçer. İş hayatına atıldığında ise babasının soyadından bağımsız olarak var olmaya çalışır. Akarsu soyadına sahip olması onun varlığını ortaya çıkarmasına mâni olur. Bütün patronları onu babasıyla değerlendirir ve babasının zengin olmasından dolayı belli bir ücrete ihtiyacı olmayacağını düşünür. Bu nedenle de hiçbir patronu ona ücret konusunu açmaz ve asla da ücret vermez. Feraye müstakil varlığını gösterebilmek için farklı yöntemlerle işverenlerine yaklaşır ama sonuçlar hep hüsrandır. Feraye çok güvendiği hocası Enver Bey'den de aynı tepkiyle karşılaşınca umudunu tamamen yitirir:

Bana bir neden söylemedi... Etim budum yok. Varlığım, omurgam yok. Bir neden söylemeye bile gerek duymadı bana. Hiçim ben. Hiçbir şeyim. Anlamsızım. Varlığım da anlamsız. Parmağımı bir nesneye dokundurup onu itsem, nesne hareket etmiyor. Hiçbir şeyi hareket ettiremiyorum. Kendi maddem yok ki... Boşlukta kaybolup gitmişim çoktan, haberim yok. O kadar varlıksızım ki, başka bir varlığa da etki edemiyorum. (Kaya, 2008: 138)

Feraye'nin varlık mücadelesini benliğinin içinde derinden hissetmesi verilen parçada yansıtılmıştır. Feraye son denemesinden sonra aynı sonuçla karşılaşınca artık iç dünyasına dönerek kendini eve kapatır. Var olmasına, bağımsız birey olmasına toplum tarafından izin verilmeyen Feraye herkese kapılarını kapatarak ana rahmine dönme isteğine sığınır. Yaşadığı andan mutlu olmayan Feraye evin içinde ayrı bir dünya inşa eder. Var olduğu, kurallarını kendi koyduğu evde toplumdan uzakta benlik savaşındadır.

Teslim oldum artık, yenildim ben... Kabul ediyorum, kendime ait bir hacmim, ağırlığım yok benim. Siz beni nereye koyarsanız ben oyum. Beni hangi renge boyarsanız oyum. Tek başıma hiçbir şeyim ben. (Kaya, 2008: 141)

Varlık mücadelesinin yanı sıra aile tarafından kabul edilmesi bireyleşme yolunda ilerleyen genç kızlar için önemlidir. Feraye lise eğitimi sırasında okulda kendisi gibi psikolojisi hırpalanmış Cem ile tanışır. Her ikisinin de o dönemde varlığını oluşturmaya çalıştığı birbirlerine destek oldukları görülür. Disparöni, kelime anlamı olarak tıpta ağırlı cinsel birleşme (D, arka kapak) şeklinde tanımlanır; ancak yazarın kavramı ele alış biçimi romanda farklı anlamları içerir. Bu bağlamda roman isminin iki kahramanın hayatla yaşadıkları sancılı ilişkiyi sembolize eder. (Arslan, 2018: 85) Yaşama sancısı, var olma çabası olarak da bunu okumak mümkündür. Her ikisi de ailesine rağmen var olmaya çalışan iki kahramanın verdiği mücadele onları birbirine kenetler.

Feraye nasıl kendini bulmaya çalıştı noktasında ailesinden destek beklediye *Ama Sizden Değilim* kitabında yer alan *Taş Parke* hikâyesinde genç kız Nisan da aynı beklenti içerisine girer. Hikâyede Nisan'ın varlığının, ruhunun ağrılarını dindirememesi ele alınmıştır.

Acım her yanıma işliyor, varlığımı eritip bitiriyor. Sadece acıdan ibaret bir hale geliyorum ve buna dayanamayarak inliyorum. Gözyaşlarım var olmanın acısıyla elimde olmadan boşalıyor. Beni yok etmesi için Allah'a tekrar, tekrar, tekrar, tekrar, bildiğim en içten duyguyla yalvarıyorum. (Kaya, 2012: 60)

Verilen parçadan da görüldüğü gibi benliği anlaşılmamış Nisan, duyduğu acıyı ailesine aktaramamasından dolayı hislerinin yoğunluğu karşısında varlığını yok etme arzusunu kuvvetlice duyar. Acı çektiğini ifade edememesi onun varlığının önemsenmemesinin göstergesidir. Var olmak sadece yaşayıp nefes almak değildir; manevi olarak da varlığını hissedebilmek ve hissettirebilmektir.

Toplumun içinde varlık mücadelesine girişmiş kadının teslimiyetini yansıtan parçadan hareketle kadının ümitsiz kabullenışı parçada verilmiştir. Kaya'nın *Gizli Özne* romanında da buna benzer bir kabullenme söz konusudur. Bihter'in toplum tarafından sürekli yadırganmasıyla varlık mücadelesinden vazgeçtiği ve toplumun isteklerine boyun eğdiği görülür. Bihter nasıl ki Kemal'in baskılarına karşı çıkmadan benliğini yansıtmaktan

vazgeçtiyse Feraye’de toplumun onu birey olarak kabul edememesini sindiremez ve toplumun istediği kalıba uyum sağlayacağını belirtir.

Feraye’nin bağımsız birey olma yolunda verdiği mücadelesinde onun en büyük destekçisi Cem Enginsoy’dur. Her ikisinin de ortak sorunu ailelerinin isimlerine rağmen kendi benliklerini inşa etmeye çalışmalarıdır. Bireylerin toplumun içindeki kurallara, baskılara rağmen benliklerini bulma savaşı roman üzerinde işlenir. Lakin konumuz kadın üzerinden ilerlediği için Feraye’nin kişisel var oluş süreci incelememize tabiidir. Bu nedenle de Cem’e Feraye’nin bu mücadeledeki en büyük destekçisi konumunda bulunmasından dolayı sadece değinmekle yetineceğiz.

Kar ve İnci romanı çoklu bakış açısı tekniği kullanılarak kaleme alınmış ve dolayısıyla aynı olay farklı kahramanların gözünden verilmiştir. Roman yılın en uzun gecesi olan 21 Aralık’ta, bestekâr Deniz İlter’in müzik hayatına veda gecesinin olduğu balo salonunda geçer. Geriye dönüş tekniğiyle romanda olay kurgusu sağlanmıştır. Gece, başkişi olmakla birlikte çocukluğundan beri arafta olan varlıkla yokluk arasında kalan kız çocuğudur. Gece, babasının ikinci kez evlenmesiyle birlikte istenmeyen kız çocuğu konumunda yer alır. Babasının mutlu yuvasının dışında tutulan Gece, kardeşleriyle hiçbir zaman tanışamaz ve onları içten içe hep kıskanır. Babasının hayatında Gece yani karanlık-siyah taraf olarak yer alırken üvey kız kardeşi Beyza yani aydınlık -beyaz taraf olarak konumlanır. Kardeşinin babasının ilgisi ve sevgisiyle büyümesi Gece’nin zihninde böyle bir ayrımı doğurur. Babasının hayatındaki varlığının delillerinin yok edilmesi Gece’nin kendisini sorgulamasına yol açar. Gece kendisini dünyaya ölü doğmuşa benzetir. Dünyaya gelmiştir ama ortada kaldığı için ruhi anlamda acılar çeker. Hem doğmuş hem de yaşamıyor olmak onun varlık sancısının derinleşmesine sebep olur. Çocukluğundan itibaren benlik arayışı ve var olma sorunu büyüdükçe derinleşir. Toplum içinde ve baskıcı aile ortamında benliğini ortaya çıkaramayan Gece çello müzik aletiyle tanışarak onunla hemhal olur. Varlığının inşasında çelloyla kurduğu güçlü bağ onu hayata bağlar. Gece çello sesini duyunca ilk kez varlığının sesini duyduğunu belirtir. Kendisiyle

iletişime anca çello sesini duymasıyla birlikte geçmeye başlar. Romandan alınan parça bahsedilen konuyu destekleyecektir:

Kız ufacak tefecikti. Vücudu sanki olmak istediği kadın olamamıştı. Çellonun ihtişamı cüssesi yanında adeta kayboluyordu. Ama kızın zayıf kolları ve bacakları bu tuhaf, dev alete bütün gücüyle abandılar. Kız sanki çelloya sarılmıyordu; kız sanki çelloyla kaynaşıyor, tek vücut oluyordu. Kız sanki çelloyu çalmıyordu, onun bacaklarının arasında sıkıca kavramıyordu; varlığını ona sunuyordu. (Kaya, 2016: 74)

Benliğini sanata, kadınsı özellikler taşıyan bu nedenle toplum tarafından yadırganmaya sebep olan çelloya bağlar. Gece müzik sayesinde babasının ilgisini çekebileceğini düşünse de Beyza'nın piyano çalmaya başlaması buna engel olur. Babasının sürekli Beyza'dan bahsetmesi onun varlık arayışındaki mücadelesini baltalar. Sevgi ihtiyacını karşılayamayan Gece, müziğe tutkuyla sarılarak varlığını çellonun sesiyle bulmaya çalışır.

Evet, aynı benim gibiydi yarasalar. Kimse onları istemiyordu. Bir kere doğmuşlardı ve yaşamaları gerekiyordu; yarasaların yaşama hakkına kimsenin karşı çıktığı da yoktu zaten, ama yarasaların onlardan uzak, mümkün olduğunca uzak bir yerde yaşayıp gittiğinden emin olması gerekiyordu herkesin. (Kaya, 2016: 135)

Gece'nin yarasa metaforu üzerinden benliğini sorguladığı görülür. “Bireyselleşmeyi ve farklılaşmayı -nesnel gerçekliğin kendisini- simgeleyen babadır; hatta baba “gerçek” dünyayı sırf onun içinde olması sayesinde bile temsil edebilir.” (Keller, 2016:113)Gece, anne ve babası tarafından varlığı benimsenmiş çocuk olamadığı gibi genç kadın da olamaz. İçindeki sevgi ihtiyacını karşılamak için müzik hocası Deniz İlder'e yönelir. Ergenlik çağlarında babaya karşı beslenen acı karşıtlığın arkasında derin bir sevgi gizlenir. Babaya düşkünlük durumunda, birey genellikle babayı anımsattığı için belirli bir biçimde yaşlı erkekleri tercih eder. (Horney, 1998:177) Gece de neredeyse babasıyla yaşıt sayılabilecek olan hocası Deniz'le ilişkiye başlaması içindeki sevgi ihtiyacını kapatma isteğinin uzantısıdır. Deniz'in sevgisiyle benliğini bulmaya çalışsa da aradığı gibi olmaz. Deniz'in evli olması ve aradığı sevgi açlığını kapatamaması gibi sebeplerle varlığının sancısı derinleşir. Gece'nin hamile olma ihtimali bile Deniz'in bebeği yok etmek istemesi ruhen yok olan Gece'nin madden de kendini yok etmeye

çalıştığı intihar girişimine neden olur. Gece artık bambaşka boyutta varlık arayışındadır. Carl Gustav Jung, bireyin kendi üzerindeki benlik değişiminin farkına varabilmesinin sadece şiddetli şoklarla kazanıldığı ifade eder. (Jung, 2016:104) Bu görüşten hareketle Gece'nin tam olarak kendi benliğini, yaşadıklarını sorgulaması intihar şokundan sonra gerçekleşmesi bahsedilen görüşün kitapta temellendirildiğinin işaretidir.

Deniz'in eşi Dolunay ise ünlü bir keman virtüözüdür. Evlenmesiyle beraber kendi varlığından bambaşka boyuta geçen Dolunay'ın sanat hayatı sonlanmış, kendini eşine ve çocuklarına adamıştır. Daha öncede kadınların anne olmasıyla beraber benliklerinin farklı düzleme geçtiğini belirtmiştik. Anne statüsüne geçen kadının zamanla bireyliğinin farkına varması aşağıda verilen parçada tarafımızdan tespit edilmiştir:

Böyle böyle, kendimiz olmayan bir benlik bizi kat kat sarıyor, sarıyor ve sonunda asıl benliğimiz onun içinde o kadar gömülü kalıyor ki hiç sesini duyamaz oluyoruz onun... Bana çılgınlığını duyurmaya çalışan cılız bir kız gibi artık kendim kendi içimde. Evet, şimdi karşınızda duran Dolunay İter olabilmek kendimden öldürdüklerimi toplasam, sonuç kanlı canlı bir kız çocuğu kadar eder hakikatte. (Kaya, 2016: 210-211)

Toplum tarafından kadının evlenince kendi adını kaybetmesi ve eşinin adını iletmesini de konu edinen yazar Dolunay karakteri üzerinden bunu ifade eder. Dolunay'ın babasının adını kimsenin bilmediğini ve çocuklarına da kendi adını veremediğini söyler. Böylece kadının evlendikten sonra kendi varlığından çok eşinin ailesinin varlığına katılması ve uyum sağlaması beklendiğini belirtir. Dolunay'ın evlendikten sonra değişen kariyeriyle birlikte değişen tek şey ismi olmaz. Varlığı da başlı başına farklı oluşuma tabii tutulur. Ataerkil aile düzeninden kaynaklanan erkeğin soyadının devamı ve kadının varlığının ikinci konumda yer alması Dolunay'ın aile yadigârı inci kolyesinin arandığı dakikalarda iç muhasebesiyle eserde yer alır. Dolunay'ın eşinin aile yadigârı kolyeyi kaybetmesi de manidardır. Benlik krizinde olan Dolunay'ın asıl aradığı eşinin ailesinin varlığının delili değil kendi benliğinde kaybettiği kimliğidir.

Kırgınlık romanı birbirleriyle iç içe geçen kırgınlık durumlarını barındırır. Daha önce de bahsettiğimiz Michéle kadın karakteri üzerinden

ideal toplumun beklentilerini karşılayan kadın tipi verilir. Michèle kendi benliğini toplumun beklentileri doğrultusunda düzenleyen öz benliğinden uzak düşmüş kadın kahramandır. “Muhtemel ki Michèle sadece düz bir kızdı. Ve kendisi olmaktan korkan bir kız. Kendisini ortaya koymaktan korkan bir kız.” (Kaya, 2017: 19) Romanın farklı bölümlerinde de okuyucunun karşına çıkarılan Michèle hayatına giren erkeklere varlığını kabullendirebilmek için onların istedikleri tarzda yaşamını, kıyafet seçimini düzenler. Yazarların konuşmasından hareketle Michèle üzerinden kadınların güzellik algısı, toplum içerisindeki davranış kalıpları sorgulanır. Michèle ise toplumun beklentilerini karşılaması mümkün oldukça varlığını belli etmemesi bakımından sürekli konumlandırılır. Kadınların toplumsal kişiliklerini sınırlı yerde yaşamaları onların çocukluklarından itibaren kişiliklerinin ikiye bölünmesine sebep olur. Sürekli içindekini gözleyen ve toplum tarafından gözlenen kişilikleri kadın kimliğini oluşturan ama birbirinden bağımsız ayrı iki öge olarak görür. (Kılıçaslan ve Işık, 2016: 56) Benlik kargaşası yaşayan Michèle de kendi kimliğiyle toplumdaki onu oluşturan kimlik arasında gidip gelir. Michèle ne zaman ki duvardaki kimsenin görmediği sarı lekeyi fark eder o zaman kendi var olma mücadelesinin farkına varır. Michèle beklentiler çerçevesinde sürüklenirken benliğinin yok olduğunu ve geriye mutsuzluktan başka bir şey kalmadığını o an fark eder.

Kaya, *Kırgınlık* romanında anlatıcının sesini ön planda verir. *Kar* başlıklı bölümde kadının gözünden dünyayı algılayışa yer verilmiştir. “Uzun yıllar yasını tuttum. Olabileceğim halde olamadığım insanın, yapabileceğim halde yapamadığım şeylerin yasını.” (Kaya, 2017: 66) Kadınların varlık yokluk sürüncemesinde kalarak toplumun beklentilerine boyun eğerek mutsuz oldukları verilir. Kadının olmak ya da yapmak istediklerinden vazgeçerek benliğinden de vazgeçtiği açık açık ifade edilir. *Kar ve İnci* romanındaki Dolunay karakterinin kızının adı da Kar’dır. Kar’ın annesinden bahsettiği bölümde bunlar verilerek metinler arası bağ kurulmuştur. Kar’ın annesi Dolunay da yapacaklarından vazgeçerek sadece toplumun ona biçtiği role girmiş ve benliğindeki eksikliği yıllar sonra fark etmiştir. Kemanı bırakarak eşinin soyadını taşıması ve sadece hayatını anne olarak idame ettirmesi bireysel benliğini yitirmesine yol açmıştır.

Kadınların var olma sorununa Nihan Kaya farklı perspektiflerden yaklaşmıştır. Toplumda kadının benliğinin görmezden gelinmesi, kadınların kalıpların içindeki yaşamaya itilmesine yazar karşı durmuştur. Kadın bedeninin her ay inatla ve umutla yenilenerek varlığını her seferinde belirtmeye çalıştığını vurgulamıştır:

Varlığım yaşamsal sıvıyla dolu. Her ay bıkmadan usanmadan kendini sil baştan yaratıyor bedenim... her ay kendini umutla yeniden, yeniden, yeniden hazırlıyor yeni bir yaşam yaratmaya. Her yokluk sonrası bir daha, bir daha kuruyor kendini sıfırdan. Umudu bedenimden öğrendim. Varız, demek ki yeniden var da olabiliriz. (Kaya, 2017: 70)

Kadınsal döngünün toplum tarafından halen utanıldığı, bir türlü kabullenilmediği dünyada Kaya'nın bakışı çok manidardır. Yeni yaşam yaratma gücünün simgesi olan bu döngü kadınların varlıklarının da göstergesidir. Bu parçadan hareketle kadının varlığının yeni varlıklara yer açma kudreti şeklinde okuma yapabiliriz. Romanda kadının iç benliğine dönerek kendi varlığını bulabileceği ve varlığın özden ayrılmayacağı da yine vurgulananlar arasındadır.

SONUÇ

“Nihan Kaya’nın Roman ve Hikâyelerinde Kadın” adlı çalışmamızda yazarın beş romanı, iki hikâye kitabı okunmuş, kadın kahramanların ele alış biçimi tespit edilerek sınıflandırılmıştır. Tezin Özet kısmında çalışmamızın amacı açıklanarak Giriş bölümünde edebiyat-psikolojisi ilişkisine değinilmiş, kadın kavramı üzerinde durulmuştur. Son yıllarda Türk edebiyatında adından sıkça bahsedilen eserler kaleme alan Nihan Kaya’nın gerek inceleme çalışmalarında gerekse de edebi eserlerinde kadın kahramanlara yoğun biçimde yer verildiği görülür. Bu sebeptendir ki çalışmamızda yazarın roman ve hikâyeleri temel alınarak kadın kahramanlarını ele alınış biçimi incelenmiştir. Bu sebeptendir ki çalışmamızı temellendirebilmek amacıyla ‘Giriş’ bölümünde Nihan Kaya’nın eserlerinin psikolojiyle bağlantılı olarak ele alındığını belirterek kadın psikolojisinin yansıtıldığı kahramanlarına kısaca değinilmiştir. Edebi eserleri yaratıcısının yaşamından bağımsız düşünmek doğru olmayacağından çalışmamızın genel hatları hakkında bilgiler verdikten sonra Kaya’nın hayatı ve eserlerine yer ayrılmıştır. Bu çerçevede yazarın psikoloji eğitimiyle bağlantılı olarak eserlerinde kadın psikolojisine yer ayırdığını ve eserlerindeki biçimsel bazlı farklılıkların psikolojiyle bağlantılı olduğundan bahsedilmiştir.

Çalışmamızın birinci bölümünde sosyal hayatta kadının yerini ve dolayısıyla edebiyattaki konumunu analiz edebilmek amacıyla tarihsel süreçteki değişen kadın algısına kısaca değinilmiştir. Kadının sosyal hayattaki konumundan hareketle modern edebiyattaki yansıması işlenmiştir. Toplumların tarihsel süreçte geçirdikleri değişimler kadınlık algısına ve kadının hayattaki konumuna etkisi olduğundan edebiyatta da kadın kahramanların döneme göre farklılık gösterdiğini anlaşılmıştır. Bu çerçevede Nihan Kaya’nın ele aldığı kadın kahramanlarının toplumun uzantısı mahiyetinde olduğu tespit edilmiştir. Modern hayatın beraberinde sosyal hayatta birey olma ve toplum baskısından kurtulma çabasında olan kadın kahramanların aile ilişkileri içerisinde adlandırıldığı görülmüştür. Kadının çalışmamızın ikinci bölümünde ele alınan aile ilişkileri çerçevesinde

isimlendirildiği ve aldığı isme göre de toplumsal görevlerle yüklendiği görülür. Kadınların aile içinde kurdukları ilişkileri çerçevesinde anne, gelin, eş, anneanne/babanne, kız çocuğu vb. gibi adlandırıldıkları böylece belli görev, sorumluluklarla yüklendikleri görülmüştür.

Toplumsal kadın kimliğinin bireyi farklı görev ve sorumluluklarla yükümlü kıldığı görülmüştür. Kaya'nın roman ve hikâyelerinde geleneklere sıkı sıkıya bağlı kalınan yaşantılardan ziyade yer yer geleneklerin yaşatıldığı aile yapısında yaşayan kadınlar satır arasında çizilmiştir ve onların birincil işlerle (ev temizliği, tertip düzen sağlama, çocuk yetiştirmek vb.) eserlerde ön plana çıkarıldığı görülür. Geleneksel toplumlarda anne olarak kadınların birincil görevlerle değerlendirilerek evin tertip düzeni, çocuğun eğitimi, neslin devamını sağlamadan sorumlu tutulduğu görülür.

Modern toplumlarda kadının yansıtıldığı eserlerinde ise kadının annelik görevinin yanı sıra birey olarak yer aldığı görülür. Modern kadın toplumun ona çizdiği vasıflardan ziyade sorgulayarak, araştıran birey olarak var olmaya çalışan, eğitim ve çalışma hayatıyla kendine hayat kuran kahramanlar olarak tespit edilmiştir. Nihan Kaya'nın eserlerinde annelik üstünde fazlaca durulan kavramdır. Gerek roman ve hikâyelerinde gerekse de *İyi Aile Yoktur* incelemesinde geleneksel anneler çocuğun ruhunu yok ederek yaratıcılığını engellemesiyle ele alınmıştır. Genellikle geleneksel anneler çocuğun yetişmesinden sorumlu olmakta lakin onun temel bakımıyla ilgilenerek psikolojik yanlarına eğilmemekte çizilmiştir. Roman ve hikâyelerinde modern anne tipi olarak çizilen kadın kahramanlarınsa çalışan, eğitilmiş annelerin olduğu görülür. Modern anne olarak çizilen kadınların çocukların eğitiminde yardımcıları ihtiyaç duydukları böylece sorumluluklarını başka kadınlarla paylaştıkları tespit edilmiştir. Modern toplumlarda ise annelerin çalışma hayatında yer almasından dolayı rol paylaşımına yöneldikleri ve bu çerçevede görevlerini ücret karşılığında devrettikleri belirlenmiştir. Üvey anneler roman ve hikâyelerde ana kahraman olarak ele alınmamıştır genellikle üvey kızlarının gözünden babalarıyla aralarını açan rakipler olarak çizilmiştir. Birçok üvey annenin ismi dahi eserlerde yer almaz asli özellikleriyle satır aralarında -kız çocuklarının

psikolojilerine olan etkileriyle- onlardan bahsedilmiştir Üvey annenin ise eserlerde fiziksel özelliklerinden ziyade baba kız arasındaki ilişkiye engel konumunda ele alınmıştır. Kayınvalide olarak bahsedilen annelerin gelin üzerinde kontrol mekanizması sağladığı görülür. Kayınvalideler daha çok geleneklerin devamını sağlamanın temsilcisi olmakla beraber gelinin bir anlamda denetçisi konumundadır. Kadının evlilikte eş olarak işlendiği eserlerde ilk eşlerin genellikle fedakâr, koşulsuz sevgi dolu, evin her şeyinden sorumlu olduğundan bahsedilir. Eş olarak kadının her daim kocasının yanında yer alması gerektiği vurgulanarak evliliğin kadının kendi benliğinden uzaklaşmasına bir anlamda sebep olduğu çıkarılmıştır.

Kaya'nın eserlerinde ikinci eşler genellikle üvey anne kapsamında kız çocuğunun gözünden yansıtılmıştır. Yasak aşk çıkmazında kadının toplumsal açıdan erkeğe nazaran farklı yaptırımlara maruz kaldığı belirlenmiştir. Yasak ilişkide kadının erkeğe oranla kendini daha fazla feda ettiği buna karşın toplum tarafından daha çok dışlandığı ve çeşitli yaptırımlara uğramıştır. Eşinden boşanmış ya da dul kalmış kadınların toplum nezhinde belli kurallarla sıkıştırıldığı, adeta toplum tarafından dışlandığı tespit edilmiştir. Dul kadınların davranış kalıplarının bile toplum tarafından belirlendiği görülür. Gelin olarak kadın kahramanların evine, eşine ve kayınvalidesine yönelik görevlerle donatılmıştır. Geleneksel toplumdaki görev ve sorumluluklar ağırken modern toplumlarda böyle bir durumun olmadığı görülmüştür. Çocuk yaşta gelin Mihrace'nin hakaretlere maruz kalmasına rağmen evin görevlerini yerine getirmesi bunun en açık örneğini oluşturmuştur. Eşini yıkaması, evde hizmetçi olarak kullanılması, itilip kakılması vb. Modern toplumlarda ise gelinliğin sadece isimden ibaret kaldığı ve bireye yönelik davranışlarında değiştiği görülür. Büyükanne olarak kadın kahramanlarının genellikle geleneği devam ettirdiği, evin tertip düzenini kendine asıl görev edindiği, sorunlara dini yollarla çözüm getirdiği tespit edilmiştir. Gelinlerin genel olarak eşe karşı sorumluluklarının yanı sıra toplumun beklentileri kapsamında ritüeller gerçekleştirmesi ele alınırken ayrıca kayınvalidenin denetiminde oldukları gözlenmiştir. Babaanne veya anneanne olan kahramanların geleneğin savunucusu olduğu görülür. Birincil işlerle ele alınmaları ve torunlarıyla bağları bakımından roman ve hikâyelerde

ele alınmıştır. Nihan Kaya'nın birçok eserinde kahramanı olan kız çocukları genellikle ebeveyn ilişkileriyle bağlantılı olarak verilmiştir. Kaya'nın roman ve hikâyelerindeki kız çocukları genellikle mutsuz bir aile atmosferindedir. Eserlerde işlenen öksüz kız çocuklarının hayatla-ölüm arasında gelgitler yaşadıkları tarafımızdan tespit edilmiştir. Anne ya da babasından -ki özellikle babasından- beklediği ilgiyi göremeyen çocukların psikolojik eksiklerini giderme yolunu seçtikleri işlenmiştir. Kahramanın çocukluğundan başlayarak birey olma sürecine kadar olan hayatlarını ele alan eserlerde kız çocuklarının ebeveynlerine yönelik duyguları yoğunlukla yansıtılmıştır. Annesinin eksikliğini hem fiziksel hem de özellikle psikolojik açıdan hisseden kız çocukları onun kahramanlarının çocukluk evrelerini yansıtmıştır. Özellikle babanın varlığına yakın olamayan kız çocuklarının hissettiklerini ele alan eserlerinde büyüdüklerinde de aynı eksikliği tamamlama çalışmalarında buldukları görülür. Dolayısıyla Kaya'nın roman ve hikâyelerinde son inceleme eserinde adı gibi iyi aile, mutlu aile yoktur.

Çalışmamızın üçüncü Bölümünde kadın kahramanların toplumsal hayat içerisinde ele alınışları üzerinde incelememizi temellendirdik. Bu çerçevede Kaya'nın romanlarında ve hikâyelerinde ele alınan toplum hayatında oluşturulan kadın kalıplarını inceledik. Yaptığımız incelemede kadınların belli davranış kalıpları içerisinde sıkıştırıldıklarını, bu durumda kadınlarda psikolojik baskıya yol açtığı verilmiştir. Toplumun belirlenen kalıpların dışında yer alan kadınlara yönelik yaptırımlarının var olduğu Kaya'nın eserlerine satır aralarına yerleştirildiği görülür. Toplum tarafından oluşturulan cinsiyet rollerine göre kadınlık ve erkeklik algısının Kaya'nın eserlerinde ele alındığını irdeledik. Toplumun algısına göre kadınların ev işleriyle meşgul olması gerektiği, kadınların duygusal olduğu ve sürekli toplumdaki yaptırıma maruz kaldıkları için varlıkla yokluk arasında yaşadıkları verilmiştir. Genel olarak toplumun kadına yönelik belirlediği roller toplumun beklentilerine uyumlu, itaatkâr, mevcut düzenin devamını sağlayıcı niteliklerdir. Kaya'nın roman ve hikâyelerinde kendi benliğinden uzaklaşan kadınlar birey olma yolunda ilerleyen kişiler olarak çizilmiştir. Modern toplumun kişinin kendi öz benliğini bulma noktasında farkındalık kazandırdığı kadınların toplumsal normlara rağmen kimlik arayışı içerisinde

olduğu tespit edilmiştir. Kaya'nın karakterin çocukluktan başlayarak ele aldığı kadın kahramanlarının roman boyunca bireyleşme serüvenini işlediği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak Nihan Kaya'nın roman ve hikâyelerinde kadını geniş bir dünya görüşüyle ele aldığı ve onu farklı şekillerde yansıttığı görülür. Roman ve hikâyelerinde kadın kahramanların çocukluktan başlayarak bireyleşme yolunda ilerlemelerini işlerken yazar kadın kahramanlarını bazen anne bazen eş bazense üvey anne olarak okuyucunun karşısına çıkarmıştır. Aile içindeki işlevleriyle öne çıkan kadınların yanı sıra toplum içindeki kimlik arayışları, toplumsal normların arasında sıkışıp kalmalarıyla da ele alındığı görülür.

Nihan Kaya'nın Penceresinden Kadın

Roman ve hikâyeleri üzerinde çalışma yaptığımız Nihan Kaya ile kadın üzerine gerçekleştirmiş olduğumuz röportaja yer vererek onun bakışından kadını yansıtmaya çalışacağız. Böylece yazarımızın algısında olan kadın imgesi çerçevesinde şekillenenleri öğrenmek eserlerini daha doğru yorumlamamız açısından bize fayda sağlayacaktır.

Fiknet KARARLI: Öncelikle merhaba, zaman ayırıp röportaj isteğimi kabul ettiğiniz için teşekkür ederim. Eserleriniz üzerinde yüksek lisans kapsamında tez çalışması yapıyorum. İlk eserlerinizle tanıştığımda belirgin olarak gözüme çarpan şey kahramanlarınızın kadın olmasıydı. Adeta erkekler yok gibi ya da kadınların dünyasını aktarmak amacıyla figüran olarak eserlerinizde kullanılmışlar, dersek doğru olur mu?

Nihan KAYA: Evet, genellikle başkişilerimi kadın kahramanlardan seçiyorum. Öznesi erkek olan dünyanın nesnesi konumunda olan kadın kahramanlar benim kahramanlarım. Özne gibi görülse de daha çok nesne konumunda yer alıyor tıpkı gerçek hayattaki gibi.

Fiknet KARARLI: Romanlarınızda ele alınan kadınların ya da kız çocuklarının genellikle babasıyla olan ilişkisi üzerinde duruluyor. Kız çocuklarının babaya olan ilgilerini oıdıpus kompleksi çerçevesinde değerlendirmek sizce doğru bir okuma mıdır?

Nihan KAYA: Elbette doğru bir okumadır ancak yeterli değildir. Aslında oıdıpus kompleksine benziyor ancak ondan daha derinlikli bir şekilde ele almaya çalışıyorum. Özellikle romanlarımda çocuk çok ön plandadır. Hatta şu anda çocuklar ve çocukluk üzerine bir kitap yazıyorum. Kitaplarımda sürekli tekrarladığım bir konu çocukluk ve daha çok kadın üzerinde durduğum için de kız çocuğu daha çok öne çıkıyor. Aslında hem anne hem de baba tarafından ama genellikle annesizler benim karakterlerim bunu Oıdıpus kompleksi olarak tam olarak düşünemem ama hakikaten de bu şekilde yorumlanabilir. Özellikle *Kar ve İnci*'ye baktığımızda bu şekilde yorumlanmaya uygun olduğu aşikârdır.

Eserlerimde genel olarak çocuklarla ilgili şunun altını çizmeye çalışıyorum: Çocukların ne kadar acı çektiklerinin farkında değiliz.

Röportajlarımda da hep bundan bahsediyorum. *Kar ve İnci*'de de şu şekilde geçer: “Cehennem acı çektiğimiz yer değildir; acı çektiğimiz kimsenin bilmediği yerdir.” İşte çocukların niçin acı çektiğini kimse fark etmiyor. Şu anda Disparöni romanını yayına hazırlıyorum. Bu romanın benim için önemi ikiz kız kardeşin niçin acı çektiğini kimse bilmiyor. Herkes Cemil Enginsoy’u görüyor ama o kızların nasıl çektiklerini kimse görmüyor. Bu durum şu an ki hayatımızda da böyledir. Gözümüze sadece gösterileni görüyoruz. Özellikle kız çocuklarına sevgimizi ya da ilgimizi yeterince gösteriyoruz ama gereğince gösteremiyoruz ya da bunu yanlış şekillerde gösteriyoruz. *Kar ve İnci*'de de geçer bu kız çocuklarını yeterince sevdiğimizi düşünsek de gereğince sevemiyoruz. Gereğince sevememek de anlamamaktan kaynaklanıyor.

Fiknet KARARLI: Türk edebiyatına baktığımızda 1970’li yıllarda kadın kahramanlar romanlarda belirginleşerek 1980’den sonra kadının artık başkaldırdığı görülmektedir. Yani Türk edebiyatında kadın ya siyasi unsur olarak ele alınmıştır ya da erkek zorbalığına karşı sembol olarak kullanılmıştır. Sizin romanlarınız bunların çok dışında kalarak kadını ele alıyor. Romanlarınızda nahif bir şekilde kadının varlık mücadelesi, topluma ve ailesine rağmen var olması ele alınmıştır. Bunu nasıl değerlendirebilirsiniz?

Nihan KAYA: Genelde kitaplarımın temelinde -Fildişi Kuyu ve Yazma Cesareti de dâhil olmak üzere- bireyin var oluş mücadelesi yatıyor. Yani eserlerim egzisyantalizmle iç içe geçmektedir. Toplumda kadının var olma mücadelesi daha zor olan bir durumdur. Kadın kahramanlar anti-kadın kahraman niçin yok? sorusu konumuzu tam olarak yansıtmaktadır. Bence benim bütün kadın kahramanlarım gerçekten de kendi duruşu olmadığını, kadınların bir kahraman bile olsa nesne olduğunu eserlerimde açıkça yansıtmaktadır. Mesela Gece farklı bir karakterdir en azından kendisi olan bir karakterdir. Bütün o topluma uyma çabasına rağmen Bihter de öyledir keza Feraye de öyledir.

Edebiyatımızda kadın kahramanların kadınların gözünden yansıtılmadığını bununla ilgili bir eksiklik olduğunu düşünüyorum. Oktay Rifat’ın *Bir Kadının Penceresinden* eserine baktığımızda aslında onun

kadının penceresinden olmadığını düşünüyorum. Erkek yazarın kendi gözünden sınırlı kadını anlattığı görülür. O konuda ben de Türk edebiyatını eksik buluyorum. Ama bu eserleri yazarken Türk edebiyatındaki bu eksikliği kapama amaçlı yazmıyorum. Hayatta böyle bir eksiklik olduğu için Türk edebiyatında da böyle bir eksiklik var. Ben içimden geldiği gibi yazıyorum. Bunun içimden gelmesinin nedeni böyle bir durumun toplumda var olması ve buna duruma karşı olan tavrımdır.

Fiknet KARARLI: Toplumdaki cinsiyet algısında kadının daha çok duygusal temelde erkeğin ise akılcı planda değerlendirildiği görülür. Romanlarımızda kadın feminen dediğimiz tipte karşımıza çıkarken erkek ise daha maskülen çağrışımlarla verilmiştir. Özellikle toplumda kadının kalıplara sığdırılması, beklenti çerçevesinde kadınların yönlendirilmesi söz konusudur. Sizin bu konudaki görüşleriniz nelerdir? Yani kadın gerçekten de belli kalıplara sıkıştırılmak zorunda mı? Bu kalıpları toplum mu üretiyor? Yoksa kadını öyle algıladığımız için kadın istenilen kalıbın o şeklini zamanla mı alıyor?

Nihan KAYA: Bu konuda toplumun elbette beklentisi var. Ben sıklıkla şunu söylüyorum: Çocuklara, özellikle kız çocuklarına bu şekilde yaparsan ya da davranırsan seni severler, diye öğretiyoruz. Bu da dolayısıyla kalıpların şekillenmesinde etkili oluyordur.

Jung açısından baktığımızda, hiçbir insan tam değildir; tam bir erkek ya da tam bir kadın yoktur. Feminen özellikler ve maskülen özellikler var. Bir kadında sadece feminen özelliklerin olması nasıl sağlıksızsa sadece maskülen özelliklerin olması da sağlıksızdır. İnsanda ikisi bir arada olmalıdır. İnsan içindeki zıtlıkları aynı anda birbirleriyle çarpışmadan birbirlerini örselemeden güzel şekilde dengeleyerek taşınmalıdır. O yüzden erkek karakterin fazla erkek olması sağlıklı bir şey değildir. Eğitim bu alanda erkeğe biraz daha nahif özellikler katar. Eğitilmiş erkekler daha hassas, duyarlı ve ince düşünceli olur. Eğitim, bir anlamda kadını sağlıklı olarak erkeksileştirir; erkeği ise kadınsılaştırır.

Cinsiyetçi özellikleri tek boyutta değerlendirmek yeterli değildir. Ayrıca enneagramlarda kişilik tiplerinin oluşmasında etkilidir. Enneagramlardan hareketle de toplum bunu yakıştırdığı için erkek duygusallığı geri plana itiyor ama bir erkek çok daha duygusal olabilir bu tamamen enneagram tipiyle de alakalıdır. Toplumsal yaklaşımdan dolayı çoğunlukla böyle oluyor. Benim anlatmak istediğim nasıl görüldüğümüz değil görüntünün altında ne olduğudur. Genel olarak sanırım böyle açıklayabilirim.

Fiknet KARARLI: Roman ve hikâyelerinizden hareketle kadının var olma problemi metnin alt planında yerleşmiş olarak karşımıza çıkıyor. Örselenmiş kadın karakteri başkisi bile olsa hep arkada tutuluyor. Okuyucuya iletmek istediklerinizi sezdirilerek vermeniz eserlerinizin belirgin özelliği olarak ifade edebilir mi?

Nihan KAYA: Mümkün oldukça her şeyi sezdirerek vermeye çalışıyorum. Bir okuyucum bunun için “bağırmayan acı” demişti. Sanırım benim kahramanlarım için tam tabirdi. *Çatı Katı* ve diğer eserlerimde hep bir acı var ama bağırmayan, öne çıkmayan bir acı söz konusudur. Feraye bile hiçbir zaman bağırıyor işte o yüzden benim roman kahramanım. Benim roman kahramanlarım bu tarz acı çeken insanlardan oluşuyor.

Fiknet KARARLI: Eserleriniz içerisinde *Kırgınlık*'ta bu acının bir perde yüksek sesle ortaya çıktığını görüyoruz. Bazı şeyleri daha sesli dile getirmek için artık zamanı gelmiş olabilir mi? *Kırgınlık*'ta kadın ve erkek yazar karşılaştırması belirgin olarak veriliyor. Erkek yazarların kadın yazarları kabullenememesi ya da bakış açılarını doğru bulamaması karşılaştırılmış. Bu durumu nasıl yorumlamak esere doğru açıdan yaklaşmamızı sağlar?

Nihan KAYA: Kadın ve erkek olarak iki karakter açısından değerlendirilebileceği gibi aynı kişinin iç sesi olarak da değerlendirilir. Aslında kitapta iki erkek karakter kendi arasında tartışıyor gibi verilir ama bir yandan da ben kendi içimdeki iki sesi karşılaştırıyormuşum gibi konuşuyorum ve sonunda şöyle diyorum: Erkek olduğunuz için böyle rahat rahat konuşabiliyorsunuz. Erkek karakterin arkasına saklandığımda

kendimde daha rahat konuşuyorum. Tarihte hep kadınlar yayınladıkları eserleri erkek isimleriyle yazdıklarında kendilerini çok daha cesur hissetmişler. Yani romanda bunun ben olduğumu söylesem bile erkek yazar olarak dile getirdiğimde daha bir cesaret buluyorum. Ama bunu da kendi içerisinde tartışıyorum. Erkek olduğum için bunu böyle yapıyorum ama diğer yandan da yazarın kendi içerisinde tartışan iki iç sesi olabilir diye düşündürüyorum.

Fiknet KARARLI: Erkek yazar kahramanı daha çok yazarın beynindeki iç sesiyle konuşması ve kendisiyle yüzleşmesi olarak yorumlamıştım.

Nihan KAYA: Bence de öyle yorumlanmaya çok müsait elbette başka yorumlar da çıkabilir ama en uygun yorum bu olur. Özellikle ikisinin de erkek olmasının sebebi ne? Romanda erkek yazarlar karşılıklı olarak sert şekilde konuşuyorlar ancak bir kadın yazar olsa farkında olmadan da onu daha nahif ve duygusal diyaloglar içinde bulurduk. Bunun için erkek yazarların arkasından mesajları daha korkusuzca dile getirdim.

Fiknet KARARLI: Peki kadının duygusal ve yumuşak huyu yaratılışımızdan mı yoksa ona biçmiş olduğumuz rollerden mi ileri gelmektedir?

Nihan KAYA: Belki yaratılışımızla da alakası vardır ancak ben daha baskın olan şeyin kadına bunun biçilmesi olarak görüyorum. Bana yakıştırmazlar algısının etkili olduğunu düşünüyorum. Aynı şeyi bir erkek yapsa belki ayıplarlar ama kadını aynı şeyde üç kat misli ayıplayacakları için kadın kendi kendine otosansür uygulayacaktır. Yazdığım kahramanda bile bunu ben yapıyorum çünkü aynı şeyi kadın karakter yaptığında daha fazla toplumun baskısına maruz kalıyor.

Fiknet KARARLI: *Buğu*'da daha farklı bir kadın karakter söz konusu özellikle maskülen özellikler taşıyan, korkusuz, girişken, idealist Nur çok ön planda çizilmiş. Diğer kitaplarınızdan farklı olarak Nur karakterinde maskülen özelliklerin ağırlıkta olmasının sebebi var mı?

Nihan KAYA: Evet, bu kitapta Nur daha erkeksi özelliklerle karşımıza çıkıyorken Yasef'in daha kadınsı özellikleri olduğu görülüyor. Ama şunu

unutmamak gerekir Yasef'in bakışıyla Nur'u görüyoruz. Belki Nur'un bakış açısıyla anlatsam onu öyle anlatamazdım. Herhalde kadın olmaktan ileri gelen benim pek farkında olmadığım kendime uyguladığım otosansürler de var diye düşünüyorum.

Fiknet KARARLI: Kadın karakterin bu kadar güçlü yaratılmasının sebebi nedir? Bunun yerine Filistin için Nur'un yerine Yasef de idealist şekilde çalışabilirdi.

Nihan KAYA: Kitabın özelliği o oluyor tam anlamıyla. Yasef kendisinin hayatı boyunca yaptığı en iyi şeyin kadını sevmek olduğunu dile getiriyor ve Nur'u sevmesindeki neden hayata karşı dik duruşunun olmasıdır. Aslında bilinçli olarak yapmadım sadece olaylar o şekilde gelişmişti.

Fiknet KARARLI: Hangi kadın karakterinize kendinizi daha yakın hissediyorsunuz?

Nihan KAYA: Galiba bütün karakterlerime kendimi çok yakın hissediyorum. Direkt olarak ben şuyum diyemem ama Bihter'e, Feraye'ye çok yakın hissediyorum. Nur'a çok yakınım diyemem ama içimde bir Nur tarafı da var diye düşünüyorum. Peki, size göre hangisine yakın olabilirim?

Fiknet KARARLI: Hepsindeki farklı parçalarda Nihan Kaya'yı bulabiliyorum. Özellikle nahiflik, duygusallık açısından bütün karakterlere kendinizden bir parça yansıtmışsınız gibi algılıyorum.

Kız çocuklarının örselenmesi, toplumda kısmen kadınların ikinci plana atılması psikanalizle ilgilendiğiniz için mi eserlerinize konu oluyor? Yoksa kişisel olarak bunun acısını duyduğunuz için mi ele alıyorsunuz?

Nihan KAYA: Bu durum hepimizin içinde var ama farkında değiliz. Keşke hepimiz farkında olsak çünkü ben hepimizin kırgın çocuklar olduğunu düşünüyorum. *Kırgınlık*'ta anlattığım şahsi bir kırgınlık değil, bunun hepsine karşı bir kırgınlık ama bu işin şahsi bir tarafı olmasaydı böyle yazılamazdı. Yine şahsi kırgınlıktan ziyade bunun toplumsal bir kırgınlık olduğunu söylüyorum ama şöyle bir tarafı da vardır: Toplumsal olarak bir şeye bu kadar karşı durabilmek onu şahsi bir mesele edinebilmek için şahsi tarafı da olması

gerekiyor. Şahsen kendi hayatınızda nasıl kırgın olduğunuzu bileceksiniz ki toplumsal olarak da ona karşı bu kadar öfkeli durabilesiniz. Hepsinin kişisel hayatıma bağlayabileceğim tarafı da var ama ben şunu da dile getiriyorum farkında olmasak da hepimiz böyleyiz. Hepimiz kırılmış çocuklarız.

Fiknet KARARLI: Kadın kahramanlarınızın içsel olarak çocukluğu sıklıkla eserlerinizde yer almaktadır. Kız çocukları genellikle babası tarafından ihmal edilen, ilgi yetersizliği çeken kahramanlardır. Bunun peki şahsi hayatınızla bağlantısı söz konusu mudur?

Nihan KAYA: Bu konuda şahsi hayatımda bir şey yaşamadım. Özellikle babam şahsına münhasır biri olmakla birlikte ilgili bir babaydı. Herkesten fazla ilgi görmüş olabileceğimi söyleyebilirim. Dikkat edilmesi gereken şudur: Genel olarak insanlar çocuklara ilgi gösterirken farkında olmadıkları şekilde aslında onlarla iletişim kuramıyorlar. Temelde böyle bir problem söz konusudur. Yüzeyde babadan görülmemiş bir ilgi görünüyor olabilir ama aslında ilgi gösterirken yanlış şekilde ilgi gösterdikleri ve asıl fark etmeleri gereken şeyi fark etmedikleridir. Çocuklar sorunun zaten ne olduğunu bilmez ona sorunun ne olduğunu sormak boşuna bir çabadır. Sorunun ne olduğunu ise çok sonra anlıyoruz. *Kar ve İnci* romanında anne babası ayrı olan Gece karakteri bunu yaşarken ebeveynleri birlikte olan Kar da bunu yaşamaktadır. Benim hayatımda da gizil şekilde böyle olduğunu tahmin ediyorum.

Fiknet KARARLI: Karakterlerinize psikanalitik açıdan yaklaşıldığında Freud'un savunduğu gibi kadınların sürekli kendindeki hissettiği eksikliği tamamlama çabası görülmektedir. Var olma sorunları, kadının kimliksizleşmesi gibi bunu nasıl değerlendirebilirsiniz?

Nihan KAYA: Evet, lakin tam Freudyen bakışla yaklaşmıyorum. Freudyen bakış içsel olarak doğrudur ama dışsal olarak söylediği şeyler tam örtüşmüyor. Bahsettiklerinde içsel anlamda kadın birçok şeyi yapamıyor ve bunun eksikliğini mutlaka hissediyor. Freud'un bahsettiği duygusal anlamdaki eksikliğe katılıyorum ancak daha çok fiziksel anlamda kullandığı eksikliği doğru bulmuyorum.

Fiknet KARARLI: *Buğu* romanınızda psikanalist ile akıl hastasının arasında geçen bir diyalogda akıl hastasının psikolojik kısıtlanmasıyla toplumdaki insanların hissettiği ruhi baskı karşılaştırılmıştır. Bunun üzerine akıl hastasının belirli zamanlarda hissettiği baskıyla kadın psikanalistin sürekli denetimde olması üzerinden ironi yapılmıştır. Gerçekten de sürekli baskı altında mı yaşıyoruz?

Nihan KAYA: Kesinlikle çok doğru çünkü hepimiz toplum denilen canavarla yaşıyoruz. Oradaki yazarın sesi ama hepimizin gerçekliği...

Fiknet KARARLI: Bizi kırmayıp röportaj isteğimizi kabul ederek zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Nihan KAYA: Rica ederim, dilediğiniz konuda farklı zamanlarda da yardımcı olabilirim.

KAYNAKÇA

İncelememizde Esas Alınan Nihan Kaya'nın Roman ve Hikâyeleri:

Kaya, N. (2006a). *Buğu*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Kaya, N. (2006b). *Gizli Özne*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Kaya, N. (2006c). *Çatı Katı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Kaya, N. (2008). *Disparöni*. Ankara: Nirengi Kitap.

Kaya, N. (2012). *Ama Sizden Değilim*, İstanbul : Mayıs Granada Kitap.

Kaya, N. (2016). *Kar ve İnci*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Kaya, N. (2017). *Kırgınlık*. İstanbul: İthaki Yayınları.

İncelememizde Alıntı Olarak Yararlanılan Kaynaklar:

Adler, A. (1999). *Cinsiyetler Arasında İşbirliği*. çev. Seçkin Selvi, İstanbul: Payel Yayınevi.

"Aile". (1989). *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.2 , ss:196, İstanbul.

Aksoy, İ. (2017). "Toplumsal ve Siyasal Süreçte Türk Kadını" , *Yasama Dergisi*, S.32, ss: 7-20.

Alver, K. (2015). "Türkiye'de Edebiyat Sosyolojisi Çalışmaları Üzerine Bir Değerlendirme", *Sosyoloji Konferansları*, S.52, ss.343-354.

Arslan, A. (2017). *Edebiyat ve Psikoloji Kavşağında Nihan Kaya'nın Eserleri* , Yüksek Lisans Tezi. Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun. <http://tez2.yok.gov.tr/> İSBN 488879

Arslan, A. (2017). "Nihan Kaya: "Var olmak ve yaşamak birbirinden ayrı şeyler." *Oggito Dergisi*, <https://oggito.com/icerikler/nihan-kaya-var-olmak-ve-yasamak-birbirinden-ayri-seyler/28131>. (Erişim 24.04.2019)

Bayer, A. (2013). “Değişen Toplumsal Yapıda Aile”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. IV, S. 8, ss.102-129.

Bayram, S.(2013). *Türk Romanında Değişen Kadının İmgesi (1980-2000)*, Doktora Tezi. Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne. <http://tez2.yok.gov.tr/> İSBN370378

Çoşku, Y. (2009). “Toplumsallaşma Kavramı Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme” , *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, C.IX, S. 3, ss. 117-140.

Çirmen, K.L. (2008). *Türk Töresinde Kadın ve Aile*. İstanbul: IQ Kültür Yayınları.

Doğramacı, E. (1997). *Türkiye’de Kadının Dünü ve Bugünü*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Doğan, İ. (2009). *Dünden Bugüne Türk Ailesi: Sosyolojik Bir Değerlendirme* . Ankara: AKDITYK Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

Emre, İ. (2009). “Yeni Türk Edebiyatının Psikoloji Kaynakları”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, C. 4 , S.1-I , ss. 319-355.

Ersoy, E. (2009). “Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği (Malatya Örneği)”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 19, S. 2, ss. 209-230.

Escarptı, R. (1992). *Edebiyat Sosyolojisi*, çev. Hüseyin Portakal, İstanbul: İletişim Yayınları.

Freud, S. (1938). *Beş Konferans ve Psikanalize Toplu Bakış*. çev. Kâmuran Şipal, İstanbul: Cem Yayınevi.

Freud, S. (1998). *Psikanaliz Üzerine*. çev. Kâmuran Şipal, İstanbul: Cem Yayınevi.

Günaydın, U.A.(2012), *Cumhuriyet Öncesi Kadın Yazarların Romanlarında Toplumsal Cinsiyet ve Kimlik Sorunsalı (1877-1923)*, Doktora Tezi. İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. <http://tez2.yok.gov.tr/> İSBN 319533

- Gündüz, A.(2012). “Tarihi Süreç İçerisinde Türk Toplumunda ve Devletlerinde Kadının Yeri ve Önemi”, *International Journal of Social Science*, C. 5, S.5, ss.129-148.
- Gökalp, Z. (1974). *Türk Medeniyeti Tarihi*. haz. Fikret Şahoğlu, C.2, İstanbul: Türk Kültür Yayınları.
- Gökdemir, L. ve Ergün, S. (2012). “Kırsal Kalkınmada Kadının Rolü”, *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, C.1, S.1, ss.67-80.
- Graber, H. G. (1998). *Kadın Psikolojisi*. çev. Kâmuran Şipal, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Holland, J. (2016) *Mizojini Dünyanın En Eski Önyargısı Kadından Nefretin Evrensel Tarihi*. çev. Erdoğan Okyay, Ankara: İmge Kitapevi.
- Horney, K. (1998). *Kadının Ruhsal Yapısı*. çev. Nilgün Şarman, İstanbul: Payel Yayınevi.
- Işık, İ. (2017). “Kaya, Nihan”, *Türkiye Edebiyatçılar ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, C:5, Ankara: Yelkovan Ajans.
- İnan, A. (1968). *Atatürk ve Türk Kadın Haklarının Kazanılması*. Milli Eğitim Yayınları: Ankara.
- Jung, C. G. (2016). *Feminen Dişillğin Farklı Yüzleri*. çev. Tuğrul Veli Soylu, İstanbul: Pinhan Yayınları.
- Karaca, Ş.(2012). “İlk Dönem Türk Romanlarında Anne Kimliği”, *Akademik Bakış Dergisi Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, S. 33, ss.1-17.
- Karabulut, M. (2013). “Tanzimat Dönemi Türk Romanında Kadın Üzerine Tematik Bir İnceleme”, *Erdem dergisi*, S.64, s.49-69.
- Karabulut, M.(2013). “Edip Cansever şiiri Psikanalitik Bir İnceleme”, Öncü Kitap, Ankara.
- Karataş, E. (2009). “Türkiye’de Kadın Hareketleri ve Edebiyatımızda Kadın Sesleri”, *Turkish Studies*, C.4, S.8, ss.1652-1673).

Kapanoğlu, S. (2006). *Çin' de Kadın İmgesi*, Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. <https://tez.yok.gov.tr/> İSBN 186068

Kaya, N. (2018). *İyi Aile Yoktur*. İstanbul: İthaki Yayınları.

Kaya, N. (2011). *Fildişi Kuyu*. İstanbul: Nirengi Kitap.

“Kaya, Nihan”. (2010). *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, C. II, ss.60.

Keller, F.E.(2016).*Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler*. çev. Ferit Burak Aydar, İstanbul: Metis Yayınları.

Keskin, F. Ve Ulusan A. (2016). “Kadının Toplumsal İnşasına Yönelik Kuramsal Yaklaşımlara Dair Bir Değerlendirme”. *Akdeniz İletişim Dergisi* Aralık S. 26, ss.9-198.

Kılıçaslan, S. C. ve Işık T. (2016). *Toplumsal Cinsiyet ve Efsaneden Gerçeğe Türkiye'de Kadın*. Ankara: Nobel Yayınları.

Kırtıl, O. (2012) . "Türk Romanında Kadın ve Bir Tereddüdün Romanı". *Kadın Araştırmaları Dergisi* 0 / 5, ss.127-142.

Kurt,A. ve Ayaz, E.B (2018). Ayla Kutlu'nun Yıldız Yavrusu Adlı Çocuk Romanında Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Değişen Baba Figürü, *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, Güz S.18, ss. 311-320.

Kocacık, F. ve Gökçaya, V. (2005). “Türkiye’de Çalışan Kadınlar ve Sorunları”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C. 6, S. 1, ss. 195-219.

Koçak, M. (2006). “Kimliksizleştirilmiş Kadınların Hikâyeleri ‘Haraç’ ve ‘Taşralı’”, *Kitaplık*, S.99, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Metin, A. (2011). “Kimliğin Toplumsal İnşası Ve Geleneksel Kadın Kimliğinin Aktarımı”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi SBE Dergisi*, C.2, S.1, ss.74-92.

Onbaşı, G.F(2003). “‘Geleneksel’ ve ‘Modern’: Sınırlar ve Geçirgenlikler Üzerine..” , *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, C.7, S.25, ss.84-98.

Özçatal, E. Ö. (2011). “Ataerkillik, Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Çalışma Yaşamına Katılımı”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 1, ss. 21-39.

Özensen, E. (2004). “Türk Toplumunda Çocuğun Yetiştirilmesinde Annenin Rolü: Konya İli Örneği”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, C.2 , S.6, ss.77-96.

Parla, J. ve Irzık, S. (2017). “Tarihçem Kâbusumdur! Kadın Romancılarda Rüya, Kâbus, Oda, Yazı” *Kadınlar Dile Düşünce*. der. J. Parla, İstanbul: İletişim Yayınları.

Parla, J. ve Irzık, S. (2017). “Önsöz” *Kadınlar Dile Düşünce*. der. J. Parla ve S. Irzık, İstanbul: İletişim Yayınları.

Sega, L. (1990). *Gelecek Kadın mı?*. çev. Suğra Öncü, İstanbul: Afa Yayınları.

Shils, E. (2003). Gelenek, *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, C.7, S.25, ss.101-131.

Şeker, A. (2017). “Türk Romanında Toplumsal Cinsiyet Açısından Kadın Temsillerine Yönelik Sosyolojik Bir Çözümleme”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 10, S. 54, ss. 641-652.

Şen, C.(2011). “Feminist Edebiyat Eleştirisi ve Nihan Kaya’nın “Gelin” Hikâyesinin İncelenmesi”, *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C.9, S.2, ss:448-458.

Şen, C. (2014). “Nihan Kaya’nın Buğu Romanında Postmodern İzler”, *Mavi Yeşil Dergisi*, S.85, ss.15-18.

Timuçin, A. (1994). “Toplum”, *Felsefe Sözlüğü*, Bds Yayınları.

Varelci, İ.(2016). “Nihan Kaya ile Son Romanı Kar ve İnci’yi Konuştuk”, *İzdiham Dergisi*, S.23, <https://www.izdiham.com/nihan-kaya-ile-son-romani-kar-inci-yi-konustuk/>. (Erişim 17.03.2019).

Vilar, E. (1993). *Köleliğin Mutluluğu*. çev. Selçuk Budak, Ankara: Öteli Yayınevi.

Yılmaz, A. (2010). “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e: Kadın Kimliğinin Biçimlendirilmesi” , *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* ,C. IX , S.20-21, ss.191-212.

Yılmaz, A. (2016). “Milli Edebiyat Dönemi Türk Romanında Türkçü/Turancı Kadın Kimliği”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 9, S. 47, ss. 216-235.

Zeybeklioğlu, Ö. (2010). “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Türk Toplumunun Erkeklik Algısı”, *ETHOS*, C. 3, S.1, ss. 1-13.

Zozan, Ç. (2016). “Öteki cinsin varoluş mücadelesinde bir kadın: Simone de Beauvoir”, <https://gaiadergi.com/oteki-cinsin-varolus-mucadelesinde-bir-kadin-simone-de-beauvoir/> (Erişim:26.03.2019).

